

**National Library
of Sweden**

Denna bok digitaliserades på Kungl. biblioteket år 2012

STATENS OFFENTLIGA UTREDNINGAR 1935:60
JUSTITIEDEPARTEMENTET

P R O M E M O R I A

ANGÅENDE

AVSKAFFANDE AV

PÅFÖLJD ENLIGT 2 KAP. 19 § STRAFFLAGEN

JÄMTE VISSA ANDRA STRAFFPÅFÖLJDER

UTARBETAD INOM

JUSTITIEDEPARTEMENTET

S T O C K H O L M

1 9 3 5

Statens offentliga utredningar 1935

Kronologisk förteckning

1. Betänkande med förslag angående åtgärder för spannmålsodlingens stödande. Marcus, 134 s. **Jo.**
2. Betänkande med förslag rörande lån och årliga bidrag av statsmedel för främjande av bostadsförsörjning för mindre bemedlade barnrika familjer jämte därtill hörande utredningar. Beckman, 86*, 265 s. **S.**
3. Kortfattad framställning av organisationssakkunnigas betänkande med utredning och förslag rörande den samhälleliga hjälperksamhetens organisation m. m. Beckman, 28 s. **S.**
4. Promemoria angående tillsynen över fastighetsregistreringen och fastighetsbildningen. Marcus, 70 s. **Ju.**
5. Förslag till ändrade bestämmelser rörande allmänna handlingars offentlighet. Norstedt, 79 s. **Ju.**
6. Arbetslöshetsutredningens betänkande. 2. Åtgärder mot arbetslöshet. Norstedt, x, 338, 32* s. **S.**
7. Teknisk-ekonomiska utredningar rörande vägväsendet. Del 2 Broar. Hægström, 130 s. **K.**
8. Betänkande med förslag angående åtgärder mot statsfientlig verksamhet. Idun, 406 s. **Ju.**
9. Betänkande med förslag till omorganisation av den högre skogsundervisningen. Peréus, 163 s. **Jo.**
10. Utredning och förslag angående rundradion i Sverige. Norstedt, 202 s. 13 kartor. **K.**
11. Betänkande med utredning och förslag angående inrättande av en statsvetenskaplig examen. Marcus, 80 s. **E.**
12. Betänkande med förslag till förordning angående allmän automobiltrafik. Hægström, 227 s. **K.**
13. Yttranden över preliminärt förslag till lagstiftning om avbrytande av havandeskap. Marcus, (4), 181, 68 s. **Ju.**
14. Lagberedningens förslag till lag om skuldebrev m. m. Norstedt, vj, 211 s. **Ju.**
15. Betänkande med förslag till lagstiftning om avbrytande av havandeskap. Marcus, 192 s. **Ju.**
16. Konjunkturuppsvingets förlopp och orsaker 1932—1934. Hægström, 106 s. **Fi.**
17. Yttrande och förslag rörande formulär för tjänstgöringsbetyg som av länsstyrelserna utfärdas. Beckman, 16 s. **S.**
18. Betänkande med förslag till lag om arbetsavtal. Idun, 220 s. **S.**
19. Kungl. medicinalstyrelsens utlåtande och förslag angående förebyggande mödra- och barnavård. Hægström, 100 s. **S.**
20. Grunder för kollektiv och individuell pensionsförsäkring. Beckman, (2), 24 s. **H.**
21. Utredning angående införande av ett dagordningsinstitut m. m. Av H. Tingsten. Norstedt, 98 s. **Ju.**
22. Utredning och förslag rörande frågan om avgift för hemlån av böcker från bibliotek. Hægström, 59 s. **E.**
23. Betänkande med förslag till motorfordonsförordning och vägtrafikstadga m. m. Idun, 202 s. **K.**
24. Betänkande med förslag till ändrad organisation av den statliga verksamheten för bekämpande av olovlig införsel av spritdrycker m. m. Marcus, 193 s. **Fi.**
25. Förslag till nya avlösningsbestämmelser för icke-ordinarie befattningshavare inom den allmänna civilförvaltningen. Marcus, 42 s. **Fi.**
26. Betänkande med förslag rörande det svenska naturskyddets organisation och statliga förvaltning. Av R. Sernander. Uppsala, Almqvist & Wiksell, 200 s. **E.**
27. Betänkande med förslag till ändring i vissa delar av upphandlingsförordningen. Marcus, 55 s. **Fi.**
28. Utredning med förslag om egnehämskonsulenter hos hushållningssällskapen. Lindström, 88 s. **Jo.**
29. Betänkande angående husdjursförsöksverksamhetens organisation. Marcus, 75 s. **Jo.**
30. Berättelse över statens spannmålsnämnds verksamhet m. m. under år 1934. Marcus, 62 s. **Jo.**
31. Betänkande med förslag till lag om domkapitel m. m. Hægström, 151 s. **E.**
32. Jordbrukskreditutredningen. Betänkande med förslag till förordning om jordbrukets kreditkassor m. m. Marcus, 132 s. **Jo.**
33. Kungl. medicinalstyrelsens utlåtande och förslag angående statsunderstödd dispensärverksamhet. Marcus, 54 s. **S.**
34. Betänkande med vissa synpunkter och förslag i fråga om den primära fastighetskrediten. Marcus, 92 s. **Jo.**
35. Betänkande och förslag rörande verksamheten vid skyddshemmen m. m. Förra deln. Skyddshemmens organisation m. m. Norstedt, 93 s. **S.**
36. Betänkande angående råvaruförsörjning, produktion och arbetarantal m. m. vid skogsindustrierna. Idun, 276 s. **S.**
37. 1934 års nämnd för städningsutredning. Förslag rörande allmänna grunder för ordnandet av städnings- och rengöringsarbetet inom vissa statliga ämbetslokaler i Stockholm samt beräkning av ersättning för nämnda arbete. Marcus, 39 s. **Fi.**
38. Betänkande med förslag till ordnande av Sveriges försvarsväsende. Del 1. Inledande avdelning m. m. Beckman, vj, 301 s. **Fö.**
39. Betänkande med förslag till ordnande av Sveriges försvarsväsende. Del 2. Arméorganisationen. Beckman, vj, 651 s. **Fö.**
40. Betänkande med förslag till ordnande av Sveriges försvarsväsende. Del 3. Marinorganisationen. Beckman, iv, 203 s. **Fö.**
41. Betänkande med förslag till ordnande av Sveriges försvarsväsende. Del 4. Flygvapnets organisation. Beckman, iv, 229 s. **Fö.**
42. Betänkande med förslag till ordnande av Sveriges försvarsväsende. Del 5. Värnplikten m. m. Bilagor. Beckman, iv, 262 s. **Fö.**
43. Betänkande med förslag till ordnande av Sveriges försvarsväsende. Del 6. Särskilda yttranden. Beckman, (3), 426 s. **Fö.**
44. Betänkande med utredning och förslag angående folk- och småskoleseminariernas organisation m. m. Marcus, 405 s. **E.**
45. Utredning och förslag rörande läroböcker vid allmänna läroverk och folkskolor m. fl. undervisningsanstalter. Marcus, 162 s. 1 karta. **E.**
46. Betänkande angående folktandvård. Idun, 195 s. **S.**
47. Sociala jordutredningens betänkande med förslag till lag om ändring i vissa delar av lagen den 18 juni 1925 angående förbud i vissa fall för bolag, förening och stiftelse att förvärva fast egendom. Marcus, 113 s. **Jo.**
48. Betänkande med förslag till lag om arbetstiden i jordbruk och trädgårdsskötsel (lantarbetsdagslag) m. m. Idun, 140 s. **S.**
49. Betänkande med förslag rörande ändringar i vissa delar av hälsovårdsstadgan samt anordnande av förbättrad bostadsinspektion i städer och stadsliknande samhällen m. m. jämte därtill hörande utredningar. Beckman, 109*, 132 s. **S.**
50. Promemoria angående avveckling av bestående fideikommiss. Marcus, iv, 60 s. **Ju.**
51. Den ekonomiska och sociala utvecklingen under år 1934. Av H. Butler. Beckman, 46 s. **S.**
52. Betänkande med undersökningar och förslag anledning av tillströmningen till de intellektuella yrkena. Lund, Ohlsson, xij, 415 s. **E.**
53. Betänkande angående behörighet att utföra elektriskt installationsarbete m. m. Hægström, 188 s. **H.**
54. Bostadsproduktionssakkunnigas betänkande med förslag till lag om sparföreningar m. m. Beckman, 218 s. **S.**
55. Betänkande med förslag till mejeristadga samt vissa andra åtgärder till mejerihanteringens befrämjande. Marcus, 88 s. **Jo.**
56. Promemoria angående ändrade bestämmelser rörande verkställighet och förvandling av bötesstraff. Marcus, 86 s. **Ju.**
57. Promemoria angående omorganisation av landsfiskals- och stadsfiskalsbefattningarna. Norstedt, 65 s. **Ju.**
58. Betänkande och förslag angående obligatorisk sjuårig folkskola. Hægström, 134 s. **E.**
59. Betänkande med förslag till lag om förenings- och förhandlingsrätt. Idun, 168 s. **S.**
60. Promemoria angående avskaffande av påföljd enligt 2 kap. 19 § strafflagen jämte vissa andra straffpåföljder. Marcus, 69 s. **Ju.**

Anm. Om särskild tryckort ej anges, är tryckorten Stockholm. Bokstäverna med fetstil utgöra begynnelsebokstäverna till det departement, under vilket utredningen avgivits, t. ex. E. = ecklesiastikdepartementet, Jo. = jordbruksdepartementet. Enligt kungörelsen den 3 febr. 1922 ang. statens offentliga utredningars yttre anordning (nr 98) utgivas utredningarna i omslag med enhetlig färg för varje departement.

STATENS OFFENTLIGA UTREDNINGAR 1935:60
JUSTITIEDEPARTEMENTET

P R O M E M O R I A

ANGÅENDE

AVSKAFFANDE AV

PÅFÖLJD ENLIGT 2 KAP. 19 § STRAFFLAGEN

JÄMTE VISSA ANDRA STRAFFPÅFÖLJDER

UTARBETAD INOM

JUSTITIEDEPARTEMENTET

STOCKHOLM 1935
ISAAC MARCUS BOKTRYCKERI-AKTIEBOLAG

STADT-UND UNIVERSITÄTS-BIBLIOTHEK
MÜNCHEN

PROF. DR. M. A.

LEHRSTUHL FÜR

ANATOMIE

PROF. DR. M. A. VON STRAUSS

LEHRSTUHL FÜR ANATOMIE

MÜNCHEN

VERLAG VON G. F. SEYDITZ

MÜNCHEN 1892

VERLAG VON G. F. SEYDITZ

INNEHÅLLSFÖRTECKNING.

<i>Skrivelse till statsrådet och chefen för Kungl. justitiedepartementet</i>	Sid. 5—6
--	-------------

Lagtexter.

Förslag till

lag om ändring i vissa delar av strafflagen.....	7—12
lag om ändring i vissa delar av strafflagen för krigsmakten.....	13—15
lag om ändrad lydelse av 15 kap. 14 § och 17 kap. 7 § rättegångsbalken	16
ändrad lydelse av § 6 mom. 10, § 16 och § 26 i riksdagsordningen	17
ändrad lydelse av § 1 4:o och § 2 4:o elfte stycket i tryckfrihetsförordningen	18
lag om ändrad lydelse av 5 § i lagen den 14 juni 1929 (nr 145) om skiljemän.....	19
lag om ändring i vissa delar av lagen den 17 oktober 1900 (nr 82 s. 1) om straffregister.....	20—21
lag om ändring i vissa delar av värnpliktslagen den 12 juni 1925 (nr 337).....	22

Motiv.

I. Straffpåföljderna i svensk rätt.....	23—37
1. Påföljd enligt 2 kap. 19 § strafflagen	23—29
Historik s. 23—27. Gällande rätt s. 27—29.	
2. Påföljden »ovärdig att i rikets tjänst vidare nyttjas».....	29—31
3. Påföljden »ovärdig att föra andras talan inför rätta».....	31—33
4. Andra i strafflagen upptagna påföljder.....	33
5. Statistiska uppgifter.....	33—34
6. Reformförslag efter 1918.....	34—37
II. Straffpåföljder enligt vissa utländska lagar och lagförslag	37—42
III. De sakkunnigas förslag.....	42—65
Allmän motivering.....	42—56
Speciell motivering	56—65
1. Förslag till lag om ändring i vissa delar av strafflagen.....	56—62
2 kap. s. 56—59. Övriga kapitel s. 59—60.	
Övergångsbestämmelserna s. 60—62.	

	Sid.
2. Förslag till lag om ändring i vissa delar av strafflagen för krigsmakten	62—63
3. Förslag till lag om ändrad lydelse av 15 kap. 14 § och 17 kap. 7 § rättegångsbalken.....	63
4 och 5. Förslag till ändringar i riksdagsordningen och tryckfrihetsförordningen	64
6. Förslag till lag om ändrad lydelse av 5 § i lagen den 14 juni 1929 om skiljemän.....	64—65
7. Förslag till lag om ändring i vissa delar av lagen den 17 oktober 1900 om straffregister	65
8. Förslag till lag om ändring i vissa delar av värnpliktslagen den 12 juni 1925.....	65

Bilagor.

<i>Bilaga A.</i> Till påföljd, straffarbete eller avsättning dömda åren 1913—1932	66—67
<i>Bilaga B.</i> Brott, vid vilka påföljd enligt 2 kap. 19 § strafflagen ådömts vid underrätterna åren 1913—1932	66—67
<i>Bilaga C.</i> Förteckning över vissa författningar	68—69

Till Herr Statsrådet och Chefen för Kungl. Justitiedepartementet.

Genom beslut den 16 december 1932 har Herr Statsrådet med stöd av Kungl. Maj:ts samma dag givna bemyndigande tillkallat professorn Ragnar Bergendal att i egenskap av sakkunnig inom Kungl. justitiedepartementet biträda med verkställande av utredning angående partiella reformer på strafflagstiftningens område. Sedermera har Herr Statsrådet den 15 juni 1935

uppdragit åt Bergendal att utreda frågan om borttagande ur strafflagen av påföljd enligt 2 kap. 19 § samt ovärdighet att i rikets tjänst vidare nyttjas. Sedan Kungl. Maj:t den 18 juli 1935 förordnat hovrättsassessorn Thomas Munck af Rosenschöld att från och med den 10 september 1935 tillsvidare jämte Bergendal biträda vid utredningen angående de partiella reformer på strafflagstiftningens område, som departementschefen bestämde, har Munck af Rosenschöld jämlikt Herr Statsrådets beslut deltagit i utredningen om avskaffande av nämnda påföljder.

Efter fullgjort uppdrag få vi härmed till Herr Statsrådet vördsamt överlämna en rörande utredningen upprättad promemoria innehållande, jämte motiv, förslag till

- 1) lag om ändring i vissa delar av strafflagen;
- 2) lag om ändring i vissa delar av strafflagen för krigsmakten;
- 3) lag om ändrad lydelse av 15 kap. 14 § och 17 kap. 7 § rättegångsbalken;
- 4) ändrad lydelse av § 6 mom. 10, § 16 och § 26 i riksdagsordningen;
- 5) ändrad lydelse av § 1 4:o och § 2 4:o elfte stycket i tryckfrihetsförordningen;
- 6) lag om ändrad lydelse av 5 § i lagen den 14 juni 1929 om skiljemän;
- 7) lag om ändring i vissa delar av lagen den 17 oktober 1900 om straffregister; samt
- 8) lag om ändring i vissa delar av värnpliktslagen den 12 juni 1925.

Lund och Malmö den 21 november 1935.

RAGNAR BERGENDAL.

TH. MUNCK AF ROSENSCHÖLD.

LAGTEXTER.

Förslag

till

Lag

om ändring i vissa delar av strafflagen.

Härigenom förordnas, *dels* att 2 kap. 19 §, 3 kap. 13 §, 5 kap. 2 § andra stycket och 3 § fjärde stycket, 8 kap. 30 §, 12 kap. 21 §, 13 kap. 6 §, 14 kap. 46 §, 15 kap. 25 §, 16 kap. 16 §, 18 kap. 12 § andra stycket, 19 kap. 23 §, 20 kap. 14 §, 21 kap. 11 § och 22 kap. 22 § strafflagen skola upphöra att gälla *dels ock* att 2 kap. 15—18 och 21 §§, 4 kap. 1 §, 16 kap. 1, 3 och 7 §§, 22 kap. 14 §, 23 kap. 1 och 2 §§ samt 25 kap. 1—3, 5, 9—16 och 20 §§ samma lag¹ skola erhålla ändrad lydelse på sätt nedan angives:

2 KAP.

15 §.

Särskilda straff för dem, som innehava ämbete, tjänst eller annan allmän befattning äro:

1. Avsättning.
2. Mistning av befattning på viss tid.

16 §.

Avsättning innebär förlust av den befattning, vari förbrytelsen skett. Mistning av befattning på viss tid medför, under den tid, förlust av de rättigheter eller förmåner, som med befattningen följa.

Den, som förskyllt avsättning från viss befattning, skall tillika, om brottet därtill föranleder, förklaras förlustig ämbete eller tjänst, som han eljest innehaver.

Om rättighet till pension gälle vad särskilt stadgat är.

17 §.

Är den, som till avsättning eller mistning av befattning på viss tid gjort sig skyldig, ej i besittning av den befattning, vari han sig förbrutit; då skall i stället dömas till böter eller till fängelse i högst sex månader.

¹ Senaste lydelse, se beträffande 2 kap. 17 § 1931:327, beträffande 4 kap. 1 § 1906:51 s. 1, beträffande 16 kap. 3 § 1921:288, beträffande 22 kap. 14 § 1924:330, beträffande 23 kap. 1 och 2 §§ 1921:229 samt beträffande 25 kap. 5 § 1919:447, 11 § 1890:33 s. 1, 12 § 1918:312, 14 § 1933:185, 15 § 1909:31 s. 2 och 20 § 1905:9 s. 2.

18 §.

Innehaver den, som brott förövat, ämbete eller tjänst; då skall i vissa fall, varom i 25 kap. 20 och 22 §§ förmäles, utöver det för brottet särskilt stadgade straffet dömas till avsättning eller mistning på viss tid av ämbetet eller tjänsten.

Haver den brottslige annan allmän befattning, evad den av förordnande eller medborgares val beror, och dömes han till straffarbete eller svårare straff eller prövas han hava förskyllt avsättning; vare, sedan domen vunnit laga kraft, befattningen förlustig; och må han icke på grund av förordnande eller val, som dessförinnan skett, inträda i dylik befattning. Tillhör han det vid krigsmakten fast anställda manskap, gälle angående hans skiljande från dylik anställning vad därom är särskilt stadgat.

21 §.

Är någon utom riket för brott straffad, och förty, efter 1 kap. 3 §, från straff här i riket fri, må dock förlust av ämbete, tjänst eller annan allmän befattning honom här ådömas i fall, då befattningens förlust eller obehörighet att däri inträda är i denna lag stadgad.

4 KAP.

1 §.

Innefattar en handling flera brott, och är straffet å ettdera svårare, än å annat; då skall det svåraste straffet ådömas: är vartdera brottet belagt med samma straff; varde det straff ådömt. I båda dessa fall skall brott, för vilket särskilt straff ej ådömes, betraktas såsom försvårande omständighet; och må, där någotdera brottet är sådant, som i 2 kap. 7 § sagt är, kunna till skärpning dömas. Är jämlikt 25 kap. någotdera brottet belagt med förlust av ämbete, tjänst eller annan allmän befattning eller är med brottet förenad påföljd, som i 2 kap. 20 § sägs, varde ock den förlust eller påföljd ådömd.

Där en — — — denna § sägs.

16 KAP.

1 §.

Den, som falskeligen för brott annan vid domstol tilltalar eller genom falsk angivelse åtal vid domstol emot annan åstadkommer, dömes:

1. om det åtalade eller angivna brottet kunnat medföra dödsstraff eller straffarbete på livstid, till straffarbete från och med två till och med sex år;
2. om straffarbete på viss tid över två år å brottet följa kunnat, till straffarbete i högst två år eller fängelse i högst sex månader; och
3. i andra fall till fängelse i högst sex månader eller böter.

3 §.

Blev den tilltalade till straff fälld, och straffet till fullo eller till någon del verkställt; dömes den falske angivaren, om det var dödsstraff, till straffarbete på livstid; om det var straffarbete på livstid, till samma straff eller sådant

arbete i tio år; om det var straffarbete på viss tid, till enahanda straff på lika tid eller till och med två år utöver den, som för den tilltalade bestämd blivit, dock ej över tio år; om det var avsättning, till straffarbete från och med sex månader till och med fyra år; om det var fängelse eller mistning av ämbete på viss tid, till straffarbete från och med sex månader till och med två år; och i andra fall till fängelse i högst sex månader eller böter.

7 §.

Var som, muntligen eller i skrift, den han utsprider eller utsprida låter, be-
ljuger annan, i ty att han av arghet pådiktar honom bestämt brott eller visst
slag av brott; dömes, om dödsstraff eller straffarbete över två år å det pådik-
tade brottet följa kunnat, till straffarbete i högst två år eller fängelse i högst
sex månader, och, i annat fall, till fängelse i högst sex månader eller böter.

Lag samma — — — skyldig hållas.

Prövas brott — — — sex månader.

22 KAP.

14 §.

Går fullmäktig i sak, den honom betrodd är, svikligen huvudmannens ve-
derpart tillhanda, vare sig med skrifts uppsättande, eller med råd eller skäl,
eller eljest till huvudmannens skada främjar sin eller andras nytta, eller be-
går syssloman vid annat uppdrags utförande trolöshet emot huvudman; vare
lag som i 11 § sägs.

Såsom syssloman — — — föreningens angelägenheter.

Förleder man — — — med böter.

23 KAP.

1 §.

Finnes gäldenär, som kommit i konkurstillstånd, hava övat bedrägeri mot
sina borgenärer i något av dessa fall:

1) att han under lånat namn köpt egendom och den bland tillgångarna ej
uppgivit, eller under falskt sken av köp, gåva eller annat avtal egendom från
konkursboet undandragit, eller annorledes svikligen förskingrat, undandolt
eller ur vägen skaffat något av sina tillgångar; eller

2) att han i hemligt förstånd med någon föregiven borgenär uppgivit eller
vidgått falsk skuld; eller

3) att han, där han idkat handel eller annan rörelse, varöver bok hållas
bör, fört falska böcker, eller sina böcker svikligen förändrat eller uppsåtli-
gen förstört, undanstuckit eller oläsliga gjort;

en sådan gäldenär skall dömas till straffarbete från och med två till och
med sex år. Äro omständigheterna synnerligen mildrande, må tiden för
straffarbetet till sex månader nedsättas.

Samma lag — — — 3) sägs.

2 §.

Har gäldenär, som kommit i konkurstillstånd, brukat oredlighet mot sina borgenärer i ty

1) att han, sedan han själv sökt att få sin egendom avträda, eller, där konkursen tvungen är, sedan borgenärs ansökning därom honom kunnig blev, något av egendomen, borgenärerna till förfång, dock utan sviklig avsikt att bereda sig fördel, sålt, uppsåtligen förstört eller annorledes förskingrat; eller att han i fall, då konkursen föregåtts av offentlig ackordsförhandling, som på grund av konkursen förfallit, eller konkursen följt på ansökning, som gjorts inom fjorton dagar från det kungörelse om sådan förhandlings upphörande varit i allmänna tidningarna införd, efter ingivandet av ansökningen om inledande av ackordsförhandling förbrutit sig som nu är sagt; eller

2) att han, med kännedom om sitt obestånd eller sin oförmåga att rätt för sig göra, genom gåva eller annan åtgärd, som till sin följd därmed lika är, avhänt sig egendom av sådant värde, att borgenärerna därav märklig skada haft eller få kunnat;

dömes till straffarbete i högst två år eller fängelse.

Samma lag — — — 2) sägs.

25 KAP.

1 §.

Gör domare, Konungens befallningshavande eller annan ämbetsman i dom eller beslut uppsåtligen orätt; varde avsatt.

2 §.

Har domare uppsåtligen fällt till straff den han visste oskyldig vara; då skall, utom avsättning, honom ådömas straff efter 16 kap. 1 § och, om den oskyldige undergått straffet tillfullo eller till någon del, efter 3 § i samma kapitel.

3 §.

Ställer Konungens befallningshavande, eller annan, som å ämbetes vägnar äger att brott åklaga, den, han vet oskyldig vara, under åtal vid domstol; varde avsatt och straffad såsom i 16 kap. om falsk angivelse stadgat är.

5 §.

Har ämbetsman tagit, låtit åt sig utlova eller begärt muta, för att i ämbetet orätt främja; varde, ändå att ingen skada skedde, avsatt eller ock dömd till mistning av ämbete på viss tid; och skall, där till avsättning dömes, den skyldige, om brottet det förtjänar, dessutom straffas med fängelse.

Den, som — — — eller fängelse.

Tager eller — — — avsättning dömas.

9 §.

Ämbetsman, som uppsåtligen å annan lägger eller av honom uttager annan eller högre skatt, tull eller annan allmän utskyld, än beviljad och påbuden är, eller utfordrar vad han vet av skatt, tull eller utskyld redan guldets vara, varde avsatt. Gör han det för egen fördel; då skall han dessutom till straffarbete från och med sex månader till och med fyra år dömas.

10 §.

Gör ämbetsman uppsåtligen orätt genom avkortning, vid bestämmande eller uppbörd av skatt, tull eller annan allmän utskyld; straffes med avsättning, mistning av ämbete på viss tid eller böter. Gör han det för egen fördel; varde avsatt och dömes till straffarbete i högst två år: äro omständigheterna synnerligen försvarande; må tiden för straffarbetet till fyra år höjas.

11 §.

Tillgriper och förskingrar ämbetsman penningar eller annat, vare sig statens eller annans tillhörighet, som han i kraft av sitt ämbete till förvarande, förvaltning eller redovisning emottagit; varde avsatt och dömes dessutom till straffarbete från och med sex månader till och med fyra år eller, där omständigheterna äro synnerligen mildrande, till fängelse. Gitter han det förskingrade genast ersätta, eller sådan säkerhet därför ställa, att någon skada av tillgreppet ej komma kan; dömes till avsättning.

12 §.

Har ämbetsman, som i 11 § omtalas, genom falska räkenskaper eller böcker sökt dölja sitt tillgrepp, såsom att han uteslutit influtna medel eller upptagit dem såsom restantier, eller å räkning uppfört utbetalningar, som icke skett, eller har han, till bristens döljande, undanskaffat handlingar, företett veterligen oriktiga verifikationer, eller förövat annat sådant bedrägeri; dömes, ändå att han det förskingrade ersätter eller säkerhet därför ställer, till avsättning och straffarbete från och med två år sex månader till och med tio år. Äro omständigheterna synnerligen mildrande; må tiden för straffarbetet till ett år nedsättas.

13 §.

Lånar förman av underordnad ämbetsman veterligen sådana medel, som honom å ämbetets vägnar anförtrodda äro; dömes till avsättning. Lånar förman i uppbördsverk medel av underordnad uppbördsman eller redogörare; varde avsatt eller miste ämbetet på viss tid, ändå att de medel ej till uppbörden hörde.

14 §.

Släpper ämbetsman, som har inseende över fånge eller häktad eller den som är kvarhållen såsom misstänkt för brott, honom med vilja lös, eller

hjälpel honom att undkomma; dömes till avsättning och straffarbete från och med sex månader till och med fyra år. Släpper han fången eller den häktade eller kvarhållne av vårdslöshet; dömes, om vårdslösheten grov var, till avsättning, så ock till fängelse i högst sex månader eller straffarbete i högst två år, och, om den mindre var, till böter.

15 §.

Underlåter eller — — — befattning nyttjas.

Sker sådan underlåtenhet eller försummelse uppsåtligen; varde den brottslige avsatt samt dömd till straff efter 19 kap. 11 §.

16 §.

Begår ämbetsman uppsåtligen, på annat sätt, än förut sagt är, förbrytelse i sitt ämbete, för egen fördel, eller för att annan gynna eller skada, eller eljest till kränkning av allmän eller enskild rätt eller säkerhet, eller underlåter ämbetsman uppsåtligen, i avsikt som sagd är, sin ämbetsplikt; varde avsatt: var det av förhastande, som ämbetsmannen sig förgick, och kom därav ingen eller ringa skada; då må till böter eller mistning av ämbete på viss tid dömas.

20 §.

Begår ämbetsman — — — tid dömas.

Varder ämbetsman — — — tid dömas.

Vad ovan är stadgat om förlust av ämbete, gälle ock tjänst, som i detta kapitel avses.

Denna lag träder i kraft den — — —; och skall med avseende därå iakttagas:

1. Vad i 2 kap. 18 § andra stycket strafflagen stadgas därom, att den dömde icke må inträda i allmän befattning, som i nämnda lagrum avses, skall äga tillämpning även då brottet är begånget före lagens ikraftträdande.

2. Har före den — — — någon, som innehar allmän befattning, begått brott, för vilket straff före den dagen ej bestämts genom dom, som vunnit laga kraft eller ej överklagas, och var brottet belagt med påföljd, som medförde befattningens förverkande; då skall till förlust av befattningen dömas, där efter strafflagens nya lydelse sådan förlust är föreskriven.

3. Vad i lag eller annan allmän författning är stadgat om verkan därav, att någon dömts medborgerligt förtroende förlustig eller dömts till påföljd enligt 2 kap. 19 § strafflagen eller ock förklarats ovärdig att i rikets tjänst vidare nyttjas eller att föra andras talan inför rätta skall från den dag, Konungen förordnar, upphöra att gälla.

Förslag

till

Lag

om ändring i vissa delar av strafflagen för krigsmakten.

Härigenom förordnas, *dels* att 51 § tredje stycket, 64 § andra stycket, 65 § andra stycket, 109 §, 136 § andra stycket, 152 §, 154 § tredje stycket, 158 § tredje stycket och 172 § strafflagen för krigsmakten skola upphöra att gälla *dels ock* att 15 § första stycket¹ samt 28, 63, 70, 111, 113—116, 119 och 180 §§ samma lag² skola erhålla ändrad lydelse på sätt nedan angives:

15 §.

Straffarter, som för brott efter denna lag användas, äro:

- 1:o dödsstraff;
- 2:o straffarbete;
- 3:o fängelse;
- 4:o böter;
- 5:o disciplinstraff;

samt för ämbets- och tjänstemän:

- 6:o avsättning; och
  - 7:o mistning av ämbete eller tjänst på viss tid.
-

28 §.

Om avsättning, om mistning av ämbete eller tjänst på viss tid, om sådan förlust av ämbete eller tjänst, som i vissa fall skall med avsättning förenas, så ock om straff, vartill dömas skall, där den, som gjort sig skyldig till avsättning eller till mistning av ämbete eller tjänst på viss tid, ej är i besittning av den befattning, vari han sig förbrutit, gälle vad i allmän lag sägs.

Vad i allmän lag stadgas därom, att i vissa fall den, som dömts till straff, skall vara förlustig befattning, som avses i 2 kap. 18 § andra stycket allmänna strafflagen, eller obehörig att inträda i dylik befattning, skall jämväl äga tillämpning, då till straff efter denna lag dömes.

63 §.

Vända upprorsmän ej åter till lydnad och ordning, utan visa trotsighet emot förmans befallning; dömes anstiftare eller anförare till straffarbete

¹ Jämför 1935:345.

² Senaste lydelse, se beträffande 28 § 1921:289, beträffande 111 § 1931:329 och beträffande 114 § 1918:313.

från och med tre till och med sex år och annan deltagare i upproret till sådant arbete från och med ett till och med tre år.

70 §.

Samlar sig — — — två månader.

Göres upplopp vid tillfälle, som i 65 § sägs, varde de brottslige straffade, anstiftare eller anförare med straffarbete från och med fyra till och med åtta år och annan deltagare i upploppet med sådant arbete från och med två till och med fyra år. Orsakas genom upploppet betydligare skada; då må straffet höjas för anstiftare och anförare till straffarbete i tio år eller på livstid och för annan deltagare till straffarbete i åtta år.

111 §.

Har i disciplinmål någon uppsåtligen med straff belagt eller hos annan, som innehar bestraffningsrätten, till bestraffning angivit den han visste oskyldig vara, skall den brottslige, om han är officer eller underofficer, avsättas och dömas till fängelse i högst sex månader eller böter. Hör den brottslige till manskapet, skall han dömas till fängelse i högst sex månader, sträng arrest i minst tre dagar, skärpt arrest i minst fem dagar eller vaktarrest i minst tio dagar.

Har någon — — — sex månader.

113 §.

Tvingas underlydande genom förmans befallning, för förmannens eller annans enskilda nytta, till sammanskott, utgift eller kostnad eller till annat arbete, än den underlydande enligt tjänstereglemente är pliktig förrätta; varde förmannen, där han är officer eller underofficer, avsatt och, om han hör till manskapet, dömd till fängelse i högst sex månader. Äro omständigheterna synnerligen mildrande, må den brottslige dömas, om han är officer eller underofficer, till mistning av ämbete eller tjänst på viss tid och, om han hör till manskapet, till disciplinstraff.

Förmår förman — — — med disciplinstraff.

114 §.

Har någon, för egen vinning eller annans fördel eller eljest i olovlig avsikt, i berättelse eller redogörelse angående den under hans befäl ställda avdelning av krigsmakten lämnat oriktig uppgift om krigsfolk, hästar eller tjänstedar eller angående vapen, ammunition, redskap eller annan krigsförnödenhet; dömes till straffarbete från och med två till och med sex år.

115 §.

Tillgriper och — — — allmän lag.

Sker brottet, medan krigsmakten eller avdelning av densamma är mobiliserad, vare det vid straffets bestämmande såsom synnerligen försvårande ansett. Har i sådant fall genom saknaden av det tillgripna väsentligt hinder

för krigsförberedelserna, betydande brist för krigsfolket eller hinder för krigsföretagen vållats, och var det tillgripna av beskaffenhet, att den brottslige bort kunna inse, att en sådan verkan var av brottet att befara; dömes den brottslige till straffarbete på livstid eller från och med åtta till och med tio år.

116 §.

Avgiver någon uppsåtligen i tjänsten osannfärdig rapport, varde, där ej särskilt ansvar är i denna lag å brottet satt, den brottslige, om han är officer eller underofficer, dömd till mistning av ämbete eller tjänst på viss tid och, om han hör till manskapet, dömd till fängelse i högst sex månader. Äro omständigheterna synnerligen mildrande, må den brottslige beläggas med disciplinstraff; äro de synnerligen försvårande, må den brottslige, om han är officer eller underofficer, dömas till avsättning.

119 §.

Nekar befälhavare, mot bättre vetande, avsked åt den av manskapet, som är därtill berättigad, eller skiljer befälhavare någon av manskapet olagligen från tjänsten, varde avsatt. Var det av förhastande, han sig förgick, och kom därav ingen eller ringa skada, eller skedde det av oförstånd; dömes till mistning av ämbete eller tjänst på viss tid eller till disciplinstraff.

180 §.

Var som — — — sex år.

Ämbets- eller tjänsteman, som i sitt ämbete eller sin tjänst vid krigsmakten beträdes med brott, varom i denna § är sagt, varde ock avsatt.

Denna lag träder i kraft den — — —.

Har före nämnda dag någon, som innehar allmän befattning, begått brott, för vilket straff före den dagen ej bestämts genom dom, som vunnit laga kraft eller ej överklagas, och var brottet belagt med påföljd, som medförde befattningens förverkande; då skall till förlust av befattningen dömas, där efter lagens nya lydelse sådan förlust är föreskriven.

Förslag

till

Lag

om ändrad lydelse av 15 kap. 14 § och 17 kap. 7 § rättegångsbalken.

Härigenom förordnas, att 15 kap. 14 § och 17 kap. 7 § rättegångsbalken¹ skola erhålla följande ändrade lydelse:

15 KAP.

14 §.

Finnes fullmäktig hava emot bättre vett drivit orättfärdig sak, eller brukat veterlig falskhet; plikte med dagsböter eller fängelse. Drager sådan fullmäktig sig ifrån saken, innan slut där i varder, att straff där med undgå; plikte ändå, som sagt är.

17 KAP.

7 §.

Ej må den vittna, som menedare, eller för sådant brott då anklagad är: ej vederdeloman, och uppenbar ovän: ej vettlös, eller den, som ej fyllt femton år: ej okristen, eller den, som av sådan lära är, att han om vittneseden en falsk och skadlig mening haver: ej eget husfolk och enskilde tjänare, då de i tjänsten äro, utan så är, att grovt brott inom huset skett, och andre ej hava när varit: ej i brottmål den, som angivare är, eller de, som rykte därom utspritt, eller av andra det allenast hört hava: ej de, som i den skyldskap, eller det svågerlag med endera av sakägarna äro, som i det 13 kap. 1 § om jäv emot domaren sagt är, evad de åberopas att vittna mot eller med; och vare lag samma, där allenast trolovning skedd är: ej den, som själv, eller vars skyldemän hava i saken del, eller kunna nytta eller skada där av vänta: ej må ock fullmäktig vittna om det, som hans huvudman honom under den rättegång förtrott: finnes det, att han där före är till fullmäktig tagen, att han ej vittna måtte: då bör han saken lämna, och vittne bära.

Denna lag träder i kraft den — — —; och må därefter påföljd, som innefattar ovärdighet att inför rätta föra andras talan, icke vidare ådömas. Vad i lag eller annan allmän författning är stadgat om verkan därav, att någon ålagts dylik påföljd, skall från den dag, Konungen förordnar, upphöra att gälla.

¹ Senaste lydelse av 17 kap. 7 §, se 1918:321.

Förslag

till

ändrad lydelse av § 6 mom. 10, § 16 och § 26 i riksdagsordningen.

§ 6.

10. Till elektor må endast den utses, som själv vid elektorsvalet äger rösträtt.

Elektor kan ej vara:

- a) den som står under förmynderskap;
- b) den som är i konkurstillstånd;
- c) den som, efter elektorsvalet, fällts till straffarbete eller svårare straff eller prövats hava förskyllt avsättning eller ock i anledning av brott, varför han straffats utom riket, dömts elektorsbefattningen förlustig efter ty därom i allmän lag stadgas.

För valbarhet till suppleant erfordras samma egenskaper som för valbarhet till elektor.

§ 16.

Valrätt tillkommer en var man och kvinna, som är svensk undersåte och senast under nästföregående kalenderår uppnått tjugutre års ålder.

Valrätt må dock ej utövas av:

- a) den som står under förmynderskap eller som är i konkurstillstånd;
- b) den som är av allmänna fattigvården omhändertagen för varaktig försörjning.

Till efterrättelse vid val skall finnas röstlängd; och skall, på sätt i valla- gen finnes närmare bestämt, valrätten grundas på förhållandena vid tiden för röstlängdens tillkomst, ändå att förändring före valet inträffar.

§ 26.

Riksdagsmannabefattning kan endast av svensk medborgare utövas.

Ej må såsom riksdagsman godkännas:

- a) den som står under förmynderskap;
- b) den som är i konkurstillstånd;
- c) den som, efter valet, fällts till straffarbete eller svårare straff eller prövas hava förskyllt avsättning eller ock i anledning av brott, varför han straffats utom riket, dömts riksdagsmannabefattningen förlustig efter ty därom i allmän lag stadgas;
- d) den som blivit förvunnen att hava vid riksdagsmannaval med penningar eller gåvor sökt värva röster, eller emot vedergällning avgivit sin röst, eller genom våld eller hot stört valfriheten.

Förslag

till

**ändrad lydelse av § 1 4:o och § 2 4:o elfte stycket i tryck-
frihetsförordningen.**

§ 1.

4:o. Utgivare av dagblad eller periodiska skrifter anmäla sig, jämte titeln och tryckningsorten, hos chefen för justitiedepartementet, med vilken i denna lag förstås chefen för det departement, vartill justitieärendena höra. Denne äger meddela bevis, att intet hinder emot skriftens utgivande förekommer.

§ 2.

4:o — — — — —

Att ingen må tillåtas att, i andra fall än allmänna lagen och gällande författningar utstaka, meddela eller till tryck utlämna utdrag av kyrkoböcker eller av andra själavården och kyrkodisciplinen rörande handlingar, i vad de innehålla upplysning, huruvida enskild person ådragit sig straffpåföljd, eller om enskild persons leverne och seder i övrigt, såvitt de lända honom till skada eller förklenande. Den häremot bryter, böte trettio tre riksdaler sexton skillingar.

Förslag

till

Lag

om ändrad lydelse av 5 § i lagen den 14 juni 1929 (nr 145) om skiljemän.

Härigenom förordnas, att 5 § i lagen den 14 juni 1929 om skiljemän skall erhålla ändrad lydelse på sätt nedan angives:

5 §.

Emot skiljeman gälle dessa jäv:

1. om han är omyndig;
2. om han såsom domare eller eljest å tjänstens vägnar provat den fråga, varom skiljedom äskas, om han vittnat i saken eller yttrat sig såsom sakkunnig i tvistefrågan, om han eller någon, som till honom är i den skyldskap eller det svågerlag, som utgör jäv mot domare, äger del i saken eller kan därav vänta synnerlig nytta eller skada, eller om han är part i en lika sak;
3. om han är med part i den skyldskap eller det svågerlag, som utgör jäv mot domare, om han är parts vederdeloman eller uppenbara ovän, om han av någondera parten åtnjuter lön eller underhåll, om han lyder under någondera partens förmanskap, om han varit part behjälplig att förbereda eller utföra hans talan i saken eller om han mottagit eller betingat sig ersättning i strid mot vad i 23 § stadgas;
4. om annan särskild omständighet föreligger, som är ägnad att minska förtroendet till hans redlighet eller opartiskhet; samt
5. om mot uppdragets utförande för honom möter hinder, som kan antagas bliva långvarigt.

Den, som — — — saken angår.

Söker någon — — — för jäv.

Denna lag träder i kraft den — — —.

Har dessförinnan skiljeman blivit utsedd eller, då skiljeman väljes av part, underrättelse om valet avsänts till motparten, må efter lagens ikraftträdande omständighet, som avses i första stycket fjärde punkten, icke anses såsom jäv, därest sagda omständighet ej utgjort jäv efter äldre lag.

Förslag

till

Lag

om ändring i vissa delar av lagen den 17 oktober 1900 (nr 82 s. 1) om straffregister.

Häri genom förordnas, att 1, 7 och 8 §§ i lagen den 17 oktober 1900 om straffregister¹ skola erhålla ändrad lydelse på sätt nedan angives:

1 §.

Hos fångvårdsstyrelsen skall finnas straffregister, innehållande uppgifter, som i denna lag stadgas, angående dem, som genom utslag av domstol eller myndighet i riket

1. blivit dömda till dödsstraff, straffarbete eller fängelse eller för snatteri till böter, eller
2. erhållit villkorlig straffdom, eller
3. förklarats vara övertygade om någon med straff belagd gärning, men i anseende till sinnessjukdom ej kunna till ansvar fällas, eller
4. blivit dömda till tvångsarbete.

7 §.

Straffuppgift skall avskiljas ur registret, därest den person uppgiften avser, enligt vunnen upplysning, genom högre rätts laga kraftägande dom blivit befriad från ansvar, utan att sådant fall är för handen, som i 1 § 3 punkten sägs, eller från tvångsarbete, eller ock genom dylik dom, som ej är villkorlig, ansedd skyldig allenast till annat ansvar, än i 1 punkten av samma paragraf avses;

då han avlidit, medan han var intagen i allmän straffanstalt, eller ock genom uppgift, varom förmåles i 5 § tredje, fjärde eller femte stycket, eller anorledes vunnits tillförlitlig upplysning att han avlidit; samt

då nittio år förflutit från hans uppgivna födelseår.

8 §.

1 mom. Fullständigt utdrag av registret skall meddelas, då framställning därom göres av domstol, Konungens befallningshavande eller allmän åklaga-

¹ Senaste lydelse, se beträffande 1 och 7 §§ 1934:17 samt beträffande 8 § 1924:209, 1926:27, 1927:113, 1930:97 och 1934:17.

re eller av annan myndighet, vilken enligt lag äger förordna om häktning, eller av den i lagen om förvaring av förminskat tillräkneliga förbrytare och lagen om internering av återfallsförbrytare omförmälda nämnd eller då sådan framställning göres av riksdagens justitieombudsman eller dess militieombudsman. Till annan myndighet, än nu är sagt, så ock till enskild, vars rätt må vara beroende på annan upplysning ur registret, än som framgår av i 2 mom. omförmäلت registerutdrag, skall fullständigt registerutdrag lämnas, där Konungen för särskilt fall därtill givit tillstånd.

2 mom. Utdrag av registret, innehållande bevis därom att viss person ej förekommer i straffregistret, må på begäran av denne meddelas, där han med intyg av Konungens befallningshavande, underrätt, häradshövding, borgmästare, svensk beskickning eller svenskt konsulat styrker, att hans rätt kan vara beroende av sådant bevis.

3 mom. Därjämte skola till statistiska centralbyrån meddelas för den officiella statistiken erforderliga utdrag ur straffregistret. I sådant utdrag må icke upplysning meddelas om namnen på dem uppgifterna avse.

Denna lag träder i kraft den dag Konungen förordnar.

Förslag

till

Lag

**om ändring i vissa delar av värnpliktslagen den 12 juni 1925
(nr 337).**

Härigenom förordnas, att § 10 värnpliktslagen den 12 juni 1925 skall upphöra att gälla och att § 12 mom. 1 samma lag¹ skall erhålla följande ändrade lydelse:

§ 12.

1. Vederbörande mantalsskrivningsförrättare åligger att, sedan mantalsskrivningarna blivit avslutade, med ledning av mantalsslängderna uppsätta fullständiga listor över inskrivningsskyldiga värnpliktiga. Dessa listor skola för granskning översändas till vederbörande pastorsämbeten, vilka genom anteckning å dem böra upplysa, dels om någon av däruti upptagna värnpliktiga avlidit eller avflyttat till annan ort, som, då den är känd, bör uppgivas, eller är inskriven å sjömanshus, med uppgift på sjömanshuset, dels om och vilka inskrivningsskyldiga värnpliktiga efter mantalsskrivningen inflyttat i församlingen, med uppgivande, där så ske kan, från vilken ort inflyttningen skett, varefter listorna, bekräftade med vederbörande pastorers underskrifter, skola till mantalsskrivningsförrättaren återsändas. Mantalsskrivningsförrättaren insänder dessa listor, behörigen transporterade och summerade, till vederbörande inskrivningsbefälhavare.

Denna lag träder i kraft den — — — —.

¹ Senaste lydelse, se 1933:248.

MOTIV.

I.

Straffpåföljderna i svensk rätt.

1. Påföljd enligt 2 kap. 19 § strafflagen.

Historik.¹

I den äldre svenska rätten begagnade lagstiftaren i största utsträckning det vanärande moment, som är förenat med brott och straff, för att i den allmänna uppfattningen inskräpa lagbudens helgd och vådan av att överträda dem. Dödsstraffets skärpning genom stegling eller bränning av den avrättade och kroppsplikten, verkställd medelst spö å man och ris å kvinna, äro exempel härpå. Tydligast framträder emellertid den infamerande tendensen i de särskilda skamstraffen, av vilka åtskilliga upptagas i 1734 års lag, såsom förlust av äran, sättande i stocken vid kyrkodörren och ställande vid kåken eller skampålen. Med ärelöshet straffades enligt 1734 års lag bl. a. edsöresbrott (brott mot kyrkofrid, rättegångsfrid, hemfrid, kvinnofrid, vägafrid m. m.), förräderi, vissa arter av bedrägeri, förfalskning, ärekränkning och mened. Emellertid torde en del grövre brott såsom mord, mordbrand, stöld, koppleri m. fl. ha ansetts vara så nesliga, att gärningsmannen betraktades såsom ärelös, även om ärans förlust icke särskilt ådömdes.

Ärans förlust medförde obehörighet att vittna, avlägga partsed och föra annans talan inför rätta samt över huvud förlust av de medborgerliga rättigheterna, däremot icke allmän rättslöshet.

Förlust av rättigheter kunde emellertid inträda även av andra anledningar än den i lagen åsyftade ärelösheten. Av särskild betydelse i sådant hänseende blev förbudet att utan enskild skrift begå nattvarden, beroende på de återverkningar på en persons medborgerliga anseende och rättigheter, som dessa s. k. nattvardshinder medförde. Domstolarna ålades att till ledning för prästerskapet upprätta förteckningar över de personer, vilka dömts till straff för brott, som utgjorde nattvardshinder. Till nämnda brottskategori hörde icke endast de grövre brotten utan även en del ringare brott, såsom fylleri, oljud, misshandel, dråp av vållande, snatteri, lägersmål m. fl. Anteckning om domen inflöt i kyrkoböckerna, och den dömde

¹ Utförligare framställningar, se »Utredning och förslag om borttagande ur lagstiftningen av straffpåföljden medborgerligt förtroende», Stockholm 1915, s. 99 ff, och *Alvar Montelius*, Om vanhederlighets rättsverkan, Uppsala 1920; jämför *Algot Bagge*, Anmälan av sistnämnda arbete i Svensk Juristtidning 1922, s. 256.

var därefter för framtiden förhindrad att erhålla betyg om god frejd, s. k. »rent» frejdbetyg. Då i en mängd författningar upptogs krav på god frejd såsom villkor för åtnjutande av medborgerliga rättigheter, erhållande av anställning i allmän tjänst, utövande av näring m. m., blev den vanfrejdade i viss mån utstött ur samhället och i hög grad kringskuren i sin möjlighet att försörja sig. Vanfrejden blev med andra ord ett slags utvidgning av ärelösheten.

Först genom vår nu gällande strafflag av år 1864 avskaffades ärens förlust såsom ett allmänt straff. I stället infördes en särskild straffpåföljd, förlust av medborgerligt förtroende, vilken i lagen (2 kap. 19 §) utformades på följande sätt:

»Vissa i lagen bestämda brott medföra den påföljd, att den dömd förklarar hava medborgerligt förtroende för alltid eller för viss tid förverkat.

Då sådan påföljd för viss tid stadgad är, må den ej under fem och ej över tio år ådömas.

Den, som till förlust av medborgerligt förtroende dömd är, have förverkat ämbete, tjänst eller annan allmän befattning, som av honom innehaves; vare ock, under den tid påföljden honom ådömd är, såsom vanfrejdad ansedd och förty utestängd från alla sådana rättigheter och förmåner, för vilkas tillgodonjutande god frejd erfordras.»

Genom föreskriften att påföljden skulle medföra vanfrejd anknöt lagen till de specialförfattningar, särskilt näringsfrihetsförordningen, där god frejd uppställdes såsom villkor för rättigheter av olika slag. Strafflagen medförde följaktligen icke någon nämnvärd förändring i fråga om vanfrejdens verkningar; däremot inträdde en mildring så till vida, att påföljden i de flesta fall ådömdes för begränsad tid. I överensstämmelse härmed föreskrevs i en särskild förordning, att prästerskapet vid utfärdande av frejdbetyg endast hade att taga hänsyn till vederbörandes frejd vid tiden för betygets utfärdande. Vidare byggde lagstiftningen på den principen, att ingen annan skulle anses såsom vanfrejdad än den, som på grund av honom ådömd *straffpåföljd* saknade medborgerligt förtroende. Angående vilka brottsarter, som i strafflagen belades med förlust av medborgerligt förtroende, hänvisas till framställningen av gällande rätt; lagen har, sedan sin tillkomst, icke undergått några mera betydande förändringar i detta hänseende.

Lagens stadgande om förlust av medborgerligt förtroende blev under årens lopp utsatt för en mycket stark kritik och vid mångfaldiga tillfällen framställdes inom riksdagen krav på denna påföljds avskaffande eller på en mer eller mindre genomgripande förändring av densamma. Man framhöll, att straffets ändamål att förbättra den dömd i högsta grad motverkades av att denne brännmärktes såsom vanfrejdad, att lagstiftningen praktiskt taget omöjliggjorde för honom att på ett hederligt sätt försörja sig och att vanfrejdsstraffet över huvud vore ägnat att främja återfall i brott. Kritiken ledde efter hand till vissa reformer. Sålunda bestämdes 1873, att tiden för viss tids påföljd skulle vara minst ett och högst tio år »utöver den ådömda strafftiden». År 1890 undergick påföljden förändringar i flera avseenden. Uttrycket »utöver den ådömda strafftiden», vilket föranlett olika

tolkningar, utbyttes mot formuleringen »intill dess viss tid, minst ett och högst tio år, förflutit från det han (den dömd), efter utståndet straff, blivit frigiven». Vidare borttogs stadgandet, att den dömd skulle anses såsom vanföredad. Detta skedde, såsom nya lagberedningen yttrade, för att ur strafflagen borttaga varje stöd för den missuppfattningen, att ifrågavarande påföljd avsåge att stämpla den dömd såsom vanhedrad och ovärdig medmänniskors aktning, och för att tydligt utmärka, att påföljden endast innefattade ett utestängande från allmänna befattningar och från utövningen av vissa medborgerliga rättigheter. För en sådan utslutning mötte enligt beredningens mening ej något hinder i den omständigheten, att vissa lagar och författningar begagnade uttrycket »vanföredande brott», då i allt fall tvivel ej kunde uppstå därom, att med sagda uttryck förstodes sådana brott, vilka enligt ordalydelsen i 2 kap. 19 § medförde den påföljd, att den dömd bleve »utestängd från alla sådana rättigheter och förmåner, för vilkas tillgodonjutande god frejd erfordras». Redan av nya lagberedningens motivering framgår, att denna mildring i paragrafens uttryckssätt var utan större saklig betydelse. Viktigare voro de ändringar, som vidtoges med avseende å påföljdens tillämpningsområde. Medan det enligt strafflagens ursprungliga lydelse i ganska stor utsträckning berott av domstolens fria skön om påföljden skolat ådömas för viss tid eller för alltid, stadgades nu, att påföljd för alltid, förutom vid mened, endast skulle ådömas, då den brottslige gjort sig skyldig till dödsstraff eller straffarbete på livtid. Vidare föreskrevs, att viss tids påföljd icke kunde ådömas, så framt ej den brottslige förskyllt straffarbete. I straffskalorna för vissa med förlust av medborgerligt förtroende belagda brott, å vilka endast kunnat följa straffarbete, infördes tillika fängelse, bl. a. vid stöld. Härigenom kom påföljdens tillämpningsområde att undergå en viss inskränkning. Slutligen gjordes påföljdens ådömande vid brott, begångna av personer i åldern 15—18 år, vilka tidigare varit likställda med andra brottsliga, beroende av domarens fria prövning.

År 1905 genomfördes en reform, som medförde en väsentlig inskränkning i antalet fall, då förlust av medborgerligt förtroende ådömdes. I 2 kap. 19 § strafflagen vidtoges nämligen den ändringen, att påföljden icke skulle inträda vid lägre straff än sex månaders straffarbete. Härigenom kom det stora flertalet av dem, som dömdes för första resan enkel stöld, och över hälften av dem, som dömdes för första resan kvalificerad stöld eller inbrott, att undgå påföljden. En granskning av antalet nyintagna straffarbetsfångar, vilka voro ådömda förlust av medborgerligt förtroende, visar, att medan dessas antal året före lagändringens genomförande (1904) utgjorde 1 202, hade antalet under det första år, som reformen hunnit verka (1906), nedgått till 631, alltså en minskning med ungefär hälften.

Kraven på ifrågavarande straffpåföljds fullständiga avskaffande hade emellertid icke tystnat. Redan vid 1909 års riksdag väcktes av herr Hjalmar Branting m. fl. en motion i sådant syfte. Motionen föranledde en riksdags skrivelse till Kungl. Maj:t med anhållan om utredning och förslag i

ämnet. Kungl. Maj:t anförtrodde utredningen åt tre särskilt tillkallade sakkunniga, överdirektören Viktor Almquist, d. v. revisionssekreteraren Algot Bagge och advokaten friherre Georg Stjernstedt. Dessa avgåvo den 30 september 1915 ett betänkande, innefattande förslag till ändringar i strafflagen, riksdagsordningen, tryckfrihetsförordningen och ett flertal andra lagar och författningar. Förslagen, vilka med vissa jämkningar tillstyrktes av lagrådet, tjänade som grundval för propositioner, vilka förelades 1917 och 1918 års riksdagar. Sålunda framlades år 1917 dels proposition (nr 170) med förslag till de ändringar i nyssnämnda grundlagar, som erfordrades för den åsyftade reformens genomförande, och dels proposition (nr 171) med förslag till lag om fullständigande av straffregistret. Förslaget till ändring i grundlagarna antogs av riksdagen såsom vilande och förslaget rörande straffregistret bifölls. Påföljande år blevo grundlagsändringarna definitivt genomförda. Vidare förelades 1918 års riksdag dels propositioner (nr 63—67) med förslag till ändringar i strafflagen och ett flertal andra författningar och dels proposition (nr 68) med begäran om riksdagens yttrande över vissa föreslagna ändringar i näringsfrihetsförordningen. I sistnämnda fråga — den enda som föranledde debatt inom riksdagen — stannade kamrarna i olika beslut; i övrigt biföllos propositionerna. Angående de beslutade lagändringarna och därav föranledda ändringar i administrativa förordningar och kungörelser utfärdades sammanlagt ett 50-tal författningar. Ändringarna i näringsfrihetsförordningen fingo det innehåll, som föreslagits i den Kungl. propositionen.

Den sålunda beslutade reformen av påföljdsinstitutet innebar i huvudsak följande. Termen »förlust av medborgerligt förtroende» avskaffades och ersattes med det mera neutrala uttrycket »påföljd enligt 2 kap. 19 § strafflagen». Påföljdens verkningar, vilka såsom förut framhållits varit i hög grad beroende av speciallagstiftningen, fastslogos i strafflagen; endast i några få fall bibehöllos i särskilda författningar — fränsett stadganden om påföljdens inträde innan domen vunnit laga kraft — bestämmelser om obehörighet utöver vad strafflagen stadgade. I samband därmed blevo vissa verkningar av påföljden helt avskaffade, däribland det i näringsfrihetsförordningen uppställda förbudet för den dömda att driva handel eller annan näring. Begreppet »god frejd» och dess motsats »vanfrejd» avfördes i princip ur lagstiftningen och frejdbetygen ersattes med åldersbetyg, vilka icke lämnade rum för någon uppgift om vederbörandes vandel. För att bereda myndigheter, vilka hade att pröva personers behörighet i olika hänseenden, möjlighet att verkställa dylik prövning, infördes utsträckt rätt att erhålla utdrag av straffregistret, en rätt som förut, såvida ej Konungen medgivit undantag, tillkommit allenast domstol, Konungens befallningshavande, allmän åklagare eller annan häktningsmyndighet. Dylika utdrag, vilka endast skulle innehålla de uppgifter, som erfordrades för bedömande huruvida personen i fråga vore underkastad påföljd eller icke, kunde även erhållas av enskilda, vilka genom intyg av vissa myndighetspersoner styrkte sig vara för sin rätt beroende av dylik upplysning. Slutligen bör nämnas, att i

strafflagen den ändringen vidtogs, att påföljdens ådömande vid mened be-
gränsades till att avse viss tid.

Den utformning, som påföljdsinstitutet erhöll genom 1918 års reform,
kvarstår ännu i allt väsentligt oförändrad.

Gällande rätt.

Sin nuvarande lydelse erhöll 2 kap. 19 § strafflagen genom lag den 3 juni
1921, innefattande en redaktionell ändring i paragrafen med anledning av
dödsstraffets avskaffande. Lagrummet lyder:

»Vissa i lagen bestämda brott kunna medföra, att den brottslige för tid, som
nedan sägs, ådömes den påföljd, att han ej må utöva ämbete, tjänst eller annan
allmän befattning samt ej är berättigad avgiva röst vid val av riksdagsman eller
präst eller att deltaga i kommunal- eller municipalstämmas eller allmän rådstugas
eller kyrkostämmas överläggningar och beslut eller eljest rösta i allmänna ären-
den, i vilkas avgörande endast den må deltaga, som är i kommunens allmänna ange-
lägenheter röstberättigad. Är någon till sådan påföljd dömd, have han ock förver-
kat allmän befattning, som av honom innehaves.

Ej må påföljd enligt denna paragraf ådömas, där ej brottet varder belagt med
straffarbete i minst sex månader. Påföljden ådömes för alltid, där den dömde gjort
sig skyldig till straffarbete på livstid, men i annat fall intill dess viss tid, minst ett
och högst tio år, förflutit från det han efter utståndet straff blivit frigiven.»

Beträffande dem, som enligt äldre lag dömts till förlust av medborgerligt
förtroende, gäller enligt övergångsbestämmelserna till 1918 års lagstiftning,
att de allenast i samma mån som de, vilka äro underkastade påföljd enligt
2 kap. 19 § strafflagen, äro utestängda från behörighet, rättighet eller för-
mån. Genom övergångsbestämmelserna ha även upphävts de stadganden,
som i vidare mån än nu sagts från behörighet, rättighet eller förmån ute-
stänga den, vilken dömts förlustig medborgerligt förtroende eller saknar eller
saknat god frejd. Endast i fråga om rätt till pension kan tänkas föreligga
en skillnad i innehållet mellan den äldre och den nyare påföljden, beroende
på att vissa pensionsreglementen ej kunnat bringas i överensstämmelse med
den nya lagstiftningen utan medverkan av delägarna i pensionsinrättningen.

Då brott, som är belagt med påföljd, förövas av den, som fyllt 15 men
ej 18 år, prövar domstolen efter omständigheterna, huruvida påföljden bör
ådömas (5 kap. 2 § strafflagen).

Angående påföljdens förekomst i strafflagens speciella del lämna 1915 års
sakkunniga följande redogörelse, som ännu har sin giltighet:

»I vissa strafflagens kapitel finnes ifrågavarande bistraff icke föreskrivet för nå-
got av de däri upptagna brotten. Så är förhållandet med de kapitel, som inne-
hålla bestämmelser om religionsbrott (7 kap.), om majestätsbrott samt brott emot
riksstyrelse eller rikets ständer (9 kap.), om brott mot offentlig myndighet (10
kap.), om fridsbrott (11 kap.), om äktenskapsbrott (17 kap.), samt om åverkan,
olovligt jagande och fiskande (24 kap.).

I kapitlet om rån¹ (21 kap.) finnes påföljdens ådömande stadgat vid samtliga däri
avsedda brott.

I övriga kapitel har påföljdens ådömande föreskrivits i mycket olika utsträck-

¹ Numera om rån och utpressning.

ning. I vissa kapitel är påföljden fästad vid flertalet däri omförmälda brott. Så är fallet i kapitlen om förräderi samt om andra för rikets säkerhet menliga brott (8 kap.), om förfalskningsbrott (12 kap.), om mened (13 kap.), om eldskada av uppsåt och vållande samt om annan skadegörelse å egendom (19 kap.), om stöld och snatteri (20 kap.), om bedrägeri och annan oredlighet (22 kap.) samt om bedräglig, oredlig eller vårdslös gäldenär i konkurs (23 kap.). I de återstående kapitlen, som innehålla stadganden om mord, dråp och annan misshandel (14 kap.), om brott emot annans frihet (15 kap.), om falsk angivelse och om annan ärekränkning (16 kap.), om sedlighetsbrott (18 kap.) samt om brott av ämbetsman (25 kap.), är påföljdens ådömande föreskrivet endast i ett fåtal fall. (I 14 kap. endast vid mord eller försök till mord, förgiftning, fosterfördrivning av annan än kvinnan samt svikligt förfarande vid envig; i 15 kap. vid slavhandel, bemäktigande och utsättande av annan å sådant ställe, att uppenbar fara är för hans liv, samt vid olovligt bemäktigande och skiljande av barn från föräldrars eller annans vård; i 16 kap. vid falskt åtal eller angivelse eller pådiktande av brott i argt uppsåt; i 18 kap. vid förledande genom koppleri till otukt av barn, när det göres av föräldrar, förmyndare, lärare eller andra, under vilkas lydnad eller uppsikt barnen äro ställda, samt i 25 kap. vid döljande av tillgrepp genom falska räkenskaper.)»

✓ Ifrågavarande påföljd ådömes även enligt *strafflagen för krigsmakten*. Enligt 28 § i denna lag skall om förutsättning för påföljdens åläggande samt om förverkande av allmän befattning, som av den dömda innehaves, gälla vad i allmän lag sägs. Även i fråga om tiden för påföljdens ådömande gälla den allmänna strafflagens regler; dock med det tillägget, att dödsstraff medför påföljdens åläggande för alltid.

De i strafflagen för krigsmakten upptagna brott, för vilka påföljden ådömes, äro stöld (102, 103, 104 och 106 §§), för egen vinning eller annans fördel eller eljest i olovlig avsikt lämnad oriktig uppgift rörande vissa omständigheter, som angå under den brottsliga befäl ställd avdelning av krigsmakten (114 §), vissa förräderi- och feghetsbrott enligt krigsartiklarna (134—137 och 142 §§) samt skadegörelse, stöld och rån enligt krigsartiklarna (163—172 §§).

I de många författningar, enligt vilka kravet på frihet från påföljd utgör förutsättning för viss behörighet, är obehörigheten att utöva *valrätt* genomgående knuten till ådömd påföljd, d. v. s. påföljd, som är ålagd genom laga-kraftvunnen dom. I fråga om förutsättningarna för *valbarhet* eller eljest behörighet att innehava befattning härskar däremot en strängare princip, i det att de särskilda författningarna — riksdagsordningen, kommunallagarna etc. — utestänga den, som genom utslag, vilket ännu icke vunnit laga kraft, är ådömd påföljd. Detta innefattar en skärpning, som icke kan utläsas ur 2 kap. 19 § strafflagen. Ej blott i fråga om politisk och kommunal valbarhet gäller denna strängare princip utan även i fråga om behörighet såsom nämndeman, handelskunnig ledamot av rådhusrätt, ledamot av expropriationsnämnd, ledamot av arbetsdomstolen, arbetsrådet och försäkringsrådet, skiljeman, konkursförvaltare, överförmyndare, riksbanksfullmäktig m. m.

Påföljden medför, såsom redan antytts, på grund av särskilda stadganden obehörighet beträffande vissa andra befattningar eller rättigheter än dem som nämnas i 2 kap. 19 § strafflagen. Dessa fall äro följande:

1) Obehörighet att vittna och att avlägga ed såsom part (rättegångsbalken

17 kap. 7 och 29 §§, jämför lagen den 14 juni 1917 om barn utom äktenskap 27 § tredje stycket). — En menedare är, oberoende av om han står under påföljd, jävig att vittna, men sådant hinder kan, i motsats till det å straffpåföljd grundade jävet, bortfalla om parterna åsämjas därom (rättegångsbalken 17 kap. 14 §).

2) Jävighet att vara skiljeman (lagen den 14 juni 1929 om skiljemän, 5 §).

3) Obehörighet att fullgöra värnpliktstjänstgöring (värnpliktslagen den 12 juni 1925, § 10, jämför inskrivningsförordningen den 23 december 1925, §§ 14, 42, 97, 139 och 140) och att erhålla anställning vid krigsmakten (åtskilliga författningar om anställande av personal vid krigsmakten, vilka uppställa krav på god frejd såsom villkor för anställning).

4) Obehörighet att utöva befäl å svenskt fartyg (Kungl. förordningen den 29 mars 1912 angående befäl å svenska handelsfartyg m. m., § 24).

5) Obehörighet för adelsman att delta i adelsmöte (riddarhusordningen, § 9).

6) Förlust av pension (Kungl. kungörelsen den 25 maj 1900 angående bestämmelser om förlust av pensionsrätt eller pension för den, som blivit från innehavande tjänst avsatt eller förklarats hava gjort sig till avsättning skyldig, vilken kungörelse erhållit sin nuvarande lydelse genom Kungl. kungörelsen den 24 maj 1918; lagen den 11 oktober 1907 angående civila tjänstinhavares rätt till pension, 14 och 18 §§; lagen den 4 juni 1920 angående rätt till tjänstepension för ordinarie tjänstemän vid postverket, telegrafverket, statens järnvägar och statens vattenfallsverk, 31 §, m. fl. författningar). — En del av de författningar, som röra pensionsväsendet, utgöras av reglementen för särskilda pensionsinrättningar, vilka reglementen fastställts av Konungen. Anledning saknas att i detta sammanhang ingå på frågan om och i vad mån dylika reglementen kunna utan delägarnas medverkan genom lagstiftning ändras. Ett borttagande ur den allmänna lagstiftningen av påföljd enligt 2 kap. 19 § strafflagen lär i varje fall icke kunna medföra, att den, som vid lagändringens ikraftträdande redan gått sin pensionsrätt förlustig, återfår densamma.

2. Påföljden "ovärdig att i rikets tjänst vidare nyttjas".

Påföljden »ovärdig att i rikets tjänst vidare nyttjas» hade i 1734 års lag icke någon annan motsvarighet än det allmänna ärelöshetsstraffet, vars uppgift nämnda påföljd kan sägas ha i viss mån övertagit. Övärdighetspåföljden infördes genom 1864 års strafflag, vars allmänna stadganden i denna del icke undergått någon förändring. I 2 kap. 15 § upptager strafflagen bland särskilda straff för ämbetsmän avsättning, »varmed i de fall, som i lagen utsatta äro, förenas den påföljd, att den dömde förklararas ovärdig att i rikets tjänst vidare nyttjas». I 16 § samma kapitel stadgas: »Avsättning innebär förlust av det ämbete, vari förbrytelsen skett. Har den dömde tillika förklarats ovärdig att i rikets tjänst vidare nyttjas; have ock förlorat annat ämbete, som han innehaver; och må han ej ämbete, tjänst eller annan allmän

befattning vidare utöva.» Slutligen stadgas i 2 kap. 18 §, att vad om ämbete i 16 § sagt är skall gälla även om »tjänst eller annan allmän befattning, evad den av förordnande eller medborgares val beror». Den, som dömes ovärdig att i rikets tjänst vidare nyttjas, mister således alla allmänna befattningar, däri inbegripet politiska och kommunala förtroendeuppdrag, som han innehar, och därjämte blir han för all framtid obehörig att inneha dylik befattning. Däremot medför denna påföljd icke förlust av rösträtt.

Efter ordalagen i 2 kap. strafflagen skulle avsättningsstraffet och den där- till knutna ovärdigheten att i rikets tjänst vidare nyttjas endast avse ämbetsmän, varmed enligt 10 kap. 1 § andra stycket strafflagen förstås »den, som med Konungens fullmakt å ämbetet försedd är, eller ämbete av lika värdighet innehaver, eller i sådan ämbetsmans ställe lagligen satt är; så ock domare, ändå att han ej blivit av Konungen förordnad». En jämförelse med 25 kap. strafflagen giver emellertid omedelbart vid handen, att ämbetsstraffen ha ett betydligt vidsträcktare tillämpningsområde. I nämnda kapitel, som enligt sin rubrik endast handlar »om brott av ämbetsmän», finnes nämligen föreskrivet (22 §), att vad om statens ämbetsmän där är stadgat, »gälle ock om dem, som äro satte att förvalta städers, menigheters eller allmänna av Konungen stadfästade kassors, verks eller andra inrättningars eller stiftelsers angelägenheter, om de tjänstemän, som under ämbets- eller förvaltningsmyndigheterna lyda, och om andre, som förordnade äro att ämbete eller tjänsteärende förrätta». Under 25 kap. lyda sålunda, utom ämbetsmän och därmed jämställda, statens tjänstemän, deras vikarier och en del mera tillfälliga statsfunktionärer, kommunala tjänstemän, kommunala förtroendemen, vilka utöva förvaltande befogenheter, och slutligen personer, vilka förvalta allmänna, av Konungen stadfästade kassors m. fl. inrättningars eller stiftelsers angelägenheter, vare sig dessa personer äro tjänstemän eller bekläda förtroendeposter. Vad särskilt angår dem, som lyda under strafflagen för krigsmakten, äro officerare, underofficerare och därmed jämställda — i sagda lag benämnda ämbets- och tjänstemän — hänförliga under 25 kap. i allmänna strafflagen (jämför 6, 15, 29, 78, 129 och 132 §§ i strafflagen för krigsmakten). Den som tillhör det fast anställda manskapet ansvarar däremot icke enligt 25 kap. allmänna strafflagen för brott, som han begår i sin tjänst vid krigsmakten. Utanför 25 kap:s område falla vidare en mängd politiska och kommunala förtroendemän, vilka väl utöva »allmän befattning» men icke hava förvaltande funktioner. Den som förklaras ovärdig att i rikets tjänst vidare nyttjas blir emellertid, såsom nämnts, obehörig att utöva varje allmän befattning, även sådan, som faller utom 25 kap.

Vissa stadganden i 25 kap. kunna få tillämpning även å befattningshavare i enskild tjänst, nämligen de i 15 § i trafiksäkerhetens intresse givna bestämmelserna angående förbrytelse av ämbetsman vid statens järnvägsanläggningar m. fl. kommunikationsinrättningar. Har Konungen förordnat om »fridlysning» av enskild järnväg eller annan kommunikationsanläggning, bliva bestämmelserna i 15 § tillämpliga å tjänsteman hos det enskilda företaget.

Ovärdighet att i rikets tjänst vidare nyttjas kan ådömas vid flertalet av

de i 25 kap. upptagna brotten. Påföljden skall ovillkorligen ådömas, då ämbetsman (respektive annan funktionär) uppsåtligen gör orätt i dom eller beslut (1 och 2 §§), å annan lägger eller av honom uttager olaga utskyld (9 §), för egen fördel uppsåtligen gör orätt genom avkortning av skatt m. m. (10 §), förskingrar det som han i kraft av sitt ämbete emottagit (11 §), genom förfalskning söker dölja tillgrepp (12 §), uppsåtligen släpper fånge eller häktad eller kvarhållen person lös eller hjälper honom att undkomma (14 §) eller ock uppsåtligen åsidosätter åligganden i fråga om trafiksäkerheten vid kommunikationsanläggningar (15 §). Vid korruptionsbrott förekommer avsättning jämte ovärdighetspåföljden såsom straff alternativt med suspension (5 §). Slutligen kan i vissa fall, då avsättning är föreskriven, ovärdighetspåföljden ådömas under särskild förutsättning; så sker »om brottet det förtjänar» vid falskt åtal (3 §) och enligt det generella stadgandet om uppsåtligt ämbetsbrott (16 §) samt »om skada av brottet kom», då förman av underordnad lånar medel, som äro denne anförtrodda å ämbetets vägnar (13 §).

Ett straff eller rättare en påföljd, som i detta sammanhang bör omnämnas, är avsättning enligt 25 kap. 20 § första stycket. Enligt detta lagrum, jämfört med 25 kap. 22 §, skall i regel ämbetsman eller annan befattningshavare, som faller under 25 kap., därest han dömes till straffarbete — vare sig för brott i eller utom tjänsten — tillika dömas till avsättning. Innehar han flera befattningar av det slag, som avses i 25 kap. — han är t. ex. tjänsteman vid statens järnvägar, reservofficer och kommunalnämndsordförande — skall han avsättas från dem alla. Däremot mister han icke andra allmänna befattningar, t. ex. uppdrag såsom landstingsman eller ledamot av kyrkofullmäktige. Detta slags avsättning intar sålunda i viss mån en mellanställning mellan å ena sidan enkel avsättning, innebärande förlust av den befattning, vari man förbrutit sig, och å andra sidan avsättning jämte ovärdighet att i rikets tjänst vidare nyttjas, innefattande förlust av alla allmänna befattningar.

3. Påföljden "ovärdig att föra andras talan inför rätta".

Förbud att över huvud föra andras talan inför rätta såsom påföljd av brott finnes stadgat dels i rättegångsbalken 15 kap. 14 §, dels i strafflagen 22 kap. 14 §. Förstnämnda stadgande lyder:

»Finnes fullmäktig hava retat eller förlett någon till oskäligen rättegång, eller emot bättre vett drivit orättfärdig sak, eller brukat vederlig falskhet; böte tio, tjugu eller mera till hundra daler, eller plikte med fängelse, och varde honom ej mera tillåtet att föra andras saker för rätta, allt som domaren prövar dess brott vara. Drager sådan fullmäktig sig ifrån saken, innan slut där i varder, att straff där med undgå; plikte ändå, som sagt är. Varder någon övertygad, att han ock hemligen skrivit i saken för huvudmannens vederpart, eller gått honom med skäl och råd till handa; böte hundra daler, eller straffes med fängelse vid vatten och bröd, och vare årelös.»

Denna paragraf kvarstår visserligen oförändrad från 1734 års lag, men vissa däri innefattade bestämmelser ha satts ur kraft genom strafflagens

promulgationsförordning och ersatts med stadganden i 22 kap. 14 § strafflagen. Så är förhållandet med straffbestämmelserna för den som »retat eller förlett någon till oskäligen rättegång» och den som »hemligen skrivit i saken för huvudmannens vederpart, eller gått honom med skäl och råd till handa». 22 kap. 14 § strafflagen har enligt lag den 27 juni 1924 följande lydelse:

»Går fullmäktig i sak, den honom betrodd är, svikligen huvudmannens vederpart tillhanda, vare sig med skrifts uppsättande, eller med råd eller skäl, eller eljest till huvudmannens skada främjar sin eller andras nytta, eller begår syssloman vid annat uppdrags utförande trolöshet emot huvudman; vare lag som i 11 § sägs; och varde fullmäktig, som med sådant brott beträdes, dömd ovärdig att vidare föra andras talan inför rätta.

Såsom syssloman skall ock straffas, efter ty nu sagt är, förmyndare och god man, som förordnats för omyndig, sjuk eller bortovarande, så ock ledamot i styrelse för bolag eller förening samt annan, som är satt att leda bolagets eller föreningens angelägenheter.

Förleder man, i sviklig avsikt, annan till oskäligen rättegång; straffes med böter.»

Straffet enligt 11 §, vartill hänvisas i första stycket, är högst straffarbete i två år.

I fråga om påföljden förete de båda lagrummen den skillnaden, att denna enligt stadgandet i rättegångsbalken är fakultativ (»allt som domaren prövar dess brott vara») men enligt strafflagsstadgandet ovillkorlig. Den i sistnämnda lagrum stadgade ovärdighetspåföljden ådömes endast den som i egenskap av rättegångsfullmäktig begått trolöshet mot huvudman.¹

På grund av stadganden i riksdagsordningen, kommunallagarna m. fl. författningar medför ifrågavarande påföljd, att den dömde för all framtid blir ovärdig att inneha politiska och kommunala förtroendeuppdrag. Påföljden medför däremot icke förlust av rösträtt.

I anslutning till bestämmelsen i 15 kap. 2 § rättegångsbalken, att de, som för andra må tala och svara, skola vara oberyktade, ärlige, redlige och förståndige, stadgas i Kungl. brevet den 27 maj 1801, att som den ej kan för skicklig och förständig fullmäktig anses, vilken »i sina skrifter inblandar vad till saken ej rätteligen hörer, på ett oförståndigt och oredigt sätt sin huvudmans talan utförer, brukar vanvördeliga ord och åthävor emot domare eller parter, och talar eller skriver det han vet ej sant vara; alltså, då någon fullmäktig med förseelse i dessa fall beträdes, bör, till följd av vad lagen i 15 kap. 2 § rättegångsbalken innehåller, en sådan, utom böter efter lagens stadgande i dessa fall, jämväl anses ovärdig att vidare såsom fullmäktig i rättegångsmål nyttjas». Det torde icke vara riktigt att uppfatta den här stadgade påföljden såsom likställd med ovärdighet att föra andras talan inför rätta och på sådant sätt torde den ej heller tolkas i praxis.² Däremot kan en domstol med stöd av nämnda Kungl. brev förklara, att det icke kan tillåtas en fullmäktig att vidare uppträda i denna egenskap inför ifrågava-

¹ H. 1915 s. 480.

² Kallenberg, Svensk civilprocessrätt, bd 1, s. 690 ff.

rande domstol. Ett sådant beslut torde få anses gälla tillsvidare; någon annan form för dess upphävande än att domstolen de facto tillåter den av påföljden drabbade att åter uppträda lär icke erfordras.

4. Andra i strafflagen upptagna påföljder.

I 2 kap. 20 § strafflagen omtalas, att brott i vissa fall straffas med påföljder, utom dem, som förut omnämnts i 2 kap., »efter ty därom i lagen särskilt stadgat finnes». Av dessa påföljder är ovärdigheten att föra andras talan inför rätta redan behandlad. Även de övriga påföljderna må för fullständighetens skull omnämnas, ehuru frågan om deras reformerande icke f. n. har någon aktualitet. I 25 kap. 15 § stadgas att ämbetsman vid statens trafikverk, vilken genom grovt vållande åstadkommer fara för trafiken, ej vidare må i dylik befattning nyttjas. Enligt 25 kap. 22 § kan motsvarande påföljd drabba icke blott tjänstemän m. fl. funktionärer i allmän tjänst utan även personer, anställda hos enskilda kommunikationsföretag, angående vilka fridlysningsbeslut meddelats. Denna påföljd, liksom den i 22 kap. 3 och 4 §§ stadgade förlusten av näringsrätt vid försäljning av förfalskade livsmedel och läkemedel, har huvudsakligen karaktären av en skyddsåtgärd. Detsamma kan sägas om stadgandena om förstörande av förfalskningsredskap och förfalskningsprodukter (12 kap. 20 §) samt om förverkande av fartyg m. m. vid slavhandel (15 kap. 1 och 4 §§), till vilka stadganden finnas en del motsvarigheter inom specialstraffrätten. Strafflagens stadganden om förverkande av »gåva eller förläning» (8 kap. 16 §) och muta (25 kap. 7 §) torde stå det egentliga straffet närmare. Såsom en straffpåföljd brukar med hänsyn till lagens terminologi även upptagas den straffskärpning, som är stadgad för det fall att någon till livstids straffarbete dömd begår brott (4 kap. 15 §), ehuru dylik skärpning till sin natur icke är någonting annat än straff. Slutligen förekomma i strafflagen två påföljder, som stå skadeståndet nära, nämligen stadgandet att svarande i ärekränkingsmål kan dömas att utgiva kostnad för domens tryckning (16 kap. 14 §) och föreskriften, att det som någon olovligen sått eller planterat å annans mark skall vara förverkat till jordägaren (24 kap. 1 §).

5. Statistiska uppgifter.

Till belysning av påföljdernas förekomst i rättspraxis ha i tabeller sammanställts en del uppgifter, hämtade ur den officiella rättsstatistiken (se bil. A och B). Uppgifterna omfatta en tidrymd av 20 år med början 1913, varigenom anknytning vunnits till det statistiska materialet i 1915 års betänkande angående borttagande av förlust av medborgerligt förtroende. Då den officiella statistiken icke publicerats för senare år än 1932, ha tabellerna icke kunnat föras längre fram än t. o. m. sistnämnda år. Uppgifterna avse endast underdomstolarna; de ändringar, som överinstanserna vidtaga i underrätternas utslag i förevarande hänseende, kunna näppeligen rubba den totalbild, som erhålles av siffrorna från första instans.

Av *bil. A* framgår det sammanlagda antalet fall, i vilka de allmänna underrätterna och krigsdomstolarna i första instans dömt till påföljd enligt 2 kap. 19 § strafflagen, ovärdighet att i rikets tjänst vidare nyttjas och ovärdighet att föra andras talan. I fråga om förekomsten av förstnämnda påföljd vid de allmänna domstolarna har verkställts en specifikation till belysning av påföljdens varaktighet. För jämförelsens skull och för att konsekvenserna av de bestämmelser, som föreslås av de sakkunniga, må kunna bedömas, har även frekvensen av domar å straffarbete och avsättning medtagits.

Bil. B utvisar huru påföljden enligt 2 kap. 19 § strafflagen fördelar sig på de olika brotten. Det måste emellertid framhållas, att tabellen icke lämnar någon exakt riktig bild av denna fördelning, beroende på sättet för den officiella statistikens uppställning. Rättsstatistiken upptager nämligen vid sammanträffande av brott varje brottsling under det lagrum, som medfört det svåraste straffet, eller, vid lika straff, det som innehåller den strängaste straffskalan. Äro både straff och straffskalor lika, upptages den dömde under något av de lagrum, efter vilket han dömts eller blott åtalats. Detta medför, att påföljd kommer att redovisas vid en del lagrum, enligt vilka påföljd ej kan ådömas. I *bil. B* ha dylika fall medtagits, allenast påföljd kan förekomma enligt det ifrågavarande kapitlet. Däremot ha de fall, då påföljd i rättsstatistiken redovisats under kapitel, enligt vilket påföljd över huvud ej kan ådömas, i bilagan utelämnats. Summorna ha dock upptagits i enlighet med den officiella statistiken och innefatta följaktligen alla fall av ådömd påföljd enligt 2 kap. 19 § strafflagen. De inadvartenser, som sålunda förekomma, äro dock säkerligen icke av den betydelse, att de kunna förrycka det helhetsintryck, som tabellen giver. — De fall, i vilka påföljd ådömts enligt strafflagen för krigsmakten, ha icke specificerats på olika brott. Man torde kunna utgå ifrån, att påföljden med få undantag ådömts i anledning av tjuvnadsbrott, ehuru den i rättsstatistiken i ganska stor utsträckning redovisats under brott, vilka icke kunna beläggas med påföljd, särskilt rymning.

6. Reformförslag efter 1918.

I det av professorn Johan C. W. Thyrén år 1916 avgivna förberedande utkastet till strafflag, allmänna delen, hade frågan om en allmän straffpåföljd förbigåtts av det skälet, att de förut omnämnda sakkunniga året dessförinnan avgivit sitt betänkande i ämnet. Av utkastet framgår dock, att Thyrén förutsatt, att en dylik påföljd, innefattande förlust av vissa rättigheter, skulle finnas (sid. 4). I fråga om påföljden »ovärdig att i rikets tjänst vidare nyttjas» intager utkastet (2 kap. 27 och 28 §§) samma ståndpunkt som gällande lag.

Strafflagskommissionen upptager i sitt år 1923 avgivna betänkande med förslag till strafflag, allmänna delen, en straffpåföljd (7 kap. 27 §), som till sin innebörd i det väsentliga överensstämmer med den nu gällande påföljden enligt 2 kap. 19 § strafflagen. För den av kommissionen föreslagna på-

följdens ådömande förutsättes, att brottet belägges med straffarbete (minimum för sådant straff är enligt förslaget fyra år) eller med fängelse i minst ett år. Såsom särskild straffpåföljd för ämbetsman, vilken dömes till avsättning, upptager kommissionsförslaget, att den dömda förklaras ovärdig att vidare nyttjas i rikets tjänst, varmed följer samma vidsträckta obehörighet som enligt gällande lag, eller att han ej må under viss tid, minst två och högst tio år, nyttjas i rikets tjänst (7 kap. 22 och 23 §§). Frågan om påföljdernas bibehållande över huvud har icke i kommissionens betänkande gjorts till föremål för särskild undersökning.

Jämlikt nådigt bemyndigande uppdrog chefen för justitiedepartementet den 27 juni 1931 åt ledamoten av riksdagens första kammare, f. d. härads-hövdingen Assar Åkerman, direktören vid centralfängelset å Långholmen Sven Axi, översten i Frälsningsarmén Per Hed, sekreteraren i Svenska fattigvårds- och barnavårdsförbundet, fil. kand. Axel Hirsch och ledamoten av riksdagens andra kammare, kyrkoherden Bertil Mogård att såsom sakkunniga biträda inom justitiedepartementet med verkställande av utredning rörande organisationen av det frivilliga skydds- och hjälparbetet beträffande frigivna fångar. Till de sakkunnigas ordförande förordnades Åkerman och till sekreterare föreståndaren för Skyddsvärnet i Stockholm, jur. kand. Bertil Forsell. De sakkunniga avgåvo den 31 december 1932 betänkande och förslag i ämnet (statens offentliga utredningar 1933: 11).

I betänkandet hemställa de sakkunniga om utredning angående vissa straffrättsliga frågor och anföra därom bland annat följande: »De till strafflagstiftningen hörande ämnen, på vilka de sakkunniga anse sig böra rikta uppmärksamheten, äro enligt de sakkunnigas mening av den natur, att de kunna utan föregripande av den allmänna strafflagsreformen göras till föremål för särskild legislativ behandling. Då ifrågavarande ämnen tillika äro av den största betydelse för framgången av de strävanden, som uppbära hjälpverksamheten för frigivna, hysa de sakkunniga den förhoppningen, att de icke skola anses överskrida gränserna för sitt uppdrag, när de nu till Kungl. Maj:t hemställa om skyndsamt utredning i dessa ämnen.»

Bland de frågor, vilka sålunda rekommenderas till skyndsamt utredning, nämnes först avskaffande av påföljden enligt 2 kap. 19 § strafflagen och avskaffande av påföljden »ovärdig att i rikets tjänst vidare nyttjas». Av vad som i betänkandet yttras angående dessa påföljders avskaffande må här anföras följande: »Bland de många svårigheter, som möta den frigivne i hans strävan att ärligen försörja sig, får väl som en av de största räknas den oförståelse, som hans medmänniskor visa honom. Rätt snart märker han att hans framtid är hopplös. Staten förvägrar honom sitt bistånd, stänger honom ute från varje statlig anställning. Ej underligt då, att privata företagare följa detta hårda exempel. Den sålunda behandlade blir gentemot såväl arbetsgivare som andra hänvisad till ett ständigt dubbelspel. Hela hans liv blir haltlöshet, oro och osanning. Ingen dag är han säker för angivelse eller polisens efterforskningar. Finner han någon gång en barmhärtigt arbetsgivare, vägra arbetskamraterna att arbeta med en, som »suttit inne». Sålunda blir den straffade nästan ofelbart prisgiven åt återfallet och återbördad åt straffanstalten. Honom hjälper ingen järnvilja, inga goda föresatser, mot honom sträckes ingen hjälpande hand och ingen dörr öppnas för honom. Han märker snart att han är hopplost utstött.' Dessa ord, som för tjugo år sedan nedskrevos av en känd filantrop, gälla väl i huvudsak ännu i dag, om ock förhållandena blivit förbättrade genom det uppoffrande kärleksverk, som den frivilliga skyddsverksamheten utfört, och det

bistånd staten lämnat denna verksamhet. Men ehuru staten sålunda i handling erkänt sin plikt att mildra frihetsstraffets beklagliga följder, har staten dock på detta område stundom vidtagit åtgärder, vilka i stället försvårat den straffades belägenhet. Som exempel härå må i detta sammanhang anföras de i strafflagen upptagna straffpåföljderna förlust av rösträtt etc. (2: 19) samt ovärdighet att i rikets tjänst vidare nyttjas (2: 15).

Väl är det sant att, såsom bestämmelserna om påföljden nu modifierats, dennas verkningar huvudsakligen beröra den politiska och kommunala rösträtten samt innehavandet och utövandet av allmän befattning. Men i själva verket sträcka sig verkningarna vida längre. Den allmänna meningen, influerad genom äldre tiders åskådning och lagstiftning, inlägger alltjämt i denna påföljd något av det skammärke, som förut haft vid påföljdens föregångare (ärelösheten, vanfresten, förlusten av medborgerligt förtroende). Och ehuru de uppgifter, som av domstolarna insändas till straffregistret och pastorsämbetena, blivit omgärdade med vissa garantier till bevarande av deras konfidentiella natur, har erfarenheten dock visat, att påföljdsdomen, vilken ju för övrigt offentligen avkunnas vid underdomstolen, nästan alltid genom det beskäftiga skvallret följer den straffade från ort till ort och bidrager till att ytterligare förtäta den atmosfär av misstroende som omger honom. Utsikterna till arbetsanställning bliva sålunda minskade och jämväl den frigivnes förmåga av initiativ nedsättes, då han aldrig kan släppa tanken att hava blivit i allmänna meningen märkt.

Såsom skäl för bibehållande av påföljden, om ock i en modifierad form, anfördes i den riksdagsskrivelse år 1909, vilken ledde till den utformning av institutet som detta nu äger, att 'vissa brott måste anses vara av den beskaffenhet att den, som därtill blivit förvunnen, bör även efter därför utståndet straff vara diskvalificerad till utövande av vissa medborgerliga funktioner eller rättigheter, vare sig för alltid eller för någon viss tid framåt'.

Men är väl denna motivering i själva verket något annat än en gengångare av forna tiders åskådning att den brottslige borde till straff för honom själv och till andras skydd lämpligen för framtiden brännmärkas? Vilket skydd är det som ådömande av påföljden skall skänka samhällets övriga medborgare? Skydd för 'diskvalificerade' medborgares deltagande i valen? Knappast. Eller är det fråga om skydd för andras känslor, så att de skola slippa se vissa medborgerliga funktioner utövas av 'mindervärdiga'? I sådant fall må det vara nog att erinra om att det åsyftade målet icke står i någon rimlig proportion till de värden som offras för dess uppnående.

Beträffande påföljden 'ovärdighet att i rikets tjänst vidare nyttjas', som ådömes vid avsättning för vissa ämbetsbrott, gäller i tillämpliga delar vad ovan blivit nämnt.

Strafflagskommissionen föreslog i sitt betänkande (7: 22), att 'ovärdighet' skulle kunna ådömas även på viss tid, minst två och högst tio år. Och anförde kommissionen till stöd för denna sin hemställan, att otvivelaktigt kunde fall förekomma där det måste framstå såsom en onödig hårdhet att denna utestängning skall avse den dömdes hela livstid.

De sakkunniga vilja för sin del göra gällande, att bestämmelsen om denna påföljd står i principiell motsättning till den ställning staten rätteligen bör intaga till hjälpverksamheten, medan å andra sidan samhället utan denna bestämmelse ingalunda skulle sakna medel att hävda sin egen auktoritet och sina tjänares prestige.

I detta sammanhang må erinras om vad strafflagens 25: 20 innehåller därom, att om ämbetsman begår brott, därför han till straffarbete eller svårare straff dömes, skall han tillika dömas till avsättning från ämbete, som han innehar, även om brottet är begånget utom ämbetet; dock att vid synnerligen mildrande omständigheter må ådömas suspension.»

Efter det under en följd av år någon uppmärksamhet icke inom riksdagen ägnats påföljdsinstitutet, väcktes år 1933 inom andra kammaren av herr N. Flyg m. fl. en motion (nr 356), vari föreslogs, »att riksdagen måtte besluta att i skrivelse till regeringen hemställa om sådana åtgärders vidtagande, att bestämmelserna om påföljdsstraff måtte utgå ut strafflagen». I avgivet utlåtande (nr 25) tillstyrkte första lagutskottet en framställning om utredning rörande avskaffandet av påföljd enligt 2 kap. 19 § strafflagen. Utskottets hemställan bifölls av andra kammaren utan votering men avslogs av första kammaren med 67 röster mot 46. Avslagsbeslutet motive- rades därmed, att frågan om påföljdens avskaffande redan vore föremål för Kungl. Maj:ts prövning på grund av den framställning i ärendet, som av- givits av de år 1931 tillkallade sakkunniga för utredning angående det fri- villiga skydds- och hjälparbetet beträffande frigivna fångar.

II.

Straffpåföljder enligt vissa utländska lagar och lagförslag.

I 1915 års betänkande om borttagande ur lagstiftningen av straffpåföljden förlust av medborgerligt förtroende ingår en utförlig framställning om rätts- förluster såsom bistraff enligt utländsk lagstiftning (s. 203 ff). Med hänsyn härtill lämnas i det följande endast en summarisk redogörelse för vissa främ- mande lagar och lagförslag; blott några få länder, vilka i fråga om sam- hållsskick förete närmare frändskap med vårt eget, tarva en något utför- ligare behandling.

Såsom en sammanfattning av vissa delar av innehållet i 1915 års betän- kande må anföras följande. I flertalet europeiska strafflagar förekommer såsom straffpåföljd förlust av allmänna befattningar, medborgerliga rättig- heter eller särskilda förmåner och utmärkelser (titlar, ordnar, adelskap, aka- demisk grad m. m.). Även förlust av rent civilrättsliga befogenheter kan vara stadgad såsom påföljd vid svårare straff. Enligt *Frankrikes* strafflag av 1810 förekommer förlust av medborgerliga rättigheter dels såsom huvud- straff, nämligen vid politiska förbrytelser, och dels såsom bistraff. Såsom bistraff förekommer rättighetsförlust dels vid vissa strängare straff utan särskilt ådömande och dels vid mindre stränga straff — i de fall lagen stad- gar — efter uttryckligt beslut av domstolen. I förra fallet gäller påföljden för alltid, i senare fallet ådömes i regel påföljden eller blott vissa i den- samma ingående rättighetsförluster för begränsad tid (5—10 år) och efter domstolens fria skön. — Den *belgiska* strafflagen av 1867 stadgar vid de allra svåraste straffarterna en obligatorisk påföljd, som består i förlust av de medborgerliga rättigheterna för alltid. I övrigt är påföljden i regel fakul- tativ och tidsbegränsad (5—20 år). Vid lindrigare frihetsstraff kan den endast

åläggas i de fall, som angivas i strafflagens speciella del. Med undantag för de svåraste fallen kan påföljden ådömas antingen i sin helhet eller såvitt den innebär förlust av vissa rättigheter. Vid svårare frihetsstraff är dock förlust av ämbete, tjänst m. fl. befattningar samt titel och grad obligatorisk. — Den *tyska* strafflagen av 1871 upptager även såsom straffpåföljd förlust av rättigheter, i lagen benämnda »bürgerliche Ehrenrechte». Avgörande för påföljdens inträdande är i princip brottets beskaffenhet jämte dess bevel-segrunder; dock har arten av det ådömda straffet tillagts en viss betydelse. Påföljden ådömes för alltid vid dödsstraff och tukthus på livstid samt för en tid av 2—10 år vid tukthus på viss tid och för 1—5 år vid fängelse. Förutom den nu omnämnda påföljden, vilken särskilt ådömes, stadgar lagen en påföljd, bestående i obehörighet för all framtid att innehava allmän befattning, däri inbegripet befattning såsom advokat, eller anställning i hären och marinen, vilken påföljd inträder ipso jure vid tukthusstraff. — *Nederländernas* strafflag av 1881 upptager en straffpåföljd, som utom förlust av medborgerliga rättigheter innefattar obehörighet att utöva föräldramyndighet, förmynderskap eller kuratel över egna barn. Lagen angiver särskilt vid vilka brott påföljden kan ådömas. Påföljden ålägges för alltid vid livstids frihetsstraff och eljest för viss tid. Även i samband med bötesstraff kan påföljd förekomma. Därutöver bereder lagen möjlighet för ådömande av mera begränsade påföljder, såsom förlust av behörighet att utöva offentliga befattningar (vid ämbetsbrott) eller visst yrke (vid förbrytelse i yrket). Utan undantag har åt domstolen överlämnats att avgöra, huruvida i strafflagen upptagna rättsförluster skola ådömas eller ej. Detta har anmärkningsvärt nog lett till, att bestämmelserna tillämpats i så ringa omfattning, att de kunna sägas i praxis vara nästan utan betydelse. — Även den *italienska strafflagen av 1889* upptager såsom bistraff såväl en allmän förlust av medborgerliga rättigheter som avstängande från utövning av näring eller yrke. — Det *förslag till österrikisk strafflag*, som framlades 1909 (överbearbetat 1912), upptager såsom bistraff förlust av rättigheter av offentlighetsrättslig art. Påföljden inträder ipso jure vid dödsstraff och tukthus. Vid fängelse är däremot såsom förutsättning för påföljdens ådömande stadgat, att den straffbara handlingen skall hava ådagalagt ett från etisk synpunkt förkastligt sinne hos gärningsmannen.

Till fullständigande av uppgifterna i 1915 års betänkande må ytterligare anföras följande. Det *tyska strafflagsförslaget av 1927* — framlagt före nationalsocialismens genombrott — upptager som särskilda påföljder dels förlust av rätten att inneha allmän tjänst och dels förlust av rösträtt. Utan särskilt ådömande inträda dessa påföljder för alltid vid dödsstraff eller tukthus, förlust av rösträtt dock endast om tukthusstraffet ådömes på livstid. Med viss tids tukthus kan förenas påföljden av rösträttsförlust på livstid eller på 2—10 år efter utståndet straff. Vid fängelse kunna båda påföljderna åläggas för en tid av 1—5 år. I regel förutsättes en viss varaktighet av fängelsestraffet, för att påföljd skall kunna ådömas: för obehörighet att inneha tjänst 3 månader och för förlust av rösträtt ett år. Av särskilt intresse är den bestämda skillnad, som i försla-

get göres mellan förlust av å ena sidan behörighet att inneha allmän tjänst och å andra sidan rösträtt, en skillnad, som i motiven förklaras därmed, att tjänsteutövning lättare bereder tillfälle till kränkning av allmän eller enskild rätt än utövandet av rösträtt. Förslaget innehåller även en bestämmelse om att rätten kan återskänka de medborgerliga rättigheter, som frändömts den brottslige, om denne genom gott uppförande under en längre tid visat sig därtill värdig. — I den i Tyskland alltjämt gällande strafflagen av 1871 kvarstår påföljdsinstitutet i stort sett oförändrat. Genom en lag av 1933 har såsom en särskild påföljd införts förlust av rätt att utöva yrke eller driva näring. Dylik påföljd kan av domstolen åläggas den som dömes till minst 3 månaders frihetsstraff för brott, vilket är begånget under missbruk av närings- eller yrkesutövning eller under grovt åsidosättande av honom i egenkap av yrkesman eller näringsutövare åliggande plikter, under förutsättning dock, att påföljdens åläggande erfordras för att skydda allmänheten för ytterligare fara. Påföljden ådömes för en tid av 1—5 år. — Det *österrikiska strafflagsförslaget av 1927* överensstämmer i det väsentliga med det tyska förslaget av samma år. — Den *nya italienska strafflagen av 1930* upptager som bistraff bl. a. obehörighet att inneha offentliga ämbeten och allmänna förtroendeuppdrag samt att utöva visst yrke eller viss konst, varför särskild auktorisation erfordras.

Även i våra nordiska grannländer innehålla strafflagarna bestämmelser om straffpåföljder. I *Danmark* har påföljdsinstitutet genomgått en egenartad utveckling. Strafflagen av 1866 innehöll icke bestämmelser om något allmänt bistraff av det slag, varom nu är fråga; däremot upptog lagen förlust av medborgerliga rättigheter såsom huvudstraff i vissa fall. Den danska rätten hade icke desto mindre ett rikt utgrenat system av påföljder, men dessa funnos stadgade i grundlagen och speciallagstiftningen och det var huvudsakligen överlämnat åt administrativa myndigheter att avgöra, om och i vad mån påföljder skulle inträda. De förlorade rättigheterna kunde återställas genom särskilt beslut i administrativ ordning, »Æresoprejsning». I den nya strafflagen av 1930 har det gamla systemet övergivits. De olika bistraffen ha i lagen sammanförts till två särskilda påföljder: förlust av »de borgerlige Rettigheder» och obehörighet att utöva viss verksamhet eller inneha viss befattning. Befogenheten att ådöma dessa påföljder har lagts i domstolarnas hand. — För frändömande av de medborgerliga rättigheterna förutsattes, att den brottslige fyllt 18 år, att han dömes till fängelse, dock ej ungdomsfängelse, eller till arbetshus eller säkerhetsförvaring, och att han gjort sig skyldig till en i den allmänna meningen vanärande handling. Till närmare belysning härav må nämnas några ord om den danska lagens straffsystem. Fängelse är det svårare frihetsstraffet — närmast motsvarande vårt straffarbete — och ådömes på livstid eller viss tid, minst 30 dagar, högst 16 år. I stället för fängelse kan i vissa fall dömas till arbetshus eller säkerhetsförvaring. Arbetshus är ett slags tvångsarbete, som användes för återfallsförbrytare i lindrigare fall, särskilt då brottsligheten sammanhänger med lösdriveri och bettleri, ävensom för alkoholister, som begå brott. Säkerhetsförvaring är en

strängare form av internering, som tillämpas å farligare sedlighetsförbrytare samt i övrigt å yrkes- eller vaneförbrytare. — Den danska lagen uppräknar icke, såsom den svenska, vissa brottsarter, vid vilka påföljd skall ådömas, utan domstolen har att fritt pröva, om brottet skall anses vanärande. Men föreligger denna och övriga förutsättningar, *skall* påföljden ådömas. Frändömandet av de medborgerliga rättigheterna medför 1) förlust av allmänna tjänster och värv, som den dömde innehar, och av rätten att erhålla dylika, 2) förlust av rätten att kunna rösta och väljas vid allmänna val, 3) obehörighet att utöva befattning såsom dispachör, mäklare, läkare, lärare för barn och ungdom och en del andra i strafflagen eller speciallagstiftningen särskilt angivna befattningar och 4) förlust av pensionsrätt. Påföljden ådömes för viss tid, icke under 5 år efter utståndet straff, eller för alltid. Efter viss minimi-tid kan »Æresoprejsning» erhållas, numera även genom beslut av domstol. — Den andra i Danmarks strafflag upptagna påföljden, obehörighet att utöva viss verksamhet eller att inneha viss befattning, ådömes — för en tid av 1—5 år eller för alltid — då någon förbrutit sig i yrke eller befattning, som ovan under 1) eller 3) omnämnts eller för vars utövning fordras särskilt prov, och han därigenom visat, att han icke är skickad att utöva yrket eller befattningen eller icke värdig det därför erforderliga förtroendet. Detta stadgande bör ses i sammanhang därmed, att den danska lagen saknar särskilda ämbetsstraff. Stadgandet motsvarar alltså i viss mån den svenska lagens bestämmelser om avsättning och suspension. Båda den danska lagens påföljder kunna åläggas samtidigt. — Påföljden förlust av medborgerliga rättigheter ådömes i Danmark i långt större utsträckning än påföljd enligt 2 kap. 19 § i svenska strafflagen. Den danska rättens behandling av straffpåföljderna har från danska juristers sida rönt åtskillig kritik.

Den utformning, som påföljdsinstitutet erhållit i *Norges* strafflag av 1902, skiljer sig väsentligen från såväl den svenska som den danska lagens motsvarande bestämmelser. Utmärkande för den norska lagen är framför allt en långt gående individualisering av rättighetsförlusterna. Beträffande de flesta av ifrågavarande rättigheter återfinnas bestämmelserna angående deras förlorande — särskilt för varje rättighet — i strafflagens allmänna del och där bestämmes tillika, om förlusten är obligatorisk eller fakultativ. Stadganden om straffpåföljderna finnas emellertid även i lagens speciella del. De olika rättighetsförlusterna eller påföljderna äro: 1) förlust av allmän tjänst, som den skyldige innehar, 2) förlust för en tid av 10 år av rösträtt i allmänna angelägenheter och av rättighet att erhålla allmän tjänst, 3) förlust under 10 år av rätten till tjänstgöring vid rikets krigsmakt, 4) förlust under viss tid av intill 5 år eller för alltid av rätten att utöva verksamhet som advokat, läkare, lärare, fartygsbefälhavare m. m. och 5) förlust under viss tid av intill 5 år eller för alltid av rätt att för egen eller annans räkning i den utsträckning, som angives i domen, driva näring. Någon påföljd, som innebär obehörighet för all framtid att inneha tjänst, finnes icke. Förlusten av de under 1) och 2) omförmälda statsborgerliga rättigheterna inträder vid visst straffmått utan särskilt ådömande. Sålunda förloras offentlig tjänst av

den, som dömes till fängelse i 6 månader eller därutöver (fängelse är den norska lagens svårare frihetsstraff, som ådömes på livstid eller på viss tid, minst 21 dagar och i regel högst 15 år). Den som dömes till minst ett års fängelse, drabbas — likaledes ipso jure — av den ovan under 2) nämnda obehörigheten. I övrigt är påföljdernas ådömande lagt i domstolarnas hand. För att en påföljd skall kunna åläggas förutsättes i regel, att brottet medför ett visst för varje påföljd bestämt straffmått, vare sig fängelse, »hefte» (det lindrigare frihetsstraffet) eller avsättning (som förekommer såsom ämbetsstraff), och att den dömda genom den straffbara handlingen visat sig ovärdig eller eljest icke skickad att utöva den ifrågavarande rättigheten. För frändömande av behörighet såsom advokat, läkare etc. fordras, utom det bestämda straffmålet, att den tilltalade genom den straffbara gärningen förverkat det för en sådan yrkesutövare nödvändiga förtroendet eller åsidosatt de plikter, som åvilat honom i kraft av hans yrke, samt dessutom att fara föreligger för upprepande av gärningen. För förlust av näringsrätt uppställas icke några allmänna förutsättningar utan bestämmelse härom gives för varje fall i lagens speciella del. Den norska strafflagens princip att rättsverkan i möjligaste mån skall anpassas efter gärningen brytes i viss mån av den efter strafflagens antagande genomförda näringslagstiftningen, vilken från handels- eller hantverksrättigheter utestänger envar, som dömts förlustig de statsborgerliga rättigheterna, oavsett om han tillika frändömts näringsrätt.

Den *finska* strafflagen av 1889 intager i fråga om straffpåföljderna i stort sett samma ställning som den svenska rätten före 1918 års reform. Maximitiden för förlust av medborgerligt förtroende på viss tid är dock 15 år. Även beträffande de speciella stadgandena om denna påföljds ådömande förekomma vissa skiljaktigheter, särskilt därutinnan, att den finska lagen icke i princip fordrar svårare straff än fängelse för påföljdens ådömande. I fråga om påföljderna ovärdighet att i rikets tjänst vidare nyttjas och ovärdighet att föra andras talan överensstämmer den finska lagen i det väsentliga med den svenska rätten, dock är i Finland den förra påföljden tidsbegränsad med ett maximum av 15 år. — I det av professor A. Serlachius år 1921 framlagda *förslaget till ny finsk strafflag*, allmänna delen, har den allmänna straffpåföljden strängt begränsats till den offentliga rättens område. För åläggande av påföljden, vilket kan ske på livstid eller på en tid av 5—15 år, förutsättes 1) 21 års ålder, 2) att brottet är uppsåtligt och efter lag kan medföra tukthus (minimum 4 år) och 3) att domstolen anser den tilltalade hava genom sin gärning förverkat sina medborgares förtroende. Domstolen äger fritt pröva, om dessa förutsättningar äro för handen. Påföljden är således icke genom särskilda bestämmelser knuten till vissa slag av brott. Efter 5 år kan den dömda, om han uppfört sig väl och efter förmåga sökt gottgöra den genom brottet åstadkomna skadan, genom domstols beslut återfå de förlorade rättigheterna.

Den *engelska* rätten saknar allmänna straffpåföljder, som innefatta förlust av rättigheter efter strafftidens slut. Ett svårare brott (»treason» eller

»felony») medför dock ipso jure, om domen lyder på dödsstraff, straffarbete, fängelse med hårt arbete eller på annat fängelse överstigande 12 månader, obehörighet att innehava militär, civil eller kyrklig tjänst eller annan allmän befattning, att vara medlem av parlamentet samt att utöva rösträtt eller annan parlamentarisk eller kommunal befogenhet. Denna obehörighet varar intill dess den dömde utstått straffet eller erhållit nåd. Innehar den dömde pension eller åldersranta från det allmänna eller från någon allmän kassa, mister han denna förmån. Hans tjänst eller befattning blir omedelbart vakant. Endast om han erhåller nåd inom viss kortare tid undgår han att definitivt mista tjänsten eller befattningen. — Särskilda bestämmelser finnas, som från medlemskap i vissa kommunala råd utestänga den, som dömts till straff av en viss storlek. Vidare äro bestämmelserna om arbetslöshetsunderstöd avfattade på sådant sätt, att ådömt frihetsstraff kan få inflytande på rätten till understöd. Däremot saknas i engelsk rätt bestämmelser, som begränsa straffade personers rätt att utöva näring.

III.

De sakkunnigas förslag.

Allmän motivering.

Den år 1918 genomförda reformen av påföljdslagstiftningen innebar otvivelaktigt en rationalisering av själva påföljdsinstitutet. Genom reformen fastslogs, att påföljd enligt 2 kap. 19 § strafflagen till sina legala verkningar innebar förlust av vissa medborgerliga rättigheter men icke allmän vanfnejd. I ett väsentligt avseende vidtogs emellertid icke någon förändring, nämligen ifråga om vilka brott som skola beläggas med påföljd. Från teoretisk synpunkt kunde en rationalisering av påföljdens »brottskatalog» hava varit påkallad. Förklaringen till att reformen icke berörde detta område torde ligga däri, att ändringar i detta avseende måste hava inneburit en väsentlig utvidgning av området för påföljdens ådömande och följaktligen varit stridande mot reformens humaniserande syfte.

I sitt förut omnämnda arbete (s. 44) framhåller Montelius, att skillnaden emellan påföljds- och icke påföljdsbelagda fall näppeligen står att återföra på någon konsekvent genomförd urvalsprincip. »Huru man än skulle vilja uppfatta påföljden», anför Montelius, »så synes det svårt att finna en förklaring, varför t. ex. äreskändaren (S. L. 16: 7), men icke våldtäktsmannen; bedragaren, men icke ockraren, vanligen ej heller kopplaren; mördaren under alla förhållanden, t. o. m. om han efter avtal sökt döden tillsammans med den dräpte, likaså den, som begagnar gift för att vålla en tillfällig och ringa kroppsskada eller t. o. m. blott förbereder sig till förgiftning, men däremot aldrig t. ex. den, som nästan till döds misshandlar annan, denne må ligga värnlös, aldrig så sjuk, och ingalunda ens om han använt brutalaste våld: kallblodigt utstuckit den andres ögon eller över huvud genom brottet ådaga-lagt 'synnerlig råhet eller ondskas' (S. L. 2: 7); varför vidare den, som kränker ett

givet förtroende beträffande penningars omhänderhavande, men däremot icke den, som under svikande av sin åtagna plikt beträffande värden av en bräcklig person utsätter denne för överhängande livsfara; varför likaså den, som bryter lås för att tillägna sig ett penningevärde, men alls icke den, som begår hemfridsbrott i skändligt uppsåt; varför ävenledes den, som i tillägnelseavsikt övar våld på annans person, men icke den, som gör samma handling i nesligt syfte; varför den, som upprepade gånger tillgripit föremål av ringa värde, men ej i allmänhet den, som lika ofta försåtligt tillintetgjort annans dyrbaraste egendom; varför dock den, som med eld förstör t. ex. ett vedupplag, däremot icke den, som på nidingsvis t. ex. stympar en trädgårds alla fruktträd eller av hämnd på ägaren avskär senorna på hans häst o. s. v.; varför, säga vi, den ene mer än den andre skall anses oskicklig eller ovärdig att utöva rösträtt eller övriga medborgerliga rättigheter.»

Den här gjorda exemplifieringen belyser även den svaghet i påföljdsinstitutet, som ligger däri, att omständigheterna i det enskilda fallet icke direkt öva inflytande på frågan om påföljd skall ådömas eller ej. Det kan icke bestridas, att lagens schablonmässiga bestämmelser om påföljden stundom leda till resultat, som stöta rättskänslan.

De nu framhållna bristerna hos påföljdsinstitutet utgöra visserligen icke i och för sig skäl för att påföljden bör avskaffas utan kunna lika väl åberopas till stöd för ett krav på utvidgning av påföljdens tillämpningsområde. Om påföljden verkligen har en uppgift att fylla i strafflagen, synes det emellertid anmärkningsvärt, att några olägenheter icke försports därav, att påföljd icke finnes stadgad i en del fall, då brottet enligt vanlig uppfattning är mera van-
 ärande än många av de brott, som äro belagda med påföljd.

Såsom faktorer av väsentlig betydelse för den humanisering av påföljden, som innefattades i 1918 års reform, böra i främsta rummet nämnas, att publiciteten minskades och de stadganden, som voro särskilt hinderliga för den dömdes näringsutövning, upphävdes. Av mindre betydelse, ehuru väl motiverad, synes den namnändring ha varit, som påföljden undergick. Numera kallas den i allmänhet rätt och slätt »påföljd», men såsom 1931 års sakkunniga framhållit inlägger den allmänna meningen alltjämt i densamma något av ett skammärke. Under lång tid framåt torde påföljden komma att för de flesta människors uppfattning framstå såsom särskilt riktad mot den medborgerliga äran och såsom en laglig sanktion av det förakt, som drabbar den brottslige. Härav följer, att påföljden även i dess nuvarande form är direkt ägnad att motverka den dömdes moraliska återupprättande. Han anser sig genom påföljden brännmärkt, och blir alltför lätt benägen att skriva det misstroende, som han möter, på påföljdens och därmed samhällets konto, ehuru hans medmänniskor huvudsakligast torde fästa avseende vid den omständigheten, att han begått brott och »suttit inne».

Det kan emellertid icke bestridas, att påföljden i en hel del fall är den direkta anledningen till det misstroende, som möter en frigiven straffarbetsfånge. Kännedomen om påföljden sprides nämligen genom röstlängderna. Dessa äro för granskning tillgängliga för en var. Ofta bruka de politiska partiernas valbyråer tillhandahålla avskrifter av längderna. I varje fall taga åtskilliga personer å tjänstens vägnar befattning med röst-

längderna, såsom kronouppbörds-kassörer och häradsskrivare samt deras biträden, magistrater, magistraternas deputerade vid valförrättningar, utsedda inom olika medborgaregrupper, samt ledamöterna i valnämnder å landet. Visserligen har anteckningen om rösträttshindret formen av enbart en hänvisning till det författningsrum, vari hindret omtalas, men för dem, som taga befattning med längden, torde innebörden av anteckningen icke desto mindre vara klar. Med kännedom om det intresse, varmed man i ett mindre svenskt samhälle omfattar sina medmänniskor och kanske framför allt dem, som inflytta från andra orter, torde man kunna antaga — vilket även bekräftas av de uppgifter, som lämnas av 1931 års sakkunniga — att det i regel icke dröjer länge, innan ryktet om vederbörandes förflutna vunnit allmän spridning. Ett dylikt rykte är så mycket farligare som ofta ingen vet, vad slags brott det är, som föranlett påföljdens ådömande, och det ligger nära till hands, att den dömdes tillvitats en långt svårare förbrytelse än han begått.

Vår tids kriminalpolitik lägger stor vikt vid de dömdas moraliska uppriktande. Såväl från det allmännas som från enskilda föreningars och personers sida nedlägges arbete och kostnader i syfte att med samhället åter införliva dem, som begått brott. Man söker gärna bereda den frigivne fången anställning i en helt ny miljö, där ingen, utom hans arbetsgivare, som naturligen icke får föras bakom ljuset, har kännedom om hans förflutna. Då det gäller att utvälja en lämplig plats, där den dömdes kan börja ett nytt liv, kunna mången gång de större städerna med alla deras frestelser icke komma i fråga, utan man måste hålla sig till ett mindre samhälle eller till den rena landsbygden. Men just här är faran störst för att den dömdes hemlighet skall röjas och han själv prisgivas åt medmänniskors förakt.

Då det svårigen låter sig göra att omgiva påföljden med större sekretess än som skedde genom 1918 års reform, utgöra de ovan anförda omständigheterna välgående skäl för påföljdens avskaffande. Särskilt gäller detta för såvitt påföljden utgör rösträttshinder, men hänsynen till den dömdes återuppriktande göra, att ett fullständigt avskaffande av påföljd enligt 2 kap. 19 § strafflagen ur kriminalpolitisk synpunkt framstår såsom ett önskemål.

Sistnämnda hänsyn tala även för avskaffande av de båda andra ovärdighetspåföljderna, ovärdighet att i rikets tjänst vidare nyttjas och att föra andras talan inför rätta.

Visserligen kan det sägas, att brottslingars återuppriktande till nyttiga medborgare är ett betydande samhällsintresse, men det kan å andra sidan tänkas, att intressen av ännu större vikt kräva påföljdernas bibehållande. För utrönande härav erfordras en undersökning av de intressen, som upp bära påföljderna eller med andra ord de grunder, på vilka stadgandena om påföljd vila. Härvid göra sig olika synpunkter gällande. Stadgandenas syfte kan tänkas vara att tillfoga den brottslige ett lidande för att därigenom straffa honom. Påföljden kan också betraktas såsom en skyddsåtgärd. Såsom sådan kan den tänkas utöva verkningar särskilt i två hänseenden: dels kan ovärdighetsförklaringen innefatta en varning till övriga medborgare, en

uppmaning att iakttaga försiktighet vid umgänget med den dömde, dels kan den brottsliga utestängande från medborgerliga rättigheter syfta till ett skydd för själva samhällsfunktionerna genom att personer, vilka kunna tänkas äga en antisocial vilja, berövas möjlighet att påverka de beslut, som fattas av samhällets organ. Slutligen kan påföljden tänkas motiverad av hänsyn till samhällsmoralen, vilken anses kräva att personer, som begått vanärande brott, icke beklädas med allmänna befattningar eller deltaga i val, oavsett om fara föreligger för missbruk av därmed följande befogenheter.

I det följande skall till en början — med bortseende t. v. från övriga straffpåföljder — belysas om och i vad mån *påföljden enligt 2 kap. 19 § strafflagen* ur de nu anförda synpunkterna har någon uppgift att fylla.

Såväl av strafflagens förarbeten som dess uppställning framgår, att ifrågavarande påföljd icke avsetts *såsom straff* i egentlig mening, även om den haft och ännu har vissa verkningar gemensamma med straff. De reformer som påföljdsinstitutet efter strafflagens tillkomst undergått ha, såsom av det förut sagda framgår, i väsentlig mån gått ut på att mildra det lidande, som påföljden medför för den dömde. De lagstiftande instanserna ha upprepade gånger framhållit, att påföljden icke är att anse såsom straff och att ärestraff icke ha något berättigande i en nutida strafflag. Något behov av att använda påföljden i straffsyfte föreligger uppenbarligen icke. Vid de brott, varom här är fråga, lämna strafflatituderna praktiskt taget alltid möjlighet för utmätande av ett i och för sig tillräckligt strängt straff.

Om sålunda påföljden icke har någon uppgift att fylla såsom straff, återstår att se i vad mån den kan vara berättigad såsom *skyddsåtgärd*. Vid strafflagens tillkomst torde den synpunkten, att påföljden innefattade *en till allmänheten riktad varning* för den dömde, ha spelat en icke ringa roll. Detta framgår bland annat därav, att vanfrejden, som otvivelaktigt hade ett sådant varnande syfte, anknöts direkt till den genom strafflagen införda påföljden. Av den kritik som riktades mot påföljdsinstitutet framgår, att detta ända till dess 1918 års reform trädde i kraft på ett effektivt sätt fyllde uppgiften såsom ett varningsmedel. Uppfattningen om påföljden hade emellertid under årens lopp undergått en sådan förändring, att dess varnande funktion icke längre tillerkändes något berättigande. Det reformarbete, som resulterade i 1918 års lagändringar, avsåg bland annat att förebygga att kändomen om påföljdens ådömande onödigtvis och på olämpligt sätt spredes. De åtgärder i sådant syfte, i vilka reformen utmynnade, torde såsom ovan framhållits hava varit så effektiva som praktiskt taget varit förenligt med påföljdens bibehållande. Påföljdens roll såsom varningsmedel kan således numera anses utspelad. I den mån påföljden mot lagstiftarens vilja verkar som en varning, utgör detta icke något skäl för påföljdens bibehållande utan för dess avskaffande.

För bedömande av påföljdens betydelse såsom *ett skydd för själva samhällsfunktionerna* kräves en något mera ingående undersökning. Det ligger i påföljdens natur, att den avser att bereda ett sådant skydd. Därmed är

dock icke sagt att tillsättandet av allmänna befattningar eller utgången av allmänna val i realiteten påverkas därav, att en del straffade personer äro obehöriga att bekläda sådana befattningar eller deltaga i val.

Vad först angår den verkan av påföljden, att den dömde icke må utöva *ämbete, tjänst eller annan allmän befattning*, göra sig i viss mån olika synpunkter gällande å ena sidan, då det gäller att bekläda den dömde med en befattning, som han ej förut innehar, och å andra sidan, då fråga är om utövningen av en redan innehavande befattning. I förra fallet har den, som skall tillsätta befattningen, att pröva kandidaternas kvalifikationer. Uppenbarligen kräves ett betydande mått av kompetens utöver den rent negativa meriten att icke vara underkastad påföljd. Vid tillsättandet av ämbeten eller tjänster skall avseende fästas allenast vid förtjänst och skicklighet. Detta lär omöjligt kunna förstås så, att den tillsättande myndigheten icke har skyldighet att taga hänsyn även till demeriterande omständigheter. En sådan omständighet av utomordentlig vikt är tydligen, att en sökande straffats för ett »vanärande» brott och det ligger i sakens natur, att en dylik person endast i sällsynta fall förmår på sådant sätt rehabilitera sig, att han kan beklädas med ämbete eller tjänst. De statliga och kommunala myndigheternas utnämningssätt är i vårt land utrustad med så starka garantier, att påföljden torde sakna betydelse såsom obehörighetsgrund vid tillsättandet av ämbeten och tjänster; detta så mycket mera som i de ovan antydda sällsynta fallen av rehabilitering benådning från en eventuellt ännu kvarstående påföljd undantagslöst lär kunna påräknas. Vad som här yttrats om ämbeten och tjänster gäller i lika mån sådana allmänna befattningar i övrigt, som tillsätts genom myndighets förordnande. I fråga om andra allmänna värv — i främsta rummet politiska och kommunala förtroendeuppdrag — lära väl garantierna för en objektiv prövning av kandidaternas kompetens från väljarnas sida i regel vara mindre än vid en prövning, som ankommer på en myndighet, men det torde ändå innebära en underskattning av den politiska kulturen i vårt land, om man antager, att påföljden har någon nämnvärd betydelse såsom obehörighetsgrund vid dessa befattningars tillsättande. Belysande för den roll, som påföljden spelar i detta hänseende, är en jämförelse mellan antalet personer som dömas till straffarbete och antalet till påföljd dömda. Sålunda var antalet av dem, som vid rikets allmänna underdomstolar och krigsrätter år 1932 dömdes till straffarbete 2,749. Av dessa ådömdes 789 påföljd. För det stora flertalet personer, som dömas till straffarbete, lägger således påföljden icke hinder i vägen för tillträde till allmänna befattningar. Emellertid skulle det utan tvivel anses stötande, om en dylik person kort tid efter utståndet frihetsstraff bekläddes med kommunala och politiska förtroendeuppdrag. Därest sådant förekommit, skulle säkerligen krav ha rests på skärpta bestämmelser om påföljd. Några dylika krav lära dock icke ha framkommit. Veterligen ha icke ens försports klagomål däröver, att straffade personer, vilka ej ådömts påföljd, skulle behålla förtroendeuppdrag, som de innehaft före brottets begående.

I fråga om påföljdens betydelse för utövandet av en befattning, som den dömde redan innehar, måste man göra skillnad mellan å ena sidan de befattningar, som avses i 25 kap. strafflagen, och å andra sidan övriga allmänna befattningar. Påföljden diskvalificerar visserligen i lika mån för båda slagen av befattningar, men skillnaden kommer till synes för den händelse man tänker sig påföljden borttagen ur strafflagen. För den förra kategoriens vidkommande blir effekten av påföljdens avskaffande mycket ringa. En ämbetsman eller med honom i detta hänseende likställd befattningshavare skall nämligen enligt 25 kap. 20 § strafflagen, så snart han dömes till straffarbete, tillika dömas till avsättning från varje under 25 kap. strafflagen lydande befattning, som han innehar; endast i händelse av mildrande omständigheter kan han komma undan med suspension. Detta stadgande är i vissa hänseenden strängare än 2 kap. 19 § strafflagen och därtill anknutna lagrum, vilka för obehörighetens inträde kräva dels att brottet skall vara av visst slag och dels att straffet skall uppgå till minst sex månaders straffarbete. Å andra sidan drabbar 25 kap. 20 § strafflagen lindrigare än de allmänna påföljdsbestämmelserna för det fall, att förmildrande omständigheter föreligga. Följaktligen skulle endast i sistnämnda fall en mildrande verkan av den allmänna påföljdens avskaffande komma till synes. Då mildringen skulle vara beroende på prövning i varje särskilt fall och under alla omständigheter suspension skulle ådömas, torde för ifrågavarande befattningars vidkommande någon befogad invändning mot påföljdens avskaffande icke kunna göras. Beträffande åter de befattningar, som icke falla under 25 kap. strafflagen — i stort sett sådana förtroendeuppdrag, som icke innefatta förvaltande befogenhet — är ådömandet av påföljd avgörande för behörighetens förlust. Avsättnings- och suspensionsstraffen äga nämligen över huvud icke tillämpning å dylika befattningar.¹ Då det ingalunda är ovanligt, att personer som inneha allmänna uppdrag dömas till straff jämte påföljd — detta inträffar framför allt vid förskingrings- och trolöshetsbrott — har uppenbarligen påföljden en uppgift att fylla beträffande dessa utanför 25 kap:s område fallande befattningar.

För att påföljden skall hava någon verkan såsom skydd för den samhällsfunktion, som utövas av medborgarna såsom *röstberättigade* i allmänna ärenden, kräves såväl att de, som genom påföljden berövas rösträtt äro så många, att de, om de fått rösta, skulle ägt någon praktisk möjlighet att påverka utgången, som ock att deras presumerade kriminalitet skulle föranlett dem att utöva sin rösträtt på ett ur samhällets synpunkt icke önskvärt sätt. Teoretiskt sett kunna tydligen dessa förutsättningar inträffa, men de lära näppligen göra det i verkligheten. Såsom av bil. A framgår, är antalet av de till påföljd dömda ganska ringa. I genomsnitt uppgår det icke till en person i varje av rikets primärkommuner. Emellertid får man med all säkerhet räkna med att bland dessa personer antalet av dem, vilka skulle underlåta att rösta, är betydligt större än bland medborgarna i allmänhet. Bland dem, som nu äro underkastade påföljd, finnes helt naturligt ett stort antal per-

¹ Andra påföljder än enligt 2 kap. 19 § strafflagen lämnas alltjämt åsido.

soner, som på grund av en vagabonderande tillvaro icke hava tillfälle att rösta eller som på grund av underlåten skattebetalning äro i saknad av rösträtt. Redan med hänsyn till det ringa antal personer, för vilka påföljden är det avgörande hindret för rösträttens utövande, torde man kunna påstå, att påföljdens avskaffande såsom rösträttshinder skulle vara utan betydelse. Vad beträffar den andra av ovannämnda förutsättningar — att den dömde skulle utöva sin rösträtt på ett samhällsskadligt sätt — så torde bakom ett dylikt antagande ligga en föreställning om ett samband mellan allmän kriminalitet och samhällsomstörtande tendenser. Tillräckliga skäl att antaga ett sådant samband torde endast ytterligt sällan föreligga beträffande den brottslighet, som drabbas av påföljden.

Såsom en grund för påföljdsinstitutet kan slutligen, såsom förut nämnts, åberopas *hänsyn till samhällsmoralen*. Utan tvivel spela dessa hänsyn en mycket stor roll och det har t. o. m. gjorts gällande, att påföljden ter sig jämförelsevis begriplig först om den betraktas såsom en ovärdighetsreaktion eller en rensningsåtgärd.¹ Redan i lagkommitténs motiv till de stadganden om påföljd, som sedermera lades till grund för strafflagens bestämmelser, framträder denna synpunkt: »Jämte bestämmandet av de egentliga straff, varmed brottsliga gärningar skola beläggas, bör lagstiftaren fästa synnerlig uppmärksamhet på den vanheder, varmed en del av dem i allmänna omdömet stämplas. Några brott anses, huvudsakligast för bevekelsegrunden eller för sättet att dem utföra, allmänneligen så nesliga, att gärningsmannen genom dem förverkar allt medborgerligt förtroende. Det tillhör så mycket hellre lagstiftningen att genom uttryckliga förklaranden giva sanktion åt det allmänna omdömet i dessa fall, som staten själv måste anse den, vilken förlorat enskildas aktning och förtroende, även vara ovärdig varje ämbete, utmärkelse eller annan företrädesrättighet, som av statens styrelse utdelas.»²

Det kan svårligen bestridas, att det krav på oförvitlighet i det offentliga livet, som enligt denna uppfattning skulle utgöra den egentliga grunden till påföljdsinstitutet, i sig innesluter något sunt och värdefullt. Men kravet bör icke få drivas in absurdum, utan det måste noga övervägas, vad samhällets intresse verkligen kräver. På en ämbets- eller tjänsteman eller på den, som

¹ *Montelius*, Anf. arbete, s. 41. »Man kan förstå», säger Montelius, (s. 42) »om en lagstiftare, vare sig han själv delar eller icke delar den allmänna indignationen gentemot vissa förbrytelser, i allt fall finner det nödvändigt eller dock önskvärt att kanalisera (märk väl: icke konstituera), alltså regelbinda och för sina syften på bästa sätt utnyttja en kraft, som med eller mot hans önskan fortfar att verka med den intensitet, varmed den sociala indignationsreaktionen i allvarliga fall uppträder, samt att han sålunda, trots betydande betänkligheter och besvär, allt hitintills sett sig nödsakad upprätthålla ett 2:19-institut. Från denna utgångspunkt kastas ock ett förklarande ljus över den ena efter den andra av institutets egenheter. Att t. ex. domstolen i domens ögonblick får utmäta inom en och samma latitud ett visst tidsmått av påföljden för olika fall, stämmer med det förhållande, att indignationen på ett något så när beräkneligt sätt står i beroende av dels det begångna brottets indignationsverkande kraft, dels den sedermera förlöpande tidens känsloutjämning inverkan.»

² Förslag till allmän criminallag, Stockholm 1832, Motiver, s. 15.

innehar ett offentligt förtroendeuppdrag, måste ställas höga krav på oförvitlighet, och det allmännas intresse måste anses fordra, att han mister sin befattning, om han begår ett allvarligare brott. Hans inträde respektive återinträde i en allmän befattning efter det han begått brott bör vara beroende av en prövning, huruvida han rehabiliterat sig. Denna prövning, som ankommer på vederbörande myndighet eller valkorporation, gör det obehövt att på förhand för viss tid fastslå den dömdes obehörighet. — Om sålunda samhällsmoralen ställer stora krav på dem, som bekläda allmänna befattningar, så är det ingalunda lika klart, att den uppställer samma krav för utövande av rösträtt. Vid tiden för strafflagens tillkomst var rösträtten ett privilegium för ett begränsat antal medborgare och utan tvivel skulle den tidens samhällsmoral ha reagerat, om man velat göra en »vanfrejdad» delaktig av detta privilegium. För vår tid med dess allmänna rösträtt torde det icke ligga någonting stötande däri, att en person, som sonat sitt brott, släppes fram till valurnan ett eller annat år tidigare, än han eljest skolat få rösta, eller att en frigiven livstidsfånge återfår sin rösträtt vid en tidpunkt, då ändå många år förflutit från brottets förövande.

Resultatet av det sagda kan sammanfattas sålunda. Påföljden erkännes icke av lagstiftningen vare sig såsom straff eller ett medel att varna allmänheten för den dömden. Såsom ett medel att skydda samhällsfunktionerna och upprätthålla samhällsmoralen är påföljden väl motiverad försåvitt den medför förlust av allmänna befattningar i vidare mån än som stadgas i 25 kap. strafflagen. Däremot föreligger i regel icke behov av stadganden, som för framtiden under längre eller kortare tid utestänga den dömden från allmänna befattningar.¹ Tillräckliga skäl att genom straffpåföljd betaga den dömden rösträtt kunna icke anses föreligga.

Vad ovan anförts avser närmast påföljden enligt 2 kap. 19 § strafflagen för såvitt denna äger sin tillämpning å allmänna strafflagens område. Det sagda kan emellertid även tillämpas på ifrågavarande påföljd i vad den enligt 28 § *strafflagen för krigsmakten* gäller inom krigslagstiftningen; dock bör vad som yttrats angående 25 kap. 20 § allmänna strafflagen i stället i tillämpliga delar hänföras till 29 § strafflagen för krigsmakten. I sistnämnda lagrum, som är strängare än stadgandet i allmänna strafflagen, föreskrives, att officer eller underofficer, som efter den militära strafflagen eller allmän lag dömes till ansvar för stöld eller snatteri eller för annat brott till straffarbete eller svårare straff, tillika skall dömas till avsättning från det ämbete eller den tjänst, han såsom krigsman innehar (första stycket). Beträffande krigsman, som tillhör det fast anställda manskapet, stadgas, att han, om han dömes till straffarbete eller svårare straff, skall av vederbörande befälhavare skiljas från sin anställning vid krigsmakten; dock må, då tiden för ådömt straffarbete ej uppgår till sex månader och brottet ej är sådant, att den skyldiges medborgerliga anseende därigenom fläckas eller spilles, på befälhavaren bero att bibehålla honom vid berörda anställning (andra stycket).

¹ Att sådant stadgande för visst fall erfordras, se s. 58.

Hittills ha endast uppmärksammats de verkningar av påföljden, som uttryckligen angivas i 2 kap. 19 § strafflagen. Såsom redan framhållits medför emellertid påföljden på grund av bestämmelser i andra författningar obehörighet i ytterligare några hänseenden. Betydelsen av dessa *påföljdens sekundära verkningar* skall i det följande belysas.

Angående först *obehörigheten att vittna* (rättegångsbalken 17 kap. 7 §) må framhållas, att ett upphävande av påföljden icke komme att medföra någon ändring i det för menedare stadgade vittnesjävets. I övrigt drabbar vittnesförbudet icke i främsta rummet den dömde själv — ehuru det naturligtvis för honom innebär en chikan — utan tredje man, som behöver åberopa sig på hans vittnesmål för att styrka sin rätt. Stadgandet i 1734 års lag, att den som var »ärelös dömd» icke fick vittna, innebar en konsekvent tillämpning av den legala bevisteorien. Mindre följdriktigt synes vara, att, såsom nu sker, låta den dömde efter en på förhand bestämd tid återfå sin vittneshabilitet. Då emellertid numera den fria bevisprövningen gjort sig allmänt gällande, torde avskaffandet av ifrågavarande inhabilitetsgrund icke möta några betänkligheter.

Förbudet för den till påföljd dömd att *avlägga värjemålsed* (rättegångsbalken 17 kap. 29 §) innebär på visst sätt ett privilegium, i det att han vinner målet utan att behöva gå eden. Partseden har dock numera ingen större betydelse utom beträffande de s. k. barnuppfostringsmålen. För edgång i dylika mål gälla i tillämpliga delar bestämmelserna om värjemålsed (lagen den 14 juni 1917 om barn utom äktenskap, 27 § tredje stycket). Eden får således icke anförtros den, som dömts till påföljd. Emellertid stadgas i nyssnämnda 27 §, första stycket, att edsföreläggandet skall givas den av parterna, åt vilken med hänsyn till samtliga omständigheter i målet eden finnes kunna med största trygghet anförtros. Hur dessa bestämmelser skola tolkas, synes tvivelaktigt. Intet hindrar, att den av parterna, som dömts till påföljd, det oaktat förefaller att vara den trovärdigaste. Att i sådant fall anförtro motparten eden förefaller stötande. Det synes uppenbart, att ett avskaffande av edgångsförbudet i samband med påföljd skulle vara ägnat att på ett tillfredsställande sätt undanröja nu anmärkta tolkningssvårighet. Någon olägenhet av edgångshindrets borttagande kan icke uppkomma, då domstolen städse äger bestämma, om edgång skall tillåtas.

Påföljden innefattar vidare *jäv för den dömde att vara skiljeman* (lagen den 14 juni 1929 om skiljemän, 5 §). Efter en uppräknig av denna och åtskilliga andra särskilda jävsgrunder, därunder inbegripen ovärdighet att i rikets tjänst vidare nyttjas och att föra andras talan inför rätta, stadgar nämnda lagrum under 5., att skiljeman är jävig »om eljest särskild omständighet föreligger, som är ägnad att minska förtroendet till hans opartiskhet». Emellertid torde den omständigheten, att den som utsetts till skiljeman tidigare förövat ett brott, icke *i och för sig* vara av beskaffenhet att misstänkliggöra hans opartiskhet. Om påföljderna avskaffas, bör därför i skiljemannalagen införas en jävsbestämmelse, som är ägnad att utestänga illa ansedda personer från utövande av skiljedomareverksamhet. Detta jäv tor-

de i anslutning till det nyss citerade stadgandet i skiljemannalagen 5 § 5. kunna bestämmas såsom en särskild omständighet, som är ägnad att minska förtroendet för skiljemannens redlighet.

Obehörigheten att fullgöra värnpliktstjänstgöring (värnpliktslagen den 12 juni 1925, § 10) synes närmast vila på den uppfattningen, att fullgörandet av nämnda tjänstgöring är en medborgerlig rättighet, jämställd med rösträtt m. m. En sådan uppfattning förefaller ganska verklighetsfrämmande och låter svårligen förena sig med de bestämmelser, som närmare reglera värnplikten. Det lär icke vara tvivel underkastat, att de till påföljd dömda betrakta exercishindret som en förmån. Tänkbart är, att bakom värnpliktslagens stadgande i detta hänseende ligger uppfattningen om krigsmannen såsom utrustad med strängare hedersbegrepp än övriga medborgare. En dylik uppfattning är för vår tid främmande. Lika väl som en straffad person bör tålas i ett arbetslag, måste han kunna tolereras i en militäravdelning. *Obehörigheten att erhålla anställning vid krigsmakten* (se ovan sid. 29) lär vara utan betydelse, då vederbörande militära myndighet uppenbarligen äger pröva lämpligheten hos den, som söker anställning.

Förbudet för den till påföljd dömda att *utöva befäl å svenskt fartyg* (Kungl. förordningen den 29 mars 1912 angående befäl å svenska handelsfartyg m. m., § 24) torde icke äga sådan praktisk betydelse, att påföljdens avskaffande av hänsyn till detta förbud kan möta några betänkligheter. Detsamma kan sägas om *obehörigheten att delta i adelsmöte* (riddarhusordningen, § 9).

Av stor betydelse för den dömda äro däremot de i vissa stadganden (se ovan sid. 29) innefattade bestämmelserna om *förlust av pension*. Intjänandet av pensionen motsvarar för ämbets- eller tjänstemannen vad en annan yrkesutöware hopsparar för sin ålderdom. Under sådana förhållanden synes det obilligt, att en person i allmän tjänst, om han efter pensionsålderns inträde begår brott, skall helt eller delvis gå förlustig sin pension. Denna är i regel ej större än som erfordras för hans och hans familjs uppehälle. Förlust eller minskning av pensionen vid en ålder, då vederbörande ej längre genom arbete kan försörja sig, kan svårligen motiveras annorledes än såsom ett straff. Såsom sådant är det onödigt hårt och ur social synpunkt förkastligt. Borttagandet av påföljdens verkningar i detta avseende torde därför under alla omständigheter vara väl motiverat.

Vad ovan anförts angående ifrågavarande påföljds sekundära verkningar giver vid handen, att hänsyn till dem icke kunna motivera påföljdens bibehållande men i vissa fall stöda kravet på dess avskaffande.

Påföljden enligt 2 kap. 15 § strafflagen — *ovärdighet att i rikets tjänst vidare nyttjas* — överensstämmer med påföljd enligt samma kapitel 19 § därutinnan, att den medför obehörighet till alla offentliga befattningar. Vad ovan anförts rörande de intressen, som uppbära påföljden enligt 19 §, och de uppgifter, som den fyller, äger i tillämpliga delar giltighet beträffande påföljd enligt 15 §. Denna påföljd har alltså sitt berättigande för såvitt den medför förlust av annan allmän befattning än den, vari förbrytelsen ägt

rum (25 kap. 20 § första stycket strafflagen blir här endast tillämpligt i de fall, då jämte ämbetsstraff förekommer straffarbete). Däremot synes påföljden i övrigt obehövlig och man bör med fullt förtroende kunna överlåta åt vederbörande myndighet att pröva om i något fall en ämbets- eller tjänsteman, som begått ett allvarligare brott mot 25 kap. strafflagen, kan tillåtas att ånyo inträda i allmän tjänst, eventuellt i en lägre befattning eller en befattning av annat slag än den, vari han förbrutit sig. Även vad ovan yttrats angående förutsättningarna för en valkorporation att verkställa motsvarande prövning äger här tillämplighet.

Påföljden enligt 15 kap. 14 § rättegångsbalken och 22 kap. 14 § strafflagen — *ovärdighet att föra andras talan inför rätta* — medför icke i och för sig obehörighet till innehav av ämbete eller tjänst. I detta fall är det alltså överlåtet åt den myndighet, som skall tillsätta en befattning, att fritt pröva behörigheten. På grund av stadganden utanför strafflagen medför emellertid, såsom förut påpekats, denna påföljd obehörighet för den dömda att innehava politiska och kommunala förtroendeuppdrag. I den mån nu ifrågavarande påföljd sålunda till sina verkningar överensstämmer med påföljden enligt 2 kap. 19 § strafflagen äger vad ovan yttrats om sistnämnda påföljd motsvarande tillämpning å den förra påföljden. Vad angår själva obehörigheten att föra andras talan torde en straffpåföljd av sådant innehåll vara obehövlig. Stadgandena i 15 kap. 2 § rättegångsbalken angående ombudens allmänna kvalifikationer och i Kungl. brevet den 27 maj 1801 angående tillämpningen av förstnämnda stadgande i fall, då ombud visat sig olämpligt, giva domstol befogenhet att förbjuda en ovärdig person att uppträda såsom ombud vid domstolen ifråga vare sig för visst mål eller rättegångstillfälle eller för en mera obestämd framtid. Av denna befogenhet göra domstolarna icke sällan bruk. Även om rättegångsbalkens och strafflagens bestämmelser om ovärdighet att föra andras talan inför rätta upphävdes, skulle säkerligen den, som grovt förbrutit sig mot 15 kap. 14 § rättegångsbalken eller som i egenskap av rättegångsfullmäktig begått trolöshet mot huvudman, i regel icke tillåtas att föra andras talan, i varje fall icke förrän han genom oförvitlig vandel under en avsevärd tid återvunnit sina medmänniskors förtroende.¹ En dylik praxis torde domstolarna ganska allmänt tillämpa i fråga om sakförare, vilka begått trolöshet mot huvudman i annan egenskap än såsom rättegångsfullmäktige. — Av bil. A framgår, att ovärdigheten att föra andras talan ytterst sällan ådömes. Därest påföljden över huvud har någon betydelse, torde denna ligga på den allmänna straffrättsliga preventionens område.

✓ För samtliga ifrågavarande tre påföljders vidkommande giva de sakkunnigas överväganden vid handen, att påföljderna äro motiverade endast för såvitt de medföra förlust av sådana allmänna befattningar, som ej drabbas av avsättningsbestämmelserna i 25 kap. strafflagen.² Godtager man denna

¹ Jämför H. 1931 s. 533, 1935 s. 309.

² Angående visst ytterligare fall, se s. 58.

ståndpunkt, som innebär att stadganden om den dömdes obehörighet för framtiden att bekläda befattningar äro obehövlige, öppnar sig möjlighet för en betydande förenkling av påföljdsinstitutet. En sådan förenkling skulle kunna vinnas genom att de nuvarande bestämmelserna i ämnet ersattes med ett stadgande av den innebörden, att brott, begånget av den, som innehar allmän befattning varom här är fråga, medför, att den dömda mister befattningen.

Det gäller då i första hand att besvara frågan, huru de bestämmelser i nyssnämnda hänseende borde vara beskaffade, vilka skulle ersätta *påföljden enligt 2 kap. 19 § strafflagen*. Därest man ville ansluta den nu ifrågasatta påföljden så nära som möjligt till stadgandena i 2 kap. 19 § strafflagen, skulle densamma inträda, så snart någon dömdes till sex månaders straffarbete för brott, som nu är belagt med påföljd. Med hänsyn till de brister, som vidlåda den nuvarande »brottskatalogen» för påföljden enligt 2 kap. 19 § strafflagen, synes det riktigast att giva den nya påföljden en mera följdriktig utformning. Därvid måste beaktas, att den ifrågasatta bestämmelsen allenast avser att inskräpa och upprätthålla kravet på allmänna funktionärens oförvitlighet. Dömes en sådan förtroendeman till ett allvarligare frihetsstraff, anses han utan tvivel av den allmänna meningen ovärdig att vidare innehava sitt förtroendeuppdrag, och detta vare sig hans brott kan betecknas såsom vanärande eller ej. Ur denna synpunkt saknas anledning att göra skillnad mellan olika brott; såsom förutsättning för påföljdens inträdande bör allenast uppställas fordran på ett visst straffmått.

Att en så sträng och omfattande påföljd som den nuvarande icke knytes till lägre straff än sex månaders straffarbete förefaller välmotiverat. Där emot torde det icke möta betänkligheter, att giva vidsträcktare tillämpning åt en påföljd, som endast innefattar förlust av allmänna befattningar. En bestämd anledning till att sätta det straffminimum, som erfordras för påföljdens inträdande, lägre än till sex månaders straffarbete ligger däri, att för sådan förlust av befattning, som är stadgad i 25 kap. 20 § första stycket strafflagen ävensom 29 § i strafflagen för krigsmakten och 7 § i lagen den 8 mars 1889 om straff för ämbetsbrott av präst m. m., i regel förutsättes straffarbete utan annan begränsning av minimitiden än som ligger däri, att straffarbete icke kan ådömas för kortare tid än två månader. Det ligger nära till hands att införa samma bestämmelser för de nu ifrågavarande befattningarnas vidkommande. Emellertid innehåller 25 kap. 20 § första stycket strafflagen en undantagsbestämmelse för det fall att förmildrande omständigheter föreligga: då kan dömas till suspension. Detta stadgande gäller, såsom förut framhållits, icke endast ämbets- och tjänstemän utan även innehavare av allmänna förtroendeuppdrag, varmed är förenad någon förvaltande befogenhet. Att å en funktionär av sistnämnda slag tillämpa suspension torde sällan eller aldrig vara motiverat och kan stundom stöta på stora praktiska svårigheter. Hans intresse av att bibehållas vid befattningen är icke större än att det obetingat bör stå tillbaka för kravet på oförvitlighet av det offentliga livets män. Annorlunda förhåller det sig med

ämbets- eller tjänstemän. För en sådan innebär avsättning i regel ekonomisk och social ruin och billigheten kräver, att största möjliga hänsyn tas till hans intresse av att bibehållas vid ämbetet eller tjänsten. De anförda synpunkterna leda därtill, att gränsen mellan å ena sidan 25 kap. 20 § första stycket strafflagen och å andra sidan den nya påföljdsbestämmelsen drages så, att under det förra lagrummet föres ämbete och tjänst och under den senare bestämmelsen annan allmän befattning. Förutsättning för bestämmelsernas tillämplighet bör i båda fallen vara dom å straffarbete. Beslut om internering av återfallsförbrytare eller om förvaring av förminskat tillräknelig förbrytare förutsätter städse, att den tilltalade dömes till frihetsstraff, villkets verkställighet alltså utbytes mot den särskilda behandlingen. Där denna — såsom beträffande internering alltid är fallet — träder i stället för straffarbete, kommer den brottslige att drabbas av den föreslagna påföljden, lika väl som nu 25 kap. 20 § strafflagen kan tänkas bli tillämplig å honom. Däremot torde behov icke föreligga, att utsträcka bestämmelserna om förlust av allmän befattning att gälla dem, som dömas till ungdomsfängelse. Befattningens förlust bör, med den inskränkning beträffande ämbete eller tjänst, som redan gäller, vara ovillkorlig.

Som bekant inträffar det ofta, att en politisk eller kommunal förtroende- man innehar ett stort antal offentliga uppdrag. Därest i ett sådant fall för förlust av befattningarna skulle förutsättas, att vederbörande uttryckligen dömdes till avsättning från varje befattning, skulle det lätt nog kunna hända, att någon befattning bortglömdes. Detsamma skulle kunna inträffa i fråga om en person, om vilken man saknade anledning antaga, att han innehade något allmänt uppdrag. Vunne i dylikt fall domen laga kraft, funnes icke möjlighet att åstadkomma rättelse.¹ Till förhindrande av att sådana situationer uppkomma torde det vara lämpligt att låta förlusten av allmänna befattningar — andra än ämbeten och tjänster — inträda i och med det att domen å straffarbete vinner laga kraft.

Även då det gäller att avgöra, huru *ovärdighet att i rikets tjänst vidare nyttjas* skall kunna ersättas med stadganden om förlust av allmänna befattningar, som innehavas av den tilltalade, torde det vara lämpligt att göra skillnad mellan å ena sidan förlust av ämbete eller tjänst och å andra sidan förlust av annan allmän befattning. De hänsyn, som enligt vad ovan framhållits måste tagas i betraktande vid en persons skiljande från ämbete eller tjänst, tala för att domstolen medgives rätt att fritt pröva, om en dylik påföljd bör inträda. Redan nu gällande lag tillåter i åtskilliga fall en sådan prövning (25 kap. 3, 13 och 16 §§ i allmänna strafflagen, 113, 116 och 119 §§ i strafflagen för krigsmakten). I enlighet med den grundsats, som sålunda redan i viss mån antagits inom lagstiftningen, torde lämpligen böra i 2 kap. strafflagen införas ett stadgande av innehåll, att den som förskyllt avsättning från den befattning, vari han förbrutit sig, tillika kan förklaras förlustig ämbete eller tjänst, som han eljest innehar. Vid avgörande av frågan, huruvida dylik förlust skall inträda, torde hänsyn böra tagas icke en-

¹ Jämför H. 1921 s. 620.

dast till brottets svårhetsgrad (objektivt och subjektivt) och dess art utan även till beskaffenheten av befattning, som avses med det föreslagna stadgandet. Omständigheter, som därvid kunna vara av betydelse, äro särskilt befattningens större eller mindre vikt (i och för sig och för den dömd) samt möjligheten eller sannolikheten för att brottet kan upprepas i den ifrågavarande befattningen (den som förskingrat i en tjänst innehar t. ex. en annan uppborrdstjänst). Erforderligt utrymme för dessa hänsyn torde beredas genom en föreskrift, att ämbetet eller tjänsten skall förloras, »om brottet därtill föranleder». — Då det gäller förlust av annan allmän befattning träda, såsom förut påpekats, hänsynen till den brottslige i bakgrunden. I betraktande av de fordringar, som ställas på en allmän befattningshavare, torde det vara riktigast, att låta avsättning från ämbete eller tjänst åtföljas av ovillkorlig förlust av »annan allmän befattning». Avsättning skulle således vid ämbetsbrotten få samma betydelse såsom förutsättning för ifrågavarande påföljd som enligt det ovan anförda bör tillkomma straffarbete vid brott över huvud. Anledning att göra någon skillnad beträffande sättet för påföljdens inträde lär icke finnas, utan även vid avsättning bör påföljden inträda i och med det att domen å huvudstraffet vinner laga kraft.

Några särskilda stadganden, avsedda att ersätta bestämmelserna om obehörighet till allmänna befattningar såsom en följd av *ovärdighet att föra andras talan inför rätta*, torde icke vara erforderliga.

De nya stadganden om förlust av ämbete, tjänst eller annan allmän befattning, som sålunda skulle träda i de nuvarande påföljdernas ställe, kunna i det väsentliga erhålla tillämpning även å *krigslagstiftningens område*. I ett fall påkallas dock en särskild regel för militära befattningar. Såsom av det ovan anförda framgår, är nämligen bestämmelsen i 29 § strafflagen för krigsmakten, om avsättning för den händelse krigsman tillhörande det vid krigsmakten fast anställda manskapet dömes till straffarbete, icke ovillkorlig, utan befälhavaren kan i vissa fall låta honom få ha kvar sin anställning. Då tydligen anledning saknas att i detta sammanhang skärpa ifrågavarande påföljd, erfordras i allmänna strafflagen en bestämmelse, som från den generella regeln om förlust av »annan allmän befattning» undantager befattning inom manskapsgrad vid krigsmakten.

De sakkunniga ha utformat förslag till ändringar i allmänna strafflagen, strafflagen för krigsmakten, rättegångsbalken och lagen om skiljemän enligt de principer, som kommit till uttryck i det ovan anförda. För att den ifrågasatta reformen skall i full utsträckning bliva tillämplig även å dem, vilka redan äro underkastade påföljd av det ena eller andra slaget, erfordras jämväl ändring i riksdagsordningen § 6 mom. 10 (valbarhetsvillkoren för elektor), § 16 (rösträttsvillkoren) och § 26 (valbarhetsvillkoren för riksdagsman) samt tryckfrihetsförordningen 1 § 4:o (villkor för erhållande av hinderlös-hetsbevis). Förslag härtill ävensom till en redaktionell ändring i sistnämnda förordning § 2 4:o elfte stycket ha uppgjorts. Av nyssnämnda skäl torde riddarhusordningen § 9 böra undergå ändring. Däremot torde det lika litet som vid avskaffandet av bestämmelsen i 17 kap. 32 § rättegångsbalken om

ställande på framtiden vara erforderligt att vidtaga särskilda ändringar i alla de lagar och förordningar, varest frihet från straffpåföljder uppställas såsom villkor för rösträtt eller behörighet att bekläda viss befattning (se bil. C), utan därvidlag lära promulgationsbestämmelserna till den föreslagna lagstiftningen vara tillfyllest. I den mån särskilda åtgärder föreskrivits i syfte att garantera påföljdsbestämmelsernas efterlevnad böra dock stadgandena upphävas. I enlighet härmed ha de sakkunniga upprättat förslag till ändringar i lagen den 17 oktober 1900 om straffregister och i värnpliktslagen den 12 juni 1925. Därutöver torde för reformens genomförande erfordras ändring i åtminstone följande i administrativ ordning utfärdade författningar, nämligen Kungl. förordningen den 3 december 1915 angående kyrkoböckers förande (§§ 1. 4 och 13. 5 samt avd. V), instruktionen den 3 juni 1846 för predikanter vid rikets fängelser och vid kronoarbetares (§ 8), Kungl. kungörelsen den 13 mars 1931 om upprättande av röstlängd vid val till riksdagens andra kammare samt av kommunal röstlängd (§§ 3: 1. a) och 2. samt 8 c) jämte till författningen hörande formulär), Kungl. kungörelsen den 26 november 1914 om uppgifter till straffregistret och om registrets förande (§§ 10 och 11 jämte formulär) samt inskrivningsförordningen den 23 december 1925 (§§ 14, 42, 97, 139 och 140 jämte formulär). Slutligen torde Kungl. kungörelsen den 28 juni 1918 angående meddelande till prästerskapet om viss straffpåföljd och Kungl. kungörelsen den 20 juni 1924 angående insändande till prästerskapet av uppgift rörande utskrivning av elev från allmän uppfostringsanstalt i vissa fall böra upphävas.

Speciell motivering.

1. Förslag till lag om ändring i vissa delar av strafflagen.

2 kap.

I fråga om lagtextens uppställning innebär förslaget vissa avvikelser från kapitlets nuvarande avfattning. Den genom förslaget införda, för lagen hittills främmande gränsdragningen mellan å ena sidan ämbete och tjänst samt å andra sidan »annan allmän befattning» har föranlett, att nuvarande 18 §:s innehåll inarbetats i 16 och 17 §§ samt, för följdriktighetens skull, även i 15 §. I en ny 18 § har det ansetts lämpligt att införa en hänvisning till stadgandena i 25 kap. om att den, som förbrutit sig i viss befattning, även förlorar ämbete eller tjänst, som han eljest innehar. Dessa stadganden innefatta nämligen strängt taget, såsom förut påpekats, en påföljd, jämförlik med den av de sakkunniga föreslagna nya påföljden förlust av »annan allmän befattning». Ett stadgande om denna har erhållit sin plats såsom andra stycke i 18 §. På den nuvarande 19 §:s plats kan uppenbarligen icke införas något annat stadgande, då därigenom de i många författningar kvarstående hänvisningarna till denna paragraf skulle få en icke åsyftad innebörd.

Vad angår de särskilda paragrafernas innehåll enligt förslaget, har 15 §, förutom nyssnämnda omredigering, icke undergått annan ändring än att påföljden ovärdighet att i rikets tjänst vidare nyttjas borttagits. I stället för den närmare bestämning av sagda påföljds innehåll, som nu återfinnes i 16 § andra punkten, stadgar förslaget, att den, som förskyllt avsättning från viss befattning, tillika skall, om brottet därtill föranleder, förklaras förlustig ämbete eller tjänst, som han eljest innehar. Det i 16 § andra stycket och 18 § andra stycket förekommande uttrycket »förskyllt avsättning» avser såväl det fall, att den dömdes avsattes, som det i 17 § omtalade fallet, att han i stället för avsättning dömes till böter eller fängelse. Hänvisningen i 16 § tredje stycket till de särskilda stadgandena om pension syftar enligt förslaget på de bestämmelser, som reglera pensionsrätten för dem, vilka förskyllt avsättning eller suspension, däremot icke på den med de nuvarande påföljderna förenade inskränkningen i pensionsrätten, vilken i förslaget förutsättes vara upphävd. I övergångsbestämmelserna måste emellertid hänsyn tagas till sådana pensionsreglementen, som icke kunna ändras utan medverkan av delägarna i pensionsinrättningen. — Det har icke kunnat undvikas, att uttrycket »annan allmän befattning» (än ämbete eller tjänst) i förslaget användes i två olika betydelser. Sålunda avser detta uttryck i 15 § endast befattning, som faller under 25 kap., men i 18 § andra stycket och 21 § allmän befattning över huvud. För att antyda, att en skillnad föreligger, har i 18 § andra stycket till uttrycket »annan allmän befattning» fogats »evad den av förordnande eller medborgares val beror». En motsvarande dubbelbetydelse av uttrycket »annan allmän befattning» återfinnes i det nu gällande 2 kap., 16 och 18 §§.

I likhet med gällande lag intar förslaget den ståndpunkten, att förlust av den befattning, vari man förbrutit sig, alltid skall komma till uttryck genom dom å avsättning från befattningen. Detta gäller om varje under 25 kap. fallande befattning, även om en sådan icke är att hänföra till ämbete eller tjänst, och jämväl för den händelse brottet utom avsättning medför straffarbete. Endast beträffande andra befattningar än den, vari brottet är begånget, kommer skillnaden mellan ämbete och tjänst å ena och annan allmän befattning å andra sidan till synes, i det att förlust av ämbete eller tjänst uttryckligen måste föreskrivas i domen (18 § första stycket), medan förlusten av annan allmän befattning inträder utan vidare (18 § andra stycket). I sistnämnda fall har domstolen icke att pröva, huruvida befattning, som den dömdes innehar, kan sägas vara allmän. Prövningen härav ankommer i stället på den myndighet, som utsett den dömdes till befattningen ifråga, eller, om befattningen tillsättes genom val, den myndighet, som har att föranstalta om nytt val eller ny röstsammanräkning. Domstolarna torde emellertid genom särskild föreskrift böra åläggas att under rannsakingen söka utröna, om den som är tilltalad för brott, varå kan följa straffarbete eller avsättning, innehar allmän befattning samt att, om anledning därtill förekommer, underrätta vederbörande myndighet om utslaget. Skulle den dömdes anse sig med orätt utesluten från viss befattning, vare sig därför att

han anser befattningen icke vara allmän eller av annan anledning, lär han vara oförhindrad att i administrativ ordning anföra besvär över myndighetens beslut.

I vissa särskilda fall erfordras, såsom tidigare berörts, stadganden, som för tid efter domen göra den dömde obehörig att erhålla allmän befattning. Det skulle nämligen kunna inträffa, att en person, som begått brott, automatiskt inträdde i utövningen av en allmän befattning på grund av val eller förordnande, som till tiden låge före brottet eller i allt fall brottets upptäckta och den brottsliga bestraffande. Möjlighet härför föreligger framför allt i fråga om befattningar, som tillsätts genom politiska och kommunala val. Avgår t. ex. en kommunal- eller stadsfullmäktig före valperiodens utgång, föranstaltar vederbörande myndighet om ny sammanräkning av rösterna. Därvid bör uppenbarligen en person, som efter valet dömts till svårare straff, icke få ifrågakomma till befattningen. Det anförda giver vid handen, att vid sidan av den föreslagna bestämmelsen i 18 § andra stycket om förlust av allmänna befattningar, ett stadgande erfordras av innehåll, att den dömde icke må på grund av förordnande eller val, som skett innan domen vunnit laga kraft, inträda i allmän befattning, som avses i nämnda stadgande. En bestämmelse av denna innebörd har inryckts i förslaget och jämväl erhållit sin plats i 18 § andra stycket.

I 17 § föreslås ej annan ändring än som föranledes därav, att påföljden »ovärdig att i rikets tjänst vidare nyttjas» avskaffas.

Nuvarande 21 § i 2 kap. stadgar, att förlust av ämbete eller påföljd enligt 2 kap. 15 eller 19 § kan ådömas den, som straffats för brott utrikes, om brottet efter strafflagen medför sådan förlust eller påföljd. Därest de sakkunnigas förslag genomföres, bör tydligen detta stadgande göras tillämpligt å sådan förlust av allmän befattning, som enligt 18 § andra stycket av förslaget skulle träda i påföljdernas ställe. Det bör således ankomma på svensk domstol att pröva, om det utrikes bestraffade brottet skall medföra förlust av allmän befattning. Är brottet icke riktat mot Sverige eller svensk man, ankommer det enligt 1 kap. 1 § strafflagen på Konungen att förordna om åtals anställande. I fråga åter om de fall, där den dömde icke tillträtt befattningen men på grund av det föreslagna stadgandet i 18 § andra stycket blir obehörig att inträda i densamma, skulle det vara föga praktiskt att tillämpa det i 21 § stadgade domstolsförfarandet allenast för att fastställa, att den dömde icke äger inträda i viss befattning, till vilken han eventuellt skulle kunna komma i fråga. En föreskrift att den dömdes behörighet skulle i administrativ ordning prövas — vare sig i samband med röstsammanräkning eller eljest — låte sig svårligen förena med grunderna för stadgandet angående Konungens befogenhet att i en del fall avgöra, om det utrikes begångna brottet över huvud skall ådraga gärningsmannen några straffpåföljder här i riket. Med hänsyn härtill har det icke ansetts lämpligt att låta en mellankommande utländsk dom hindra den dömde från att inträda i den befattning, vartill han valts eller förordnats. Enligt den föreslagna lydelsen av 21 § kan emellertid därefter, om förutsättningarna äro för handen,

rättegång anställas mot honom här i riket i syfte att få honom dömd för-
 lustig befattningen. Man torde kunna utgå ifrån, att därest i något av de
 i och för sig mycket sällsynta fall, varom här varit tal, fråga uppkommer om
 den dömdes inträdande i en allmän befattning, blotta möjligheten av åtals
 anställande här i riket skall förmå honom att frivilligt avsäga sig befatt-
 ningen. Därest dylikt åtal redan tidigare väckts, t. ex. i ändamål att få
 honom avsatt från ett ämbete eller en tjänst, men han först efter det nämnda
 åtal blivit avgjort utses till en allmän befattning av annat slag, lära regler-
 na om res judicata icke lägga hinder i vägen för ny talans anställande.

Övriga kapitel.

Därest 2 kap. 19 § strafflagen upphäves, föranledas därav ändringar —
 utöver de ovan nämnda — på ett flertal ställen i strafflagen. Ur 4 kap. 1 §
 bör sålunda utgå bestämmelsen om påföljds ådömande, då någotdera av två
 ideellt konkurrerande brott är belagt med påföljd. Vidare böra upphävas alla
 de stadganden i lagens speciella del, som angiva vid vilka brott påföljd skall
 åläggas. Dessa stadganden återfinnas i regel i särskilda paragrafer eller
 särskilda stycken, men i 23 kap. 1 och 2 §§ samt i 25 kap. 12 § ha de sin
 plats i omedelbart sammanhang med straffbestämmelserna, vilket föranleder
 omredigering av dessa lagrum.

Borttagandet av påföljden »ovärdig att i rikets tjänst vidare nyttjas» nöd-
 vändiggör ändringar — förutom i 2 kap. — i 4 kap. 1 §, 16 kap. 1 § (falsk
 angivelse och falskt åtal), 3 § (falsk angivelse, falskt åtal eller förebringande
 av falska indicier, under förutsättning att åtgärden lett till fällande dom)
 och 7 § (utspridande av falskt rykte om brott) samt i de flesta paragraferna
 i 25 kap. I nyssnämnda paragrafer i 16 kap. ställes straffet i relation till
 det uppdiktade brottets svårhetsgrad, så att ärekränkningen bedömes efter
 en strängare straffskala, om nämnda brott medfört eller kunnat medföra
 ovärdighet att i rikets tjänst vidare nyttjas än om straffet för detsamma blott
 varit avsättning. Genom ovärdighetspåföljdens borttagande ur dessa lag-
 rum kommer pådiktande av ett brott, som efter nu gällande lag skulle
 medfört ovärdighetspåföljd och som enligt bestämmelserna i den föreslagna
 16 § i 2 kap. kan medföra förlust av flera ämbeten eller tjänster, att hän-
 föras under en straffskala, som är avsedd för enkel avsättning. Då emeller-
 tid straffskalorna i förevarande paragrafer över huvud äro högt tilltagna,
 torde den angivna konsekvensen av lagändringen icke innebära någon
 olägenhet. Av samma skäl lär särskild övergångsbestämmelse för det fall,
 att någon före lagändringens ikraftträdande pådiktat annan brott, som kun-
 nat medföra ovärdighet att i rikets tjänst vidare nyttjas, icke erfordras.

Den föreslagna lydelsen av 22 kap. 14 § innebär icke annan ändring, än
 att påföljden »ovärdig att föra andras talan inför rätta» uteslutits.

I 25 kap. 20 § har, såsom tidigare anförts, vidtagits den ändringen, att para-
 grafen gjorts tillämplig endast å ämbete och tjänst. Av nämnda paragrafs för-
 sta stycke och 2 kap. 18 § andra stycket följer, att den som dömes till straffar-

bete i regel mister alla allmänna befattningar. Beträffande 25 kap. 20 § andra stycket innefattar visserligen förslaget efter ordalydelsen en inskränkning av stadgandets giltighetsområde, i det att den, som under där angivna förutsättningar dömes för sedlighetsbrott till böter eller fängelse, enligt förslaget endast skall avsättas från sådan befattning såsom lärare eller uppfostrare, vilken har karaktären av ämbete eller tjänst, däremot icke, såsom nu, från en lärare- eller uppfostraresyssla, vilken allenast är hänförlig till »annan allmän befattning». Denna begränsning av paragrafens innehåll torde dock sakna praktisk betydelse, i synnerhet som innehavaren av en befattning av sistnämnda slag undantagslöst lär kunna av vederbörande myndighet utan vidare entledigas.

Övergångsbestämmelserna.

För ett fullständigt upphävande av verkningarna av redan ådömda straffpåföljder erfordras, såsom tidigare framhållits, ändring i riksdagsordningen och tryckfrihetsförordningen ävensom i riddarhusordningen. Det synes därför lämpligt att, i likhet med vad som skedde vid upphävandet av 17 kap. 32 § första punkten rättegångsbalken, uppskjuta ikrafträdandet av de verkningar av den föreslagna lagstiftningen, som hänföra sig till redan ådömda påföljder, till dess åtminstone grundlagsändringarna blivit genomförda. Däremot synes reformen i övrigt kunna bringas i tillämpning utan att grundlagsändringarna avvaktas.

Den ifrågasatta lagändringen innebär i främsta rummet en mildring i förhållande till gällande lag, i det att de nuvarande påföljderna avskaffas. Enligt de allmänna grunder, som innefattas i strafflagens promulgationsförordning 5 §, komma följaktligen brott, för vilka straff ej bestämts genom dom, som vunnit rättskraft innan lagändringen träder i kraft eller som ej överklagas, icke att drabbas av de äldre straffpåföljderna. Å andra sidan skulle en tillämpning av den föreslagna bestämmelsen i 2 kap. 18 § andra stycket, att *förlust av allmän befattning* skall inträda i och med det att en dom, som går ut på straffarbete eller avsättning, vinner laga kraft, i vissa hänseenden innebära en skärpning i förhållande till gällande rätt. Detta gäller till en början beträffande alla de brott, som medföra *straffarbete* men icke nuvarande påföljd enligt 2 kap. 19 § eller ovärdighet att i rikets tjänst vidare nyttjas. Skärpningen berör samtliga de befattningar, som avses i 2 kap. 18 § andra stycket, med undantag dock — för det fall att brottet förskyllt ovärdighet att föra andras talan — av sådana befattningar, som tillsättas genom allmänna val. Vidare medför förslaget en skärpning, om brottet förskyller *avsättning* men icke någon av nyssnämnda, i nu gällande lag stadgade påföljder. Skärpningen består först och främst i förlust av sådana befattningar, som falla utanför 25 kap. I fråga om övriga här avsedda befattningar, d. v. s. sådana, som falla inom 25 kap. men ej äro hänförliga till ämbete eller tjänst — med undantag dock för den befattning, vari man förbrutit sig — visar sig skärpningen däri, att förlust av befattningen inträder även vid förmildrande omständigheter. I den mån den föreslagna lagen är

strängare än den nu gällande saknas tillräckliga skäl att å brott, begånget före lagändringens ikraftträdande, tillämpa det föreslagna stadgandet i 2 kap. 18 § andra stycket. Emellertid vore det orimligt, att en person, som begått brott före lagändringens ikraftträdande men icke hunnit dessförrinnan slutgiltigt dömas, skulle varken på grund av de äldre påföljderna eller de i deras ställe införda stadgandena om förlust av allmänna befattningar gå miste om en sådan, av honom innehavd befattning. I syfte att förebygga en dylik konsekvens av lagändringen föreslås i 2 mom. av övergångsbestämmelserna ett stadgande av den innebörden, att förlust av allmän befattning, som skolat drabba den brottslige, därest han dömts till påföljd enligt äldre lag, skall ådömas honom, där efter strafflagens nya lydelse sådan förlust är föreskriven. Den nya påföljden ådömes alltså i den mån den täckes av de äldre bestämmelserna. Då de nya stadgandena om förlust av allmän befattning icke böra få retroaktiv verkan, inträder sådan påföljd icke utan vidare, utan domen måste uttryckligen angiva, vilka befattningar förlusten avser.

Även det föreslagna stadgandet i 2 kap. 18 § andra stycket, att den dömdes icke på grund av förordnande eller val, som skett innan domen vunnit laga kraft, må *inträda i allmän befattning*, som avses i nämnda lagrum, kommer i vissa fall att innebära en utsträckning av obehörigheten utöver vad en tillämpning av gällande lag skulle hava medfört. Så blir förhållandet om brottet efter nuvarande lag skulle hava förskyllt en påföljd av så kort varaktighet, att tiden för densamma varit tilländalupen innan fråga uppkommit, t. ex. vid ny röstsammanräkning, om den dömdes inträdande i befattningen. Då i de flesta fall påföljd icke ådömes för längre tid än ett år utöver strafftiden men valperioderna i regel äro avsevärt längre, måste man tydligen räkna med att en situation sådan som den nyss angivna kan uppkomma. För det fall att över brottet slutgiltigt dömts före lagändringens ikraftträdande och fråga därefter uppstår om den dömdes beklädande med en befattning på grund av förordnande eller val, som till tiden ligger före domen, låter det sig visserligen göra att genom en övergångsbestämmelse, analog med den i 2 mom. föreslagna, giva den nya regeln giltighet i den mån den icke medför vidsträcktare obehörighet än den redan ådömda påföljden. Om däremot brottet väl förövats men slutgiltig dom icke fallit före den nya lagens ikraftträdande, blir förhållandet ett annat. Då kan över huvud icke någon av de äldre påföljderna ådömas och man saknar i regel möjlighet att i det särskilda fallet avgöra, om en dylik påföljd skulle hava hindrat den dömdes från att tillträda befattningen. Den tanke, som ligger till grund för övergångsstadgandet i förslagets 2 mom., kan således i detta fall icke realiseras. Under sådana omständigheter har det syntts de sakkunniga, som om den lämpligaste lösningen av förevarande spörsmål skulle vinnas därigenom, att det i 2 kap. 18 § andra stycket stadgade hindret mot inträdande i allmän befattning gjordes tillämpligt även å brott, begångna före lagändringens ikraftträdande. De principiella betänkligheter, som i allmänhet tala mot att giva en skärpande strafflagsändring retroaktiv verkan, sy-

nas i detta fall icke kunna tillmätas någon avgörande betydelse. Det är här icke fråga om att giva de allmänna verkningarna av en straffpåföljd tillbakagripande kraft, ej heller att beröva den dömden en rättighet, som han redan definitivt förvärvat, utan den nu föreslagna övergångsbestämmelsen skulle medföra obehörighet endast i ett särskilt fall, då den brottslige blott haft en tämligen oviss utsikt att komma i åtnjutande av ett medborgerligt förtroendeuppdrag.

Genom det i 3 mom. av övergångsbestämmelserna intagna stadgandet upphävas verkningarna av sådana påföljder, vilka ådömts före den föreslagna lagstiftningens ikraftträdande. Därvid har hänsyn måst tagas även till dem, vilka före ikraftträdandet av 1918 års reform dömts förlustiga medborgerligt förtroende för alltid, låt vara att dessa numera intaga samma ställning, som de vilka dömts till påföljd enligt 2 kap. 19 § strafflagen. Ifrågavarande promulgationsbestämmelser förutsätts skola träda i kraft å tid — efter grundlagsändringarnas genomförande — som Konungen bestämmer. Uttrycket »*annan allmän författning*» har valts med hänsyn därtill, att ändring av hithörande stadganden i riddarhusordningen och vissa pensionsreglementen icke kan genomföras i samma ordning som den föreslagna reformen i övrigt.

2. Förslag till lag om ändring i vissa delar av strafflagen för krigsmakten.

De föreslagna ändringarna äro direkt föranledda av avskaffandet av påföljd enligt 2 kap. 19 § allmänna strafflagen och ovärdighet att i rikets tjänst vidare nyttjas. Strafflagen för krigsmakten 28 §, vari båda påföljderna omnämnas och som innehåller hänvisning till stadganden i 2 kap. allmänna strafflagen, har måst underkastas en viss omredigering. I övrigt ha ändringarna i strafflagen för krigsmakten karaktären av rena utslutningar. Borttagandet av påföljden enligt 2 kap. 19 § allmänna strafflagen har sålunda föranlett upphävande av 109, 152 och 172 §§ samt ändring i 114 § första stycket i strafflagen för krigsmakten. Påföljden »ovärdig att i rikets tjänst vidare nyttjas» har borttagits ur sistnämnda lag dels genom upphävande av 51 § tredje stycket, 64 § andra stycket, 65 § andra stycket, 114 § andra stycket, 136 § andra stycket, 154 § tredje stycket och 158 § tredje stycket, dels genom ändring i — förutom 28 § — 15 och 63 §§, 70 § andra stycket, 111 § första stycket, 113 § första stycket, 115 § andra stycket, 116 och 119 §§ samt 180 § andra stycket. Till 15 § (angående straffarterna), vilken förut bestått av allenast ett stycke, har genom lagen den 15 juni 1935 (nr 345) lagts ett andra stycke, innefattande hänvisning till bestämmelserna i allmän lag angående ungdomsfängelse. Den nya lagen träder i kraft den dag Konungen förordnar. Till förebyggande av missförstånd rörande tiden för nämnda lags ikraftträdande, har i ingressen till förevarande lagförslag endast omnämnts 15 § första stycket såsom föremål för ändring. Med avse-

ende å ikraftträdandet av ändringarna i den militära strafflagen har föreslagits ett stadgande, som till innehållet motsvarar 2 mom. av övergångsbestämmelserna till lagen om ändring i allmänna strafflagen. Den i 28 § strafflagen för krigsmakten förekommande hänvisningen till allmän lag inbegriper jämväl 1 mom. av sistnämnda övergångsbestämmelser, i följd varav stadgandet i detta moment även kommer att gälla inom området för strafflagen för krigsmakten. På grund av den allmänna räckvidd, som givits 3 mom. av samma övergångsbestämmelser, erfordras icke något motsvarande stadgande särskilt för krigslagstiftningens vidkommande.

3. Förslag till lag om ändrad lydelse av 15 kap. 14 § och 17 kap. 7 § rättegångsbalken.

De sakkunnigas förslag medför, att 15 kap. 14 § rättegångsbalken, vilket stadgande redan delvis satts ur kraft genom bestämmelserna i 22 kap. 14 § strafflagen, måste till ytterligare någon del upphävas. Med hänsyn till den stora vikten av de i denna paragraf innefattade, alltjämt kvarstående stadgandena har det synts riktigtast att giva paragrafen en ändrad avfattning och att således icke förändra dess innehåll allenast genom en till annan lag hörande promulgationsbestämmelse. I samband med omredigeringen har i straffsatsen införts dagsböter, vilket torde vara önskvärt för att öka stadgandets effektivitet.

I 17 kap. 7 § rättegångsbalken stadgas, att den ej må vittna, som är »okänd och främmande, innan kunnigt varder, att han ej på grund av honom ådömd straffpåföljd är utestängd från behörighet och rättigheter, som omförmälas i 2 kap. 19 § strafflagen». Att någon är »okänd och främmande» lär icke kunna tillmätas betydelse såsom särskild jävsgrund, utan jävet torde ha avseende å påföljden.¹ För den händelse påföljden upphävdes utan att 17 kap. 7 § rättegångsbalken underkastades omredigering, kunde emellertid stadgandet giva anledning till missförstånd i denna del. Det synes därför riktigtast att låta hela ifrågavarande passus utgå ur lagtexten.

Till förekommande av att i något fall det tidigare omnämnda Kungl. brevet den 27 maj 1801 må föranleda ådömande av ovärdighet att över huvud föra andras talan, har i promulgationsbestämmelsen direkt utsagts, att dylik påföljd icke vidare må ådömas. Även beträffande ifrågavarande lagförslag gäller, att verkan av lagändringarna såvitt angår förut ådömd påföljd bör inträda först efter särskilt förordnande om lagens ikraftträdande i sådant hänseende. Särskilda övergångsbestämmelser av det slag, som innefattas i 2 mom. av promulgationsbestämmelserna till förslaget om ändringar i strafflagen, äro icke erforderliga i fråga om denna påföljd. Då nämligen varken straffarbete eller avsättning ingår i straffskalan i 15 kap. 14 § rättegångsbalken, kan det icke inträffa, att brottet »efter strafflagens nya lydelse» medför förlust av allmän befattning.

¹ Jfr *Kallenberg*, anf. arbete, bd II, s. 1046.

4 och 5. Förslag till ändringar i riksdagsordningen och tryckfrihetsförordningen.

Såsom ovan å sid. 55 framhållits erfordras för den föreslagna reformens genomförande vissa ändringar i riksdagsordningen och tryckfrihetsförordningen. Vad först angår *riksdagsordningen* innefatta ändringarna i fråga om rösträttsbestämmelserna (§ 16) endast borttagande av påföljderna såsom rösträttshinder. I de stadganden, som röra valbarhet till elektor och riksdagsman (§ 6 mom. 10 och § 26), måste påföljderna såsom obehörighetsgrund ersättas med ett angivande av de straff, som ipso jure medföra förlust av elektors- eller riksdagsmannabefattning. Vad tidigare anförts (sid. 58) angående förlust av allmän befattning såsom en följd av straff, som någon ådömts utrikes, bör även här äga tillämpning. Det torde således böra fordras en särskild rättegång — i vissa fall efter Konungens förordnande — för att den, som straffats i ett främmande land, skall kunna dömas förlustig elektors- eller riksdagsmannabefattning. Då det icke synes lämpligt att i grundlagen inrycka stadganden av så speciell natur som de nu ifrågasatta, har hänvisning gjorts till allmänna lagens bestämmelser i denna del. — De föreslagna stadgandena innebära i vissa hänseenden en skärpning av de krav, som uppställas för behörighet såsom elektor eller riksdagsman. Enligt förslaget till övergångsbestämmelser med avseende å strafflagsändringarna skulle motsvarande skärpning för andra befattningars vidkommande — med visst undantag — icke få tillbakaverkande kraft. De skäl, som i fråga om strafflagen föranleda särskilda övergångsbestämmelser, lära icke med samma fog kunna åberopas, när det gäller att i riksdagsordningen stadga skärpta valbarhetsvillkor. Det kunde emellertid ifrågasättas att införa övergångsbestämmelser till förhindrande av att någon, som redan är riksdagsman, enbart på grund av lagändringen blir obehörig att utöva sådan befattning. Ett dylikt stadgande lär dock under nuvarande förhållanden icke komma att fylla något praktiskt ändamål, varför det icke ansetts nödigt framlägga något förslag i sådant hänseende.

Ändringarna i *tryckfrihetsförordningen* innefatta endast sådana uteslutningar, som direkt föranledas av påföljdernas avskaffande.

6. Förslag till lag om ändrad lydelse av 5 § i lagen den 14 juni 1929 om skiljemän.

Angående detta lagförslag, varigenom ett nytt jäv emot skiljeman införes i påföljdernas ställe, hänvisas till vad ovan å sid. 50 yttrats. Det nya jävet bestämmes såsom en särskild omständighet, som är ägnad att minska förtroendet för skiljemannens redlighet. Den föreslagna ändringen torde innebära någon skärpning av jävsbestämmelserna. En dylik skärpning synes dock icke vara opåkallad. Skiljemännen utöva en domares funktion och den, som måste underkasta sig deras dom, har rimliga anspråk på att domsrätten skall utövas av oförvitliga personer. Någon risk för att det föreslag-

na jävet skall visa sig alltför strängt torde icke finnas. En sådan »särskild omständighet», som avses i förslaget, måste kunna otvetydigt påvisas, såsom fallet är med en straffdom, ett pågående åtal, undergången tvångsarbete eller dylikt. Däremot torde icke sådana omständigheter kunna åberopas, som att den till skiljeman föreslagne gjort sig skyldig till kontraktsbrott, även om detta är nog så flagrant, att han är föremål för exekutiva åtgärder eller att han varit försatt i konkurs. Den föreslagna skärpta jävsbestämmelsen bör emellertid icke få medföra, att en skiljeman, som utsetts före nämnda bestämmelses ikraftträdande, i följd av densamma blir jävig. Den i förslaget upptagna övergångsbestämmelsen avser att förebygga en dylik eventualitet.

7. Förslag till lag om ändring i vissa delar av lagen den 17 oktober 1900 om straffregister.

Påföljdernas avskaffande föranleda vissa ändringar i lagen om straffregister. Sålunda har i 1 § enligt förslaget uteslutits föreskriften om upptagande i registret av dem, som förklarats ovärdiga att i rikets tjänst vidare nyttjas eller att föra andras talan inför rätta. Ändringarna i 1 § medföra en omnumrering av de där uppräknade fallen, vilken återverkar på hänvisningarna i 7 §. Det särskilda slag av straffregisterutdrag, som allenast innehåller uppgift angående ådömda straffpåföljder (8 § 2 mom.), skulle efter den föreslagna reformens genomförande bliva obehövt, varför bestämmelsen härom uteslutits ur 8 §. I övrigt föreslås icke några ändringar i förevarande lag.

8. Förslag till lag om ändring i vissa delar av värnpliktslagen den 1 juni 1925.

I § 10 värnpliktslagen stadgas, såsom förut berörts, förbud för den, vilken på grund av honom ådömd straffpåföljd är utestängd från behörighet och rättigheter, som omförmålas i 2 kap. 19 § strafflagen, att fullgöra honom åliggande värnpliktstjänstgöring. I anslutning härtill föreskrives i § 12 mom. 1, att vederbörande pastorsämbeten skola i viss ordning lämna upplysning angående dem, som äro underkastade dylik påföljd. Avskaffandet av påföljden föranleder upphävande av dessa bestämmelser. Förevarande lagändring synes kunna träda i kraft utan avbidan av de föreslagna grundlagsändringarna.

Till påföljd, straffarbete eller av-

	1913	1914	1915	1916	1917	1918	1919
<i>Vid allmänna underrätterna.</i>							
Påföljd enl. 2 kap. 19 § strafflagen:							
1 år	411	366	425	479	663	1 416	718
2 år	95	86	86	80	73	167	303
3—5 år	60	48	29	52	29	67	116
6 år eller mera	5	11	5	6	9	1	7
För alltid	17	11	16	10	11	2	2
Summa	588	522	561	627	785	1 653	1 146
Ovärdighet att i rikets tjänst vidare nyttjas	17	13	15	20	19	22	23
Ovärdighet att föra andras talan	2	1	—	—	—	1	2
Straffarbete	2 320	1 947	2 186	2 540	4 068	8 009	4 022
Avsättning	33	25	30	27	38	39	54
<i>Vid krigsrätterna.</i>							
Påföljd enl. 2 ^a kap. 19 § strafflagen.....	3	12	34	26	50	105	47
Ovärdighet att i rikets tjänst vidare nyttjas	—	—	2	2	4	4	1
Straffarbete	57	172	303	264	390	652	238
Avsättning	27	30	72	4	8	5	1

Brott, vid vilka påföljd enligt 2 kap. 19 § straff-

	1913	1914	1915	1916	1917	1918	1919
<i>Enligt allmänna strafflagen.</i>							
Förräderi m. m. (8 ^a kap.)	1	2	3	4	—	—	—
Förfalskning (12 kap.)	74	57	65	40	70	125	111
Mened (13 kap.)	11	3	14	5	6	2	13
Mord, fosterfördrivning m. m. (14 kap.) ..	11	4	1	8	9	8	9
Brott mot annans frihet (15 kap.)	2	1	—	1	1	—	—
Ärekränkning (16 kap.)	—	—	—	1	—	1	—
Sedlighetsbrott (18 kap.)	—	—	1	1	—	—	—
Mordbrand och annan skadegörelse (19 kap.)	13	11	14	10	2	7	8
Tjuvnadsbrott (20 kap.)	440	414	430	526	666	1 460	964
Rån (21 kap.)	4	3	4	3	2	14	7
Bedrägeri och annan oredlighet (22 kap.)..	9	10	11	12	13	27	25
Konkursförbrytelse (23 kap.)	10	7	7	6	2	—	2
Ämbetsbrott (25 kap.)	13	10	11	10	13	8	7
Summa	588	522	561	627	785	1 653	1 146
Enligt strafflagen för krigsmakten	3	12	34	26	50	105	47
Summa	591	534	595	653	835	1 758	1 193

Anm. Angående innebörden av denna tabell, se sid. 34.

Bil. A.

sättning dömda åren 1913—1932.

1920	1921	1922	1923	1924	1925	1926	1927	1928	1929	1930	1931	1932
439	393	318	304	297	328	376	386	390	416	398	410	461
187	202	195	170	145	166	182	160	158	158	128	159	187
97	115	110	108	95	114	106	117	120	118	123	89	128
8	7	4	11	11	7	10	8	7	4	4	7	5
3	4	—	3	1	1	2	2	1	3	2	2	2
734	721	627	596	549	616	676	673	676	699	655	667	783
17	21	24	35	26	28	43	38	47	50	41	43	59
—	—	—	1	—	—	2	—	—	—	—	2	—
2 533	2 049	1 747	1 767	1 645	1 992	1 975	2 071	2 197	2 297	2 305	2 282	2 700
33	25	30	36	33	37	39	34	40	50	43	39	56
18	17	9	15	7	12	11	10	8	8	5	8	6
1	1	—	—	1	—	1	1	—	1	—	2	1
123	119	87	72	73	75	63	57	65	45	31	39	49
1	2	2	—	2	2	2	2	1	1	2	2	1

Bil. B.

lagen ådömts vid underrätterna åren 1913—1932.

1920	1921	1922	1923	1924	1925	1926	1927	1928	1929	1930	1931	1932
—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
55	86	81	69	80	88	106	106	109	118	116	116	122
2	10	17	11	16	6	14	5	14	20	9	7	11
14	7	4	8	1	7	7	10	4	9	9	10	12
—	—	—	1	—	—	2	—	—	—	—	—	—
—	—	—	—	—	—	1	—	—	—	—	—	—
—	—	—	—	—	1	1	—	1	3	—	1	—
8	10	12	11	5	16	11	15	12	11	8	14	24
615	555	464	433	394	442	458	474	456	442	427	436	512
21	8	3	2	9	8	3	1	5	8	6	7	4
11	25	24	30	23	30	37	39	35	44	35	36	37
—	7	8	9	9	3	9	—	3	6	13	6	16
8	12	13	22	12	15	23	21	37	38	32	34	45
734	721	627	596	549	616	676	673	676	699	655	667	783
18	17	9	15	7	12	11	10	8	8	5	8	6
752	738	636	611	556	628	687	683	684	707	660	675	789

Förteckning över vissa författningar.

1. Författningar upptagande straffpåföljd såsom obehörighetsgrund.

Strafflagen;

Strafflagen för krigsmakten;

Rättegångsbalken 1 kap. 2 §, 15 kap. 14 § och 17 kap. 7 §; jfr 17 kap. 14 § och 29 § samt 25 kap. 9 § 1 st.;

Riksdagsordningen § 6 mom. 10, § 16 och § 26;

Tryckfrihetsförordningen § 1 4:o; jfr § 2 4:o elfte stycket;

Lagen den 14 juni 1929 om skiljemän 5 §;

Värnpliktslagen den 12 juni 1925 § 10; jfr § 12 mom. 1.

K. Br. den 27 maj 1801 (i vad angår rättegångsombud);

Riddarhusordningen den 22 juni 1866 § 9 st. 1 3:o) och 4:o);

Lagen den 8 mars 1889 om straff för ämbetsbrott av präst och om laga domstol i sådana mål 7 §; jfr 15 §;

K. K. den 25 maj 1900 ang. bestämmelser om förlust av pensionsrätt eller pension för den, som blivit från innehavande tjänst avsatt eller förklarats hava gjort sig till avsättning skyldig;

Lagen den 24 juli 1903 om utländsk försäkringsanstalts rätt att driva försäkringsrörelse här i riket 2 § 1 st.;

Lagen den 20 juni 1905 om särskild sammansättning av vissa rådstuvurätter vid behandling av handelsmål 3 §;

Lagen den 11 oktober 1907 ang. civila tjänstinnehavares rätt till pension 14 § och 18 § sista st.;

K. F. den 29 mars 1912 ang. befäl å svenska handelsfartyg m. m. § 24;

K. F. den 31 december 1913 ang. rikets indelning i områden för värnpliktigas inskrivning samt om val av ledamöter i inskrivningsnämnder och inskrivningsrevisioner m. m. § 4 st. 2;

Lagen den 12 maj 1917 om expropriation 26 § 1 st. och 30 § 1 st.;

K. F. den 14 juni 1917 ang. försäljning av rusdrycker 4 § 1.;

Lagen den 29 juni 1917 om försäkringsrådet 3 §;

Lagen den 14 juni 1918 om fattigvården 12 § 2 st. b) och c);

Lagen den 28 juni 1918 ang. villkorlig straffdom 2 § 1 st.;

Hälsovårdsstadgan den 19 juni 1919 2 § 4 mom. 1 st. b) och c); jfr 36 §;

Lagen den 4 juni 1920 ang. rätt till tjänstepension för ordinarie tjänstemän vid postverket, telegrafverket, statens järnvägar och statens vattenfallsverk 31 § 1. 2 st.;

Konkurslagen 42 § 2 st.;

Lagen den 13 maj 1921 om ackordsförhandling utan konkurs 4 § 3 st.;

Lagen den 6 juni 1924 om samhällets barnavård och ungdomsskydd 6 § 1 mom. 2 st. b) och c);

Lagen den 20 juni 1924 om landsting 6 § 1 mom. 2 st. c) och d); jfr 41 §;

Lagen den 27 juni 1924 om förmynderskap 3 kap. 8 § 1 st.;

Lagen den 6 juni 1925 om polisväsendet i riket 12 § 2. 6 st.; jfr 13 § 3. 2 st.;

Lagen den 22 juni 1928 om arbetsdomstol 5 §;

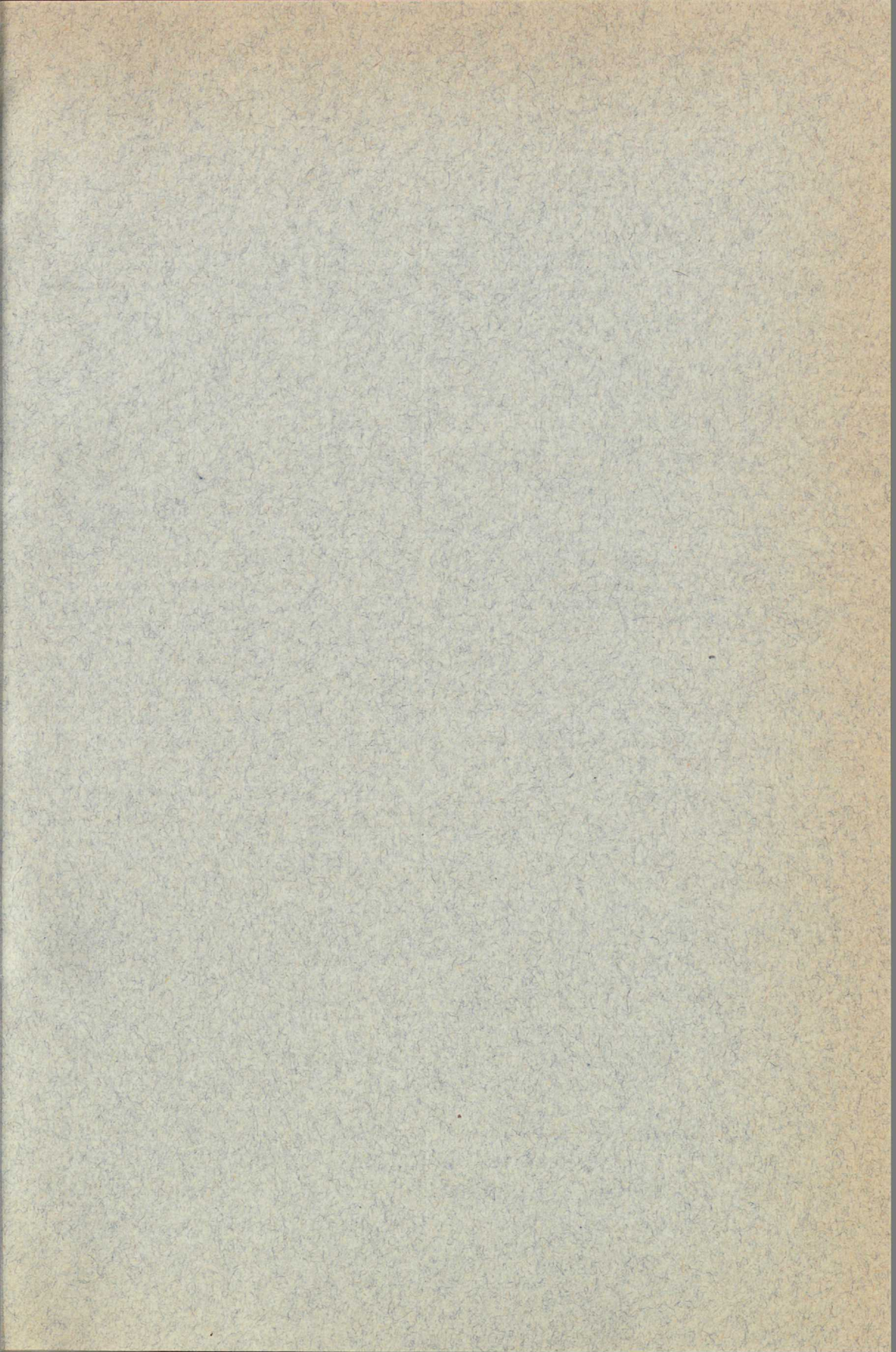
- Taxeringsförordningen den 28 september 1928 12 § 3 mom. 2 st.;
- Lagen den 16 maj 1930 om arbetstidens begränsning 9 § 2 mom.;
- Lagen den 6 juni 1930 om kommunalstyrelse på landet 11 § 2 st. e), 15 § 2 st. d) och e); jfr 31, 32 och 47 §§;
- Lagen den 6 juni 1930 om kommunalstyrelse i stad 11 § 2 st. e), 13 § 2 st. d) och e); jfr 34 och 51 §§;
- Lagen den 6 juni 1930 om församlingsstyrelse 12 § 2 st. d) och e); jfr 9, 28, 29 och 44 §§;
- Lagen den 6 juni 1930 om församlingsstyrelse i Stockholm 8 § 2 st. d) och e); jfr 6, 28 och 48 §§;
- Lagen den 6 juni 1930 om skolstyrelse i vissa kommuner 8 § 2 st. d) och e);
- K. Byggnadsstadgan den 20 november 1931 10 § 1 mom. c) och d); jfr 99 §;
- Lagen den 7 juni 1934 om vägdistrikt 12 § 2 st. d) och e); jfr 9 och 32 §§;
- Lagen den 30 juni 1934 för Sveriges riksbank 31 § 1 st.;
- Lagen den 5 april 1935 om upptagande av ed för rättighets tillvaratagande i utlandet 2 §;
- Lagen den 15 juni 1935 om kommunalstyrelse i Stockholm 9 § 2 st. e) samt 11 § 2 st. e) och f); jfr 44 §;
- Lagen den 28 juni 1935 om folkpensionering 21 § 1 st.

2. Andra författningar med bestämmelser rörande straffpåföljder.

- Lagen den 17 oktober 1900 om straffregister 1 § 2., 7 § 2 st. och 8 § 2 mom.
-
- K. Instr. den 3 juni 1846 för predikanter vid rikets fängelser och vid kronoarbeta-kåren § 8 st. 3;
- Lagen den 22 juni 1906 ang. villkorlig frigivning 4 §;
- K. K. den 26 november 1914 om uppgifter till straffregistret och om registrets förande §§ 10 och 11 jämte formulär;
- K. Instr. den 23 september 1915 för nedre justitierevisionen §§ 22 och 33;
- K. F. den 3 december 1915 ang. kyrkoböckers förande § 1 4., § 13 5. och Avd. V;
- K. K. den 23 december 1915 ang. rättsstatistiken: anvisningar;
- Lagen den 14 juni 1917 om fullständigande av straffregistret;
- K. K. den 18 december 1917 ang. ikraftträdande av lagen den 14 juni 1917 om fullständigande av straffregistret så ock rörande skyldighet för prästerskapet samt direktörer och föreståndare för rikets straffanstalter att insända vissa uppgifter till registret;
- K. K. den 28 juni 1918 ang. meddelande till prästerskapet om viss straffpåföljd;
- Hovrätternas arbetsordningar, fastställda den 22 juni 1923;
- K. K. den 20 juni 1924 ang. insändande till prästerskapet av uppgift rörande utskrivning av elev från allmän uppfostringsanstalt i vissa fall;
- K. Cirk. den 20 juni 1924 till de ecklesiastika konsistorierna med anledning av lagen den 6 juni 1924 om ändrad lydelse av 5 kap. 3 § strafflagen;
- K. F. den 23 december 1925 ang. inskrivning och redovisning av värnpliktiga samt deras tjänstgöring m. m. § 14 3. g) och 4. b), § 42 2. a), § 97 7., § 139 1. 2 st. samt § 140 jämte formulär;
- K. K. den 13 mars 1931 om upprättande av röstlängd för val till riksdagens andra kammare samt av kommunal röstlängd § 3 1. a) och 2. samt § 8 c) jämte formulär.

Statens offentliga utredningar 1935

Systematisk förteckning

(Siffrorna inom klammer beteckna utredningarnas nummer i den kronologiska förteckningen.)

Allmän lagstiftning. Rättsskipning. Fångvärd.

Betänkande med förslag ang. åtgärder mot statsfientlig verksamhet. [8]
Yttranden över preliminärt förslag till lagstiftning om avbrytande av havandeskap. [13]
Lagberedningens förslag till lag om skuldebrev m. m. [14]
Betänkande med förslag till lagstiftning om avbrytande av havandeskap. [15]
Betänkande med förslag till lag om arbetsavtal. [18]
Betänkande och förslag rörande verksamheten vid skyddshemmen m. m. Första delen. Skyddshemmens organisation m. m. [35]
Promemoria ang. avveckling av bestående fideikommiss. [50]
Promemoria ang. ändrade bestämmelser rörande verkställighet och förvandling av bötesstraff. [36]
Betänkande med förslag till lag om förenings- och förhandlingsrätt. [59]
Promemoria ang. avskaffande av påföljd enligt 2 kap. 19 § strafflagen jämte vissa andra straffpåföljder. [60]

Statsförfattning. Allmän statsförvaltning.

Förslag till ändrade bestämmelser rörande allmänna handlingars offentlighet. [5]
Yttrande och förslag rörande formulär för tjänstgöringsbetyg som av länsstyrelserna utfärdas. [17]
Utredning ang. införande av ett dagordningsinstitut m. m. [21]
Förslag till nya avlöningsbestämmelser för icke-ordinarie befattningshavare inom den allmänna civilförvaltningen. [25]
Betänkande med förslag till ändring i vissa delar av upphandlingsförordningen. [27]
1934 års nämnd för städningsutredning. Förslag rörande allmänna grunder för ordnandet av städnings- och rengöringsarbetet inom vissa statliga ämbetslokaler i Stockholm samt beräkningen av ersättning för nämnda arbete. [37]
Promemoria ang. omorganisation av landsfiskals- och stadsfiskalsbefattningarna. [57]

Kommunalförvaltning.

Statens och kommunernas finansväsen.

Politi.

Betänkande med förslag till ändrad organisation av den statliga verksamheten för bekämpande av olovlig införsel av spritdrycker m. m. [24]

Nationalekonomi och socialpolitik.

Betänkande med förslag rörande lån och årliga bidrag av statsmedel för främjande av bostadsförsörjning för mindre bemedlade barnrika familjer jämte därtill hörande utredningar. [2]
Kortfattad framställning av organisationsakkunnigas betänkande med utredning och förslag rörande den samhällseliga hjälpverksamhetens organisation m. m. [3]
Arbetslöshetsutredningens betänkande. 2. Åtgärder mot arbetslöshet. [6]
Konjunkturuppbyggnadens förlopp och orsaker 1932—1934. [16]
Betänkande med förslag till lag om arbetstiden i jordbruk och trädgårdsskötsel (lantarbetslagslag) m. m. [48]
Betänkande med förslag rörande ändringar i vissa delar av hälsovårdsstadgan samt anordnande av förbättrad bostadsinspektion i städer och stadsliknande samhällen m. m. [49]
Den ekonomiska och sociala utvecklingen under år 1934. [51]
Bostadsproduktionsakkunnigas betänkande med förslag till lag om sparföreningar m. m. [54]

Hälsa- och sjukvård.

Kungl. medicinalstyrelsens utlåtande och förslag ang. förebyggande mödra- och barnavård. [19]
Kungl. medicinalstyrelsens utlåtande och förslag ang. statsunderstödd dispensärverksamhet. [33]
Betänkande ang. folktandvård. [46]

Allmänt näringsväsen.

Betänkande ang. behörighet att utföra elektriskt installationsarbete m. m. [53]

Fast egendom. Jordbruk med binärningar.

Betänkande med förslag ang. åtgärder för spannmålsodlingens stödjande. [1]
Promemoria ang. tillsynen över fastighetsregistreringen och fastighetsbildningen. [4]
Utredning med förslag om egnehemskonsulenter hosushållningssällskapen. [28]
Betänkande ang. husdjursförsöksverksamhetens organisation. [29]
Berättelse över statens spannmålsnämnds verksamhet m. m. under år 1934. [30]
Jordbrukskreditutredningen. Betänkande med förslag till förordning om jordbrukets kreditkassor m. m. [32]
Betänkande med vissa synpunkter och förslag i fråga om den primära fastighetskrediten. [34]
Sociala jordutredningens betänkande med förslag till lag om ändring i vissa delar av lagen den 18 juni 1925 ang. förbud i vissa fall för bolag, förening och stiftelse att förvärva fast egendom. [47]
Betänkande med förslag till mejeristadga samt vissa andra åtgärder till mejerihanteringens befrämjande. [55]

Vattenväsen. Skogsbruk. Bergsbruk.

Betänkande med förslag till omorganisation av den högre skogsundervisningen. [9]
Betänkande ang. råvaruförsörjning, produktion och arbetarantal m. m. vid skogsindustrierna. [36]

Industri.

Handel och sjöfart.

Kommunikationsväsen.

Teknisk-ekonomiska utredningar rörande vägväsendet. Del 2. Broar. [7]
Betänkande med förslag till förordning ang. allmän automobiltrafik. [12]
Betänkande med förslag till motorfordonsförordning och vägtrafikstadga m. m. [23]

Bank-, kredit- och penningväsen.

Försäkringsväsen.

Grunder för kollektiv och individuell pensionsförsäkring. [20]

Kyrkoväsen. Undervisningsväsen.

Andlig odling i övrigt.

Utredning och förslag ang. rundradion i Sverige. [10]
Betänkande med utredning och förslag ang. inrättande av en statsvetenskaplig examen. [11]
Utredning och förslag rörande frågan om avgift för hemlån av böcker från bibliotek. [22]
Betänkande med förslag rörande det svenska naturskyddets organisation och statliga förvaltning. [26]
Betänkande med förslag till lag om domkapitel m. m. [31]
Betänkande med utredning och förslag ang. folk- och småskoleseminariernas organisation m. m. [44]
Utredning och förslag rörande läroböcker vid allmänna läroverk och folkskolor m. d. undervisningsanstalter. [45]
Betänkande med undersökningar och förslag i anledning av tillströmningen till de intellektuella yrkena. [52]
Betänkande och förslag ang. obligatorisk sjuårig folkskola. [58]

Försvarsväsen.

Betänkande med förslag till ordnande av Sveriges försvarsväsen. Del 1. Inledande avdelning m. m. [38] Del 2. Arméorganisationen. [39] Del 3. Marinorganisationen. [40] Del 4. Flygvapnets organisation. [41] Del 5. Värnplikten m. m. Bilagor. [42] Del 6. Särskilda yttranden. [43]

Utrikes ärenden. Internationell rätt.